

У К Р А Ї Н С Ь К И Й Тиждень

№ 21 (393) 29.05 – 4.06.2015 р.

Вернер Гойер
про інвестиційну
привабливість
України

Чому колаборантів
називають сепаратистами

Як адаптуються
переселенці з Донбасу

Чи можливий ще один референдум
про незалежність Шотландії

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами. Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує)

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень» за індексом 99319

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тиждень»

- на 1 міс. – 45 грн
- на 3 міс. – 135 грн
- на 6 міс. – 270 грн
- на 12 міс. – 540 грн

Телефон редакції:
044-351-13-00

ОБЕРІТЬ ЗРУЧНИЙ ДЛЯ ВАС СПОСІБ ПЕРЕДПЛАТИ:

повідомлення	отримувач платежу		
	ТОВ «Український тиждень»	26009000022321	35392656
	поточний рахунок отримувача		код отримувача
	назва установи банку		
	ПАТ «Укрсоцбанк»		МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український тиждень»		
	період:		
	касир	платник (підпис)	

НА ЧАСІ

Не останні гастролі

Кому бракує доказів російської військової присутності на Донбасі

4

Дмитро Крапивенко про уявний і реальний потенціал України

7

«Сепаратизм» як універсальне заспокійливе

Олена Стяжкіна про прикриття колабораціонізму

8

Павло Розенко:

«Чиниться масштабний спротив скасування системи спецпенсій»

Міністр соціальної політики про пенсійну реформу, субсидії, ветеранів АТО й переселенців

12

Вернер Гойер:

«Навіть у державі з таким тавром олігополії, як Україна, кістяком майбутньої економіки є малий та середній бізнес»

Президент Європейського інвестиційного банку про пріоритети в роботі з Україною та кредитування дрібного підприємництва

14

ТЕМА НОМЕРА

Ніхто нас не зливає

Як українцям забезпечити собі реальний шлях до ЄС

16

Sinn Féin – ми самі!

Ігор Лосев про внутрішні резерви розбудови країни

18

А нам своє робить

Де межа компромісу між українським інтересом і вимогами Заходу

20

Допомога в дефіциті

У чому конфлікт підходить європейських донорів і української влади

22

Едвард Лукас про те, як самобичування Заходу допомагає вигравати Росії

24

Леонідас Донкіс про сумніви та консолідацію на шляху Литви до ЄС і НАТО

25

СУСПІЛЬСТВО

Внутрішні неповерненці: Донбас

Чим живуть і на що сподіваються переселенці із зони АТО

26

Як я продав квартиру в Донецьку

Як працює тіньовий ріелторський ринок Донбасу

30

СВІТ

Інший фронт

Який вигляд повинна мати ефективна підтримка української економіки Заходом

32

Донецький джихад французьких радикалів

Хто влаштовує політичні вояжі Париж – Донецьк

33

Суспільство політиків

Швейцарські експерти про децентралізацію і референдум як інструмент політики

34

Погляд із півночі

Коли чекати наступного референдуму про незалежність Шотландії

36

СПАДОК

Естафетна паличка «вельможних, але ласкавих чужоземців»

Про що дискутували українські та російські класики радянської доби

38

НАВИГАТОР

Французи починають і виграють

Про головні тренди Каннського фестивалю

42

Поперед батька в пекло

Як окупанти у Криму бавляться в «толерантність»

46

Політична шизофренія

Як змінюються вимоги сепаратистів до Києва

47

Юрій Макаров про емпіричне пізнання батьківщини

50

Тиждень

№ 21 (393) 29.05 – 4.06.2015

Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ

Видавець ТОВ «Український тиждень»

03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

Головний редактор Дмитро Крапивенко

Редакція Наталія Петринська, Анна Корбут,

Алла Лазарева, Олександр Крамар,

Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,

Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк,

Юрій Макаров, Роман Малко, Ольга Ворожит

Директор зі збуту Олександр Грищенко

Директор з реклами Олена Андреева

e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua

тел.: 067-407-10-89

Видається з 02 листопада 2007 року

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової

інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.

Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2

Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

e-mail: office@tyzhden.ua

тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1

Свідчення суб'єкта видавничої справи

ДК № 1447 від 28.07.2003 р.

№ зам. 15-1191

Наклад 41 500

Номер підписано до друку 27.05.2015 р.

Виходить щоп'ятниці

Розповсюджується в роздрібній торгівлі

та за передплатою

Передплатний індекс 99319

Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе. Матеріали, позначені літерою «Р», публікуються на комерційній основі

Наші партнери: www.tyzhden.ua
The Ukrainian Week

Не останні гастролі

Автор:
Юрій Макаров

Генеральний секретар Північноатлантичного Альянсу вкотре підтвердив визначальну роль Росії у війні на Сході України. В інтерв'ю російській опозиційній газеті Енс Столтенберг заявив, посилаючись на дані розвідки, що Москва не лише тренує проросійських терористів, забезпечує їх зброєю та оснащенням, а й посилає своїх військових у райони, які контролюють так звані сепаратисти.

У цьому немає ані найменшого відкриття: «російський слід» не раз констатували офіційні особи як НАТО, так і Пентагона. Єдина додана вартість – те, що заяву було зроблено на тлі свіжої сенсації, якої... не сталося. Україна не обмежилася оприлюдненням папірців чи залізьяк, а показала всьому світові живих учасників російської агресії, побудувавши на їхніх свідченнях детальну доповідь про присутність конкретних підрозділів спецпризначенців ГРУ в/ч № 21208, м. Тольятті, але це знову не стало топ-новиною для світових ЗМІ.

ФОТО: REUTERS

Російські кадрові військові вже не раз потрапляли в український полон, проте їх використовували здебільшого як цінний обмінний резерв для порятунку наших воїнів. Оскільки обмін полоненими – складний процес, що передбачає підвищену конфіденційність, простежити долю кожного з них нині важко. На пам'яті хіба що захоплення 10 російських десантників 24 серпня минулого року, коли сам російський диктатор був змушений викручуватися й заявив, що хлопці тупо заблукали (теж мені десантники!).

А загалом «братська допомога» на Донбасі як була, так і є секретом Полішинеля. Варто, втім, зробити коротеньке резюме.

1. Участь росіян у війні Кремль визнавав майже від самого початку: мовляв, небайдужі громадяни за своїми переконаннями вирушають чинити опір українським фашистам, а держава до цього не має жодного стосунку (фактично Москва використовує майже 80-річний досвід СРСР, який, починаючи з громадянської війни в Іспанії, таємно посилав «добровольців» у різні гарячі точки світу, де офіційна радянська присутність заперечувалася). Варто пам'ятати реалії сучасної РФ, де будь-яку антиурядову активність блискавично блокують спецслужби, а її учасників карають без зайвого політесу. Неможливо навіть теоретично припустити, що така масштабна й тривала операція, тим більше за участю людей переважно з бойовим досвідом, які не на пікнік вирушають, відбудеться без схвалення із самої гори. Насправді є безліч прямих свідчень, що гарматне м'ясо вербується із залученням структур Міністерства оборони та ФСБ, хоча це й без того очевидно.

2. Захоплена в терористичних угруповань новітня зброя, яка не виробляється ніде, крім РФ, не раз демонструвалася від літа 2014 року, зокрема іноземним дипломатам та журналістам. У пресі джерела бойової техніки швидко почали позначати евфемізмом «Військторг». Відомо, що щедрість постачання амуніції тим чи іншим бандформванням залежала від їхньої керованості та лояльності до повноважних представників Генштабу РФ. Російські ж офіційні особи вправно відбріхувалися, спершу стверджуючи,

що терористи воюють мінометами, гарматами, танками, зенітними комплексами, відбитими в ЗСУ, а потім, коли кількість доказів перевищила критичну масу, стали вдаватися до відвертого хамства. Треба розуміти, що Москва ніколи не визнає жодних прямих чи непрямих доказів, бо це суперечить практиці Кремля й традиціям радянсько-російської дипломатії.

3. Починаючи із серпня минулого року, коли очищення Донбасу від бойовиків наблизилось було до логічного кінця, Росія не витримала й увела в дію регулярні армійські частини. Саме вони забезпечили перелам у ході бойових дій: бійці ЗСУ та добровольчих батальйонів, які пройшли через пекло Савур-могили, Ізвариного, Зеленопілля, Гловайська, Новоазовська, стверджують, що мали справу саме з кадровими російськими батальйонно-тактичними групами, а не окремими, хай навіть дуже досвідченими, вояками. Успіх гастролерів базується на значній перевазі в живій силі й техніці, а також, ніде правди діти, на майстерності: доки українська армія була зосереджена на про-

складних досліджень іноземних журналістів до проколів у репортажах російського (!) телебачення – вистачило б на кілька міжнародних трибуналів. Відповіді московських посадовців завжди однотипні: «Доведіть!» (див. п. 2). Нещодавня доповідь московського опозиціонера Льв Яшина «Путін. Війна» (за заповітом покійного Бориса Немцова), яка базується на даних з відкритих джерел, свідчить, що всім відомих фактів достатньо для однозначних висновків про Росію як цинічного й смертельно небезпечного агресора.

5. Небажання визнати ці факти – наслідок несприятливої політичної кон'юнктури:

а) європейські політики, пердусім німецькі та французькі, попри всю євросоюзівську міфологію та демагогію, не готові сприймати Європу як «спільний дім», для них безпека континенту обмежується безпекою національного бізнесу й вимірюється відстанню до найближчих виборів, що ж до євробюрократів, то вони відмовляються розглядати проблему в категоріях стратегій і цінностей – тільки тактик та інтересів;

б) нинішні лідери США, попри всі вигадки про їхню керівну роль у Євромайдані, донедавна взагалі не тримали Україну поміж своїх зовнішньополітичних інтересів, для них значно пріоритетнішими напрямками були і є Іран, Ірак з «ІДІЛ», Сирія та інші проблемні країни регіону, для російського ж вектора в них немає ніяких заготовок, вочевидь, вашингтонський консенсус полягає зараз у тому, що проблему Кремля вирішуватиме вже нова адміністрація за півтора року;

в) світ у цілому після релаксу тривалістю чверть століття ще не призвичаївся до усвідомлення нової-старої загрози: перш ніж розпастися під вагою внутрішніх суперечностей, ядерна Росія не відмовиться від спроби потягти за собою в небуття не лише сусідів, а й усю планету;

г) може, світ чекає більш безкомпромісної позиції від самої України: без 13% експорту до Росії (щоправда, проти 17% торік), без російського бізнесу тут і без українського там, без цієї комфортної невизначеності й без чергових переговорів про знижки на російський газ? ■

ПЕРШ НІЖ РОЗПАСТИСЯ ПІД ВАГОЮ ВНУТРІШНІХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ, ЯДЕРНА РОСІЯ НЕ ВІДМОВИТЬСЯ ВІД СПРОБИ ПОТЯГТИ ЗА СОБОЮ В НЕБУТТЯ НЕ ЛИШЕ СУСІДІВ, А Й УСЮ ПЛАНЕТУ

дажу всього, що тільки можна продати, російські збройні сили пройшли школу кількох локальних воєн і пережили переозброєння під знаком збудженого мілітаризму. Утім, противник не раз відзначав стрімкий прогрес у вправності наших військовослужбовців, не кажучи про несподівану (для нього) безпрецедентну індивідуальну мужність та вмотивованість.

4. Кількості документальних доказів російської присутності – від слідів у соціальних мережах до аналізу супутникових зйомок, від аматорських фотографій та відео з місця подій до перехоплених радіопереговорів, від прямих визнань учасників з російського боку до підозрілих поховань солдатів та офіцерів у себе на батьківщині, від

Великий аудит

Варто було б відслужити подячний молебень за те, що вищі сили не нагородили Україну великими покладами нафти й газу. Якби в нас був надлишок цих ресурсів, жили б за ситої диктатури, зрушити яку з місця було б надміру складно, адже широкі верстви населення, розбещені нафтодоларами, не те що на Майдан, а й на пікет на захист бездомних тварин не наважилися б. Прикладів не бракує: Казахстан, Азербайджан живуть далеко не в міжнародній ізоляції, і транснаціональні корпорації вкладають туди куди більші інвестиції, ніж в Україну, якій постійно нагадують то про реформи, то про корупцію. Дуже великим грошам не залежить ані права людини, ані демократичні цінності, ані процедура національних виборів. Немає санкцій, то й добре – долари прийдуть і працюватимуть на місцевих родовищах. Так справджується Марксова теза про 300% прибутку й злочини, на які готовий заради цього капіталіст. Україну такі інвестиції ominають, і слава Богу. Є стимул розвивати вільне суспільство й бізнес. Знати б тільки реальний стан справ...

Ми живемо в полоні двох міфів. Перший полягає в тому, що ми ніби приречені на африканські злидні, все вже розкрадене й нічого, окрім подальшого зuboжіння, на нас не чекає. Другий – казка про надзвичайний потенціал і конкурентоспроможність: ось додати тільки якісного менеджменту та грошенят – і Україна матиме той важіль, яким зрушить світ. Якби останнє твердження було правдивим, економіка вже наповнювалася б закордонним капіталом, який не став би чекати Угоду про асоціацію, дорожніх карт та інших формальностей. Наше «фамільне срібло» у вигляді радянського промислового спадку з роками потьмяніло й помітно знецінилося, значну його частину й показати сором, не те що правити на відкритому аукціоні пристойну ціну. Доки був відносно дешевий російський газ, можливість доїти державу на користь олігархічного капіталу, вдавалося тримати сяку-таку конкурентоспроможність. Щойно «халява» припинилася, Ахметов відправив на Банкову «невдоволених шахтарів». Отже, без «милиць» із держбюджету наші промислові гіганти не такі вже й потужні, й світовий ринок без них у велику депресію не впадає.

Надмірна енергозатратність, беззмистовна дотаційність, тотальне недбальство – хто з українських урядовців не бачив цих хвороб? Хто із закордонних експертів не вказував на них? Хто брався всерйоз їх лікувати, оцінювати, зменшувати ризики? «Держава повинна», – кажуть, всміхаючись кутиками губ олі-

гархи, хмурять лоби чиновники й консервують проблеми так, що годі уявити реальну картину. Діє принцип «як захочеш, так і було» – ми всі побачили його в дії, коли на папері в нас на базах зберігання розміщувалася сила-силенна нібито придатної для експлуатації бронетехніки, а насправді сотні й тисячі іржавих кістяків, що вросли в землю навечно. Усипка, усушка, утруска – як їх облікувати?

Наші наукомісткі галузі – це також ланки переважно радянського комплексу, орієнтованого на «міжреспубліканську кооперацію», простіше кажучи, на Росію. Тільки тепер настав час оцінити, чого вони варті за межами цієї кооперації і яку додану вартість здатні створювати самотужки. Прориву наразі непомітно. Ми любимо вихвалитися висококваліфікованою робочою силою: так, рівень письменності в нас вищий, ніж у багатьох країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону, але разом із тим у нас виросла вже генерація псевдоспеціалістів із дипломами фейкових вишів, що або імітують освітній процес, або навчають на технологіях і методиках другої половини минулого століття. Чи це та сила, яку ми виставляємо на світовий ринок праці з упевненістю урвати собі серйозний шмат?

Адекватна самооцінка необхідна навіть для того, щоб збагнути, на якому етапі суспільно-політичних відносин ми перебуваємо. Це лише

формально ринкова економіка й капіталізм з елементами громадянського суспільства. Держава досі несе на собі соціалістичний тягар пільг, непотизм і «спадковість» еліт, як за феодалізму, а в найбідніших регіонах привласнює господарство – найпримітивніша форма первісного ладу, що зараз втілюється в розкраданні об'єктів інфраструктури на брутх та іншу вторсировину. Словом, життя на різних швидкостях, ба

навіть у різних вимірах, які мало перетинаються між собою. Плюс суто тінювий бізнес: фірми-«прокладки», конвертаційні центри, зіч-председателі й «подвійні» бухгалтери – окрема індустрія, послуги якої залишаються популярними після будь-якої зміни влади. Не знайшовся ще науковець, який вигадав би термін на позначення цього соціально-економічного феномену.

У народі в таких випадках кажуть «без ста грамів не розберешся», а в цьому випадку – без великого аудиту можливостей, потужностей та ресурсів ми й надалі дуритимемо світ і самих себе щодо того, якими успішними могли б стати. Результатом такої роботи навряд чи буде презентація з красивими цифрами, але краще один раз подивитись у дзеркало, ніж без кінця бавитись інстаграмівськими фільтрами. ■

Автор:
Дмитро
Крапивенко

**НАДМІРНА
ЕНЕРГОЗАТРАТНІСТЬ,
БЕЗЗМІСТОВНА
ДОТАЦІЙНІСТЬ, ТОТАЛЬНЕ
НЕДБАЛЬСТВО –
ХТО З УКРАЇНСЬКИХ
УРЯДОВЦІВ НЕ БАЧИВ ЦИХ
ХВОРОБ? ХТО ІЗ
ЗАКОРДОННИХ ЕКСПЕРТІВ
НЕ ВКАЗУВАВ НА НИХ?**

«Сепаратизм» як універсальне заспокійливе

Чому наших співгромадян, які за кремлівські гроші воюють проти України й нищать нас, ми називаємо сепаратистами? Невже страшно вимовити очевидні слова «зрадники» та «колаборанти»?

Колись такий собі Ефіальт під час битви біля Фермопіл показав персам Каллідром як обхід у Фермопільській ущелині. Цим шляхом Гідарн провів частину перського війська в тил спартанців, унаслідок чого цар Леонід та його воїни загинули. Шлях в Аттику та Беотію для ворога був відкритий, і перси захопили значну частину Греції. Однак після цієї трагедії ще була битва біля Саламіну, а через рік під Платеями, яка й стала днем звільнення Еллади.

Але якби підступний Ефіальт мав телевізор та командира в Кремлі, то в день своєї зради царя Леоніда точно виступив би із заявою про «віковічні праг-

**Автор:
Олена
Стяжкіна**

нення» греків жити в Перській народній республіці, а з часом приєднатися до Держави Ахемідів на правах «Південно-Західного федерального округу». Враховуючи перську присутність на грецьких землях упродовж року (а подекуди й більше), він міг би встигнути стати засновником соціального руху на ім'я «сепаратизм» і мав би пошану як «лівих» Єгипту, так і «правих» Малої Азії.

Однак ані Ксеркс, ані окуповані греки не подумалися назвати сепаратистом того, хто зрадив, продав Вітчизну, своїх рідних і друзів. Тож Ефіальта судили за зраду й стратили в Антікірі. За зраду, бо в давніх греків була добра традиція називати

речі своїми іменами. У нас ні. Не тільки в Україні, а й у світі таку традицію майже втрачено. Гра номінацій – це тепер «наше все». Але із сепаратизмом, може, все ж таки варто припинити?

МАТЧАСТИНА

Для початку трохи про матчастину. Хоч би як ми ставилися до сепаратизму, але він завжди історія з історією. З таким собі образом мрії, який, можливо, надихає десятки і навіть сотні років. Баски, шотландці, ірландці...

У лютому 2014 року донецько-луганського сепаратизму не було. А потім його надіслали. З полум'яним привітом від Кремля.

Однак з усталеним образом мрії не визначилися. Тому в березні це була ідея «федералізму». А в квітні, якщо хтось пам'ятає, «Янукович – легітимний президент України». У травні мрію стали називати «референдум». Просто «референдум» – за все хороше проти всього поганого. Улітку ідея дістала формат мрії про «Південний федеральний округ РФ», який не гостро, але конкурував із неіснуючою «Новоросією». У вересні і «округ», і «Новоросія» були забуті. А ідея єднання «ДНР» та «ЛНР» наштовхнулася на бажання очільників грабувати кожен своє окремо.

Десь у жовтні – листопаді здавалося, що формат знайдено. І «віковічною» мрією луганчан стала така «Луганська респу-

бліка». Однак узимку все похитнулося і черговий наступ російських військ знову поставив на порядок денний «будемо як Крим». А наприкінці лютого 2015-го замість Криму постала... «федералізація».

У травні 2015-го «мрія» почала змінюватися вже раз на два дні. 11-го всі відзначили «день незалежності». А потім такий собі Пушилін уже подав «зміни до конституції», де Крим був визнаний Україною, а «ОРДІЛО» виписані як автономія (причому за наявності у складі України Донецької та Луганської областей). Щоправда, через два дні хтось із очільників знову погрожував наступом на Маріуполь і тим, що «ДНР» потребує всієї Донецької області. А ще через два дні такий собі Губарев уже погрожував, що готовий зробити кар'єру у Верховній Раді України.

Якщо хтось бачить у цій вакханалії миттєвого перевдягання ідейний зміст сепаратизму, то його окуліст – очевидний шахрай, а тому заслуговує бути призначеним до суду.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПРЕПАРАТ

Разом із тим не можна не визнати, що гра в «сепаратизм» є універсальним заспокійливим, який станом на зараз, на жаль, уживають усі: і по той, і по цей бік «поребрика».

«Сепаратизм» – це єдиний для Кремля спосіб грати довго. Грати зі світом та з Україною. Перемогти РФ не зможе. Та й

завдання перемогти, щоб узяти собі дотаційний та зруйнований край, не стоїть. Невигідно Кремлю й залишити все як є. Бо годувати це «як є» доведеться йому. Поганенько, як Абхазію, Осетію чи Придністров'я, але годувати. Тому завдання Москви – втиснути окуповані території в Україну, але не просто втиснути, а маркувати їх як сепаратистські, підживлювати неіснуючу ідею «відокремлення» та «особливості». А з тим підігрівати ненависть і створювати внутрішній розкол у нашій державі. Гра в слова, де за кожним проявом зради, боягузтва, ідіотизму, грабунків слід бачити «сепаратизм», – це мінне поле для українських реформ та українського майбутнього.

Звісно, «сепаратизм» – пожива для політиків, чия кар'єра втекла до Ростова і вже не обіцяє повернутися. Насправді це дуже вигідна партія: нічого не зрозуміти про себе і про події на Майдані, ні за що не вибачитися, нічого не навчитися, а знову взяти кремлівські ноти й співати по них про «захист людей, які мають право на особливий статус». Можна лише уявити собі, скільки грошей уже витрачено й буде ще витрачено на легітимізацію ідей «сепаратизму», пошук їхніх історичних коренів (аж до скіфів) та наповнення пустими словами політичних промов і програм. Слід визнати, що саме «сепаратизм» перетворює деякі партії та рухи з політичних трупів на політич-

них зомбі-вампірів, які можуть жити та рухатися, тільки якщо заправляться кремлівською «сепаратистською» кров'ю. Причому ці трупи-зомбі, хоч як дивно, можуть бути не тільки постерегіоналами, а й постультранаціоналістами. «Сепаратизму» для імітації його підтримки чи, навпаки, імітації ни-

ГРА В СЛОВА, ДЕ ЗА ЗРАДОЮ І ГРАБУНКАМИ КОМУСЬ ХОЧЕТЬСЯ БАЧИТИ «СЕПАРАТИЗМ», – ЦЕ МІННЕ ПОЛЕ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО МАЙБУТНЬОГО

щівної боротьби з ним вистачає на всіх.

А ще є науковці... Соціологи, історики, політологи... Можна тільки уявити собі всі ці теми, які очікуватимуть нас уже в найближчому майбутньому: «Причини вкорінення сепаратизму на Донбасі», «Суспільна думка як дзеркало динаміки сепаратистських ідей», «Республіканський устрій Дикого поля» etc.

Так, це будуть дисертації про симулякр симулякра. Про таке собі «нове плаття короля». Але ж модно, сучасно, гостро! Тому хлопчика, який сказав би, що король голий, на засідання спеціалізованих рад та експертних груп не пустять. Ще й по ший надають. Бо «сепаратизм» тепер – це звання та гроші. І досліджувати його не передосліджувати... ❏

КОЛАБОРАНТИ.

Лідерів так званих сепаратистів варто було б судити насамперед за зраду Батьківщини й поплічництво окупантам. Решта звинувачень менш істотні

От і Європа при слові «сепаратизм» зітхає з розумінням. А отже, і науку про нього, звісно, фінансуватиме. І примирятися закликатиме, бо досвід такий-сякий має. І він добрий. От узяти Шотландію.

Можна й Шотландію, але в нас не про Шотландію йдеться, а про країни Балтії 1940-го, про Угорщину 1956-го, Чехословаччину 1968-го. Інший трохи досвід, а з ним й інший погляд, від якого європейські (за винятком Польщі та країн Балтії) очі блять. Будапешт опирався криваво, але недовго. Прага теж. Спочатку опиралася як могла, а потім злякалася. Бо жити під окупацією несолодко. І навіть коли радянський режим уже був беззубим та смішним, із 15 млн чехів та словаків Хартію-77 підписали 1884 особи...

Тож як усе це таке болісне пригадати? Як сказати про себе «ми знаємо, ми були такими самими»? Ні, краще вжити пігулку «українського сепаратизму». Це заспокоїть і сором, і совість, і зідрану пам'яттю шкіру. Виведе за межі дискомфорту трагічного досвіду окупації, говорити про яку – це все одно що роздягатися на людях.

СЕПАРАТИЗМОЗАЛЕЖНІСТЬ

Для неокупованої України теж. Хворобливі спогоди про Другу світову. Місцеве населення, що жило під окупантами два роки. Мало аусвайси, бо без них не знайдеш роботи. Зустрічало Розенберга тисячними зібраннями людей. Зраджувало сусідів. Брало участь у єврейських погромах. Писало в газетах, що «Гітлер – мрія, яка здійснилася».

Чи повернеться язик назвати мешканців Конотопа чи Києва зразка 1942 року сепаратистами? А якби вони казали чи писали, що хочуть приєднатися до Третього Рейху? Теж ні?

Іх, тих, хто служив у поліції, брав участь у розстрілах, грабував своїх, ми називаємо зрадниками та пособниками ворогів. Тоді чому тих, хто воює чи керує, отримуючи кремлівські гроші, називаємо сепаратистами? Нам шкода очевидних слів «зрадники» й «колаборанти»? Чи ми боїмося неоднозначності процесів, що відбуваються на окупованих тери-

торіях? Процесів, про які знаємо від бабусь, але не хочемо, не можемо, стигаємося говорити про них уголос? Неоднакові там люди. Так само неоднакові, як у Західній Україні, де хтось до самого 1991 року жив, так ніколи й не визнавши радянської влади та радянської окупації, а хтось змирився, прилаштувався, підкорився, але ні про що не забув.

Цікаво, що самі запроданці таки хочуть вважатися сепаратистами. Бо для них це теж пігулка. Звісно, вони картинно протестують проти самого слова. Мовляв, ми не сепаратисти, а борці за незалежність. Однак сам порядок роздумів, який Кремль уже нав'язав його Україні, їх цілком влаштовує. Бо разом із ним нікчемні, підступні грабжники і вбивці входять в історію не як ті, хто взяв гроші за продаж країни, а як ідейні та незламні солдати свободи. І дітям

пари», а російські війська можуть піти у наступ. Краще витратити кошти на щось корисніше. На щось державне, своє...

А ще є журналісти. Їм сам Бог велів. Бо журналісти – вони як люди, тільки кращі. От потрібна сенсація чи щось «гаряченьке», а нічого такого немає, що робити? А «сепаратизм» заспокоює та надихає на подвиги. Береш собі та ідеш кудись у звільнене місто, знімаєш сюжет про те, як місцеві ненавидять Україну. Потім спиш спокійно, уві сні бачиш яскраві жовто-блакитні знамена і себе – високим, красивим, розумним, зовсім іншим, ніж усі ті «дикі люди».

«Сепаратизм» також є корисним препаратом і для дуже хороших, дуже сумлінних людей. Здебільшого для чоловіків. Тих, що не на фронті. Тих, кого мучить до безсоння той факт, що вони не на фронті. Щоправда, дехто знаходить собі виправдання від «прийде повістка, піду» до «те, що я роблю зараз, не менш важливо, ніж фронт».

Однак іноді таких простих-складних пояснень не вистачає. Ми всі травмовані. Біль тих, хто має захищати, але не робить цього, нестерпний. А тут ось воно: медійний дилер пропонує «сепаратизм»: одна пігулка – і все стає на свої місця. Бо справді, чому людина має іти на фронт, коли там не вітчизняна війна, а якісь дурні люди, що хочуть жити окремо? Навіщо вбивати тих, кого треба відпустити чи огородити стіною? Для чого воювати на «чужій війні»?

ДОБРІ НОВИНИ

Є і добрі новини. Медичні експерименти засвідчили, що існують великі групи людей, які демонструють високу стійкість до вживання «сепаратистських» заспокоїлих. Серед них на перших місцях волонтери та воїни. Що ближче до фронту, то менша дія наркотику. Ближче до фронту настає ясність.

Щодо мене, то я вживаю. Щоправда, подвійну дозу. І тому бачу сепаратизм не серед окупованих, а серед тих, хто голосно кричить про «відрубати Донбас і забути про Крим». Як на мене, це і є сепаратисти. Бо ж сепаратизм – це про відокремлення, про розділ, хіба ні? ■

«СЕПАРАТИЗМ» РЕАНІМУЄ І ПОСТРЕГІОНАЛІВ, І ПОСТУЛЬТРАНАЦІОНАЛІВ, БО ОДНИМ ПОТРІБЕН ДЛЯ ІМІТАЦІЇ ЙОГО ПІДТРИМКИ, А ДРУГИМ – ДЛЯ НИЦЦІВНОЇ БОРОТЬБИ З НИМ

своїм вони не розкажуть, скільки іудиних срібників отримали від Москви. У жодному разі не розкажуть. Бо в очах нащадків навіть покидькам важливо мати пристойний вигляд.

То що, будемо їм у цьому допомагати, щоб не травмувати їхніх дітей, бо травмувати ж можна тільки наших?

Центральна влада теж... Споживає «сепаратизм» по-тихому, бо визнати «сепаратистську залежність» соромно. Однак вона відкриває такі горизонти, такі можливості, що гріх утриматися. Скажімо, гроші на відновлення зруйнованих мостів чи будинків. Для звільнених територій. Десь там, у Слов'янську, Щасті, Мар'їнці.

Гроші є, а мостів чи відновлених лікарень і досі немає. Може, як завжди, вкрали. Але ж як украли! Патріотично! І логіка навіть є: навіщо цій «ваті» щось будувати, коли вони всі там «се-

30 | 05 | 2015

18:00

**«Значення Майдану
для європейців»**
Модерує Тарас Возняк

Книгарня «Є»
Львів, просп. Свободи, 7

02 | 06 | 2015

18:00

**«Путінська Росія:
неототалітаризм?»**
Модерує Тетяна Огаркова

Книгарня «Є»
Київ, вул. Лисенка, 3

Книгарня «Є» та журнал «Український тиждень»
запрошують на лекції французького філософа Філіппа де
Лара у Львові та Києві

Наш гість – Філіпп де Лара

Професор Університету Париж II (Університету Пантеон-Ассас;
філософія та політичні науки). Досліджує питання антропології
тоталітаризму, історії тоталітарних режимів.

Путінська ідеологія є досить цікавим поєднанням радянських
переконань та консервативної політики, що підживлюється
ідеологічним запереченням реальності й антизахідницьким
ресентиментом.

Як узгоджуються такі елементи між собою?

Чи можна цей режим назвати неототалітарним?

Які матимемо практичні наслідки?

Павло Розенко: «Чиниться масштабний спротив скасуванню системи спецпенсій»

Спілкувалася
Тетяна
Омельченко

Вексклюзивному інтерв'ю **Тижню** міністр соціалітики розповів про своє бачення пенсійної реформи, оподаткування та детінізації зарплат, субсидій для населення, а також надання допомоги переселенцям і учасникам АТО.

У. Т.: Наприкінці березня ви заявили, що на виплату пенсій у нинішніх розмірах Пенсійному фонду не вистачає 81 млрд грн. Яка ситуація зараз?

– Названа цифра – картина не лише 2015-го, а динаміка, накопичувана роками. Щороку ПФ дотувався на певну суму, якої йому не вистачає. Нині розрив між власними доходами ПФ та його видатками становить 81 млрд грн. І лише тому, що в держбюджеті передбачено кошти на покриття цього розриву, Пенсійний фонд вчасно й у повному обсязі виконує свої зобов'язання перед громадянами України. Будь-які підвищення та індексації пенсій тягнуть за собою додаткові цифри, які обчислюються десятками мільярдів гривень.

У. Т.: Як плануєте наповнювати бюджет ПФ?

– Ситуація в ПФ є наслідком ситуації в економіці. Тому що його наповнення – це внески, які люди сплачують зі своїх зарплат. Коли відбувається падіння економіки й кількість робочих місць зменшується, зарплати теж не можуть підвищуватися, як наслідок – не зростають і доходи ПФ. Тому стабілізація ситуації в ПФ залежить передусім від економічного розвитку. Проблеми Пенсійного фонду можна вирішити завдяки двом факторам: зростання економіки та легалізації ринку праці (тіньова зайнятість і зарплати). За різними оцінками, щороку видається близько 200 млрд грн тіньових зарплат.

І з них не сплачується ніяких внесків і ПФ не отримує жодної гривні. Якщо ситуація стабілізуватиметься, можна очікувати зростання зарплат і пенсій. У бюджеті з 1 грудня 2015 року передбачено підвищення соцстандартів на 13%. Але не треба забувати про фактор війни в Україні.

У. Т.: Чи доведеться знову повертатися до питання збільшення пенсійного віку?

– На сьогодні уряд не ставить це питання. Вважаємо, що є достатньо засобів для проведення пенсійної реформи без збільшення пенсійного віку і страхового стажу та без погіршення умов виходу на пенсію. Міністерство соціальної політики розробило проект, внесений урядом до ВР. Він передбачає наведення порядку в солідарній системі, запровадження єдиних принципів нарахування пенсій (скасування VIP-пенсій) і трирівневої пенсійної системи (солідарна, накопичувальна та недержавного пенсійного страхування). Якщо ВР його не схвалить, то вже перед наступним урядом постане питання пошуку варіантів проведення пенсійної реформи. І тоді може виникнути необхідність підвищення пенсійного віку, чого я як фахівець не схвалюю. Вже сьогодні в процесі обговорення питання у ВР відчуваємо протидію реформаторським крокам нашого міністерства. Чиниться масштабний спротив скасуванню системи спецпенсій (для чиновників, суддів, прокурорів, нардепів, міністрів). Але я переконаний, що нам вдасться відкинути амбіції деяких політиків, які хочуть лише пропіаритися на цій темі, й ухвалити законопроект.

У. Т.: Одним із елементів пропонуваної пенсійної реформи є за-

проведення другого рівня пенсійної системи з поступовим доведенням ставки відрахувань на персональні накопичувальні рахунки з 2% до 7% зарплати. Як такий крок можна поєднати зі зменшенням ставки єдиного соцвнеску (ЄСВ) із 36–49% до 16%?

– На сьогодні існують ставки ЄСВ від 36% до 49%. Щодо 16%, то це перспектива. Поки що комплексна податкова реформа перебуває в стадії розробки. Я переконаний, що незалежно від того, якою буде податкова реформа, ставка накопичувальної системи може дорівнювати від 2% до 7%, а в перспективі зрости до 15%. Але загального збільшення в сумі ЄСВ не буде. Швидше за рахунок перерозподілу внеску. Для ПФ і для мене як міністра соціальної політики неважливий розмір самого внеску (як він адмініструватиметься чи називатиметься). Головне, щоб він покривав усі держзобов'язання, які ПФ має перед людьми в солідарній системі. Це майже 250 млрд грн. При цьому потрібно зберегти персоналізацію. Мені треба знати, хто платить внесок і в якому розмірі, щоб у майбутньому розраховувати його пенсію.

У. Т.: Уряд очікує, що по субсидії на оплату ЖКП звернеться близько 3,5–4 млн сімей. Якщо виходити з цін і доходів населення, то претендентів на субсидію має бути принаймні втричі більше. Чи готова до цього система соцзабезпечення?

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАКН

БІОГРАФІЧНА НОТА

Павло Розенко народився в Києві. Закінчив Київський політехнічний інститут. Працював на посаді першого заступника міністра праці та соціальної політики України. У 2006–2007 роках керував службою соцполітики Секретаріату президента України. У минулому нардеп від УДАРу та Блоку Петра Порошенка. З 2 грудня 2014-го – міністр соціальної політики України

– За різними оцінками, зараз в Україні близько 14 млн родин, тому претендентів на субсидії не може бути втричі більше. Але ми не обмежуємося цифрою 3,5–4 млн сімей. Якщо прийде більше, немає питань. Щоб ефективно запустити реформовану систему субсидій треба близько п'яти місяців. Але в нас було чотири тижні, щоб розпочати зміни в цій системі. І вже місяць країна користується новою, реформованою системою субсидій. На сьогодні в Управління соцзахисту та місцеві органи влади прийшло близько 500 тис. людей.

У. Т.: Однею з ключових новацій у податковому законодавстві, прийнятих наприкінці 2014 року, була зміна ЄСВ, покликана вивести зарплати з тіні. Чи виявилося це нововведення ефективним?

– За попередньої влади адміністрування ЄСВ було забрано в ПФ і передано Державній фіскальній службі (ДФС). На мій погляд, зміна ЄСВ неефективна. Це порочна практика, якої немає в жодній країні світу. Я розумію, для чого свого часу це зробили Азаров з Арбузовим: хотіли контролювати й розподіляти в ручному режимі всі фінанси, які проходять через державу. А в результаті ми отримали серйозне розбалансування між базою даних ДФС та ПФ і низку проблем. Будьмо відвертими, для ДФС збір ЄСВ не є пріоритетом. У цивілізованих країнах (наприклад, Німеччині) адмініструванням, збором страхових платежів зай-

маються фонди, зокрема ПФ, соцстрахування.

У. Т.: Що вже зробило ваше міністерство для реабілітації учасників АТО?

– Усі відповідні соцпрограми передані Державній службі України у справах ветеранів війни та учасників АТО. Вона спеціально створена для вирішення соціальних та інших проблем тих, хто повертається з війни інвалідом. Зараз у держбюджеті заплановано шість масштабних програм, які контролює згадана служба. Вони передбачають соціально-психологічну реабілітацію, протезування інвалідів, виділення житла сім'ям загиблих, трудової реабілітації (працевлаштування), санаторно-курортне лікування, пільги на ЖКП. Ці програми вже втілюються в життя. Пільги надаються із визнанням тих чи інших осіб учасниками бойових дій (інвалідами війни). До мого приходу в Мінсоцполітики, щоб дістати статус учасника бойових дій і користуватися визначеними пільгами, потрібно було близько трьох місяців. Разом із Держслужбою у справах ветеранів війни та учасників АТО ми скоротили цю процедуру. Зараз вона займає не більш як місяць. Ліквідовано центральну комісію на рівні згаданої служби, куди стікалася вся інформація, але документи не встигали розглядати вчасно. Функції надання статусу учасника бойових дій перейшли до відомчих комісій, МВС, СБУ, Міністерства оборони, Державної прикордонної служби, Нацгвардії.

У. Т.: Скільки передбачено в держбюджеті на пільги та реабілітацію учасників АТО? Як вони надаватимуться?

– Кожна окрема держпрограма передбачає різні суми. Є немонетизовані пільги. Наприклад, грошова допомога в разі загибелі сім'ї видається, а пільги на транспорт – ні. Кошти на шість бюджетних програм будуть передані місцевим органам влади. Щодо кожної з них існує регламентована процедура проходження грошей. Так, відшкодування пільг на ЖКП отримуємо наприкінці року. Воно передбачено для всіх категорій пільговиків, виокремити лише учасників АТО неможливо. На програму забезпечення житлом сімей загиблих учасників АТО передбачено 300 млн грн.

У. Т.: Наскільки різняться кількість зареєстрованих внутрішніх переселенців та їхня реальна кількість?

– Є дані, що на території України зареєстровано 1,3 млн переселенців. А реальну кількість встановити майже неможливо. Не можна ж приставити до кожного переселенця соціального працівника чи міліціонера, щоб контролювати його. Для цього є відповідні органи Державної міграційної служби (ДМС), яка згідно із законом України (відповідно до соцстатусу переміщених осіб) має перевіряти місце проживання переселенця. Наше міністерство лише реєструє на підставі довідок, які подає ДМС. Але факти «пенсійного туризму» мають місце.

У. Т.: Наскільки проста система реєстрації?

– Треба принести довідку з ДМС, у якій зафіксоване місце реєстрації. Але проблема в тому, що реєстрація покладена на місцеві органи влади. Є черги. До того ж ці органи ще призначають субсидії, оформляють соцдопомогу, а штат працівників та оплата не збільшуються. І сьогодні насамперед прикордонні області (Донецька та Луганська, контрольовані Україною, Харківська), а також Запорізька, Дніпропетровська відчувають найбільше соціально-вантажання. Але до такої ситуації ніхто не готувався заздалегідь і не думав, що ми матимемо 1,3 млн переселенців, яких треба зареєструвати, надати медичну та соціальну допомогу, розселити. ■

Вернер Гойєр:

«В Україні, як і будь-де, кістляком майбутньої економіки є малий та середній бізнес»

Спілкувалась
Анна Корбут

Основні напрями інвестування Європейського інвестиційного банку – це інфраструктурні проекти, тобто дороги, транспорт або енергозбереження, а ще малий і середній бізнес у країнах-партнерах, що розвиваються. Для останніх вони вкрай важливі, але приватні інвестори беруться за них неохоче, адже йдеться про дуже довгострокові та великі інвестиції або ж значні ризики неплатоспроможності невеличких компаній, що працюють у проблемних умовах. На днях ЄІБ саме оголосив про виділення Україні €400 млн кредиту на розвиток міської інфраструктури. Під час саміту Схід-

ного партнерства у Ризі **Тиж-день** поспілкувався з президентом цієї міжнародної фінансової установи про пріоритетні напрями роботи з Україною, контроль за якістю проектів, у які інвестуються кошти, і ставку на малий та середній бізнес як рушій економіки.

У. Т.: Якими є пріоритетні сфери взаємодії між вашим банком та Україною сьогодні?

– Після змін більш ніж річної давності ЄІБ прийняв рішення суттєво збільшити кредитування для України. У межах загальної підтримки України ми плануємо за період з 2014 по 2016 рік забезпечити для неї

позик на €3 млрд. Ми вже виділили половину цієї суми, і я певен, що зможемо забезпечити й решту інвестицій.

Сфери, в які вкладаються кошти, різноманітні: від класичної інфраструктури, транспорту й електроенергії до міських забудов, житла. Крім того, доступ до фінансування дістає малий та середній бізнес в Україні. Діючи як банк, ми пропонуємо позики, а не гранти, зате на дуже вигідних умовах. ЄІБ залучає повний обсяг фінансування на ринках капіталу, тож маємо забезпечувати докази, що підтримуємо хороші ініціативи. Нам потрібні економічно життєздатні, стійкі проекти. Тож ми закликаємо усіх зацікавлених в Україні структурувати й якісно вибирати свої пріоритети.

У. Т.: Малий та середній бізнес бачиться хорошою альтернативою олігархічному в Україні й потенційно міцним фундаментом для сильнішої, більш диверсифікованої економіки. Які ключові критерії ЄІБ у виборі проектів із малого та середнього бізнесу для інвестування?

– В Україні, як і будь-де, кістляком майбутньої економіки є малий та середній бізнес. Група ЄІБ профінансувала близько 260 тис. малих і середніх компаній у 2014 році. Власне вони є найбільш інноваційними, а інновації – ключ до конкурентоспроможності будь-якої країни.

У вас особливо цікавий аграрний сектор, він дуже важливий для країни. Хоча тут уже працює кілька великих компаній, є і нові динамічні малі та середні підприємства, яким слід приділяти особливу увагу, бо вони можуть стати вагомим джерелом прибутку для України.

У. Т.: Після того як компанія отримує від вас позику, ви ще якийсь період консультуєте її з питань розвитку бізнесу чи це вже виключно завдання власників бізнесу?

– ЄІБ, як державна кредитно-фінансова установа ЄС, є найбільшим у світі багатостороннім державним позичальником. І мати справу з величезною кількістю масштабних проектів для нас нормальний процес. Коли ж працюємо з меншими, все ж намагаємося діяти якомога ефективніше, тому зосереджуємося на співпраці з місцевими банками. Так само і в Україні. Нам потрібні добрі партнери в банківській галузі, які вже самі безпосередньо контактують із клієнтом на місці. Це дає нам змогу кредитувати малий бізнес. Ми з Люксембурга не можемо розглядати кожного малого чи середнього підприємця в Україні, тож довіряємо досвіді місцевих банків.

Коли йдеться про технічний досвід роботи ЄІБ, аналогів у світі нашому банку практично немає. Не існує іншої державної фінансової установи, навіть меншої, зі схожою структурою інженерів та аналітиків, які здійснюють due diligence проектів (аудит для безсторонньої оцінки об'єкта інвестування, зокрема вивчення ризиків, комплексна перевірка фінансового становища, аналіз діяльності компанії. – Ред.). Міжнародні кредитні агенції аналізують наш портфель й оцінюють, наскільки стійкими є бізнес-проекти в ньому.

Крім того, ЄІБ надає компаніям, які готуються до конкурсу за наше фінансування, технічні консультації, підтримку в процесі підготовки їхніх проектів, аби вона була максимально якісною. Ми навіть консультуємо кандидатів з приводу вибору й поєднання різних можливих джерел фінансування.

У. Т.: Маєте якісь інструменти контролю того, як реципієнт використовує інвестовані кошти? Чи це виключно відповідальність місцевого партнера?

– У нас дуже суворі критерії стосовно банків-партнерів. У договорах детально вказано, чого ми від них очікуємо. Нам складно заглиблюватись у подобиці кожної малої компа-

нії, тому покладаємося в цьому на місцевих партнерів. Однак ми дуже дисципліновано моніторимо їхню діяльність, регулярно відвідуємо банки, говоримо з ними не лише про пошук нових проектів, а й про стан наявних. Дотримання ними наших критеріїв перевіряється регулярно.

У. Т.: Ви залучаєте кошти з ринків капіталу, від приватних інвесторів. Де саме, за вашими спостереженнями, найбільше проявляється інтерес до інвестування в Україні?

– Фактично ми не намагаємося залучати інвестора під проект безпосередньо й не позначаємо, який конкретний інвестор уклав гроші в яку конкретно компанію тут. Натомість виходимо на ринки капіталу з метою залучити фінансування для усього обсягу бізнесу в нашому портфелі. У 2014 році для цього було потрібно €80 млрд нових позик. Інвестори довіряють якості нашого портфелю.

Коли говорити про індивідуальний проект, то ми, звісно, виступаємо в ролі каталізатора додаткових інвестицій від інших гравців. Якщо вже проект дістав зелене світло ЄІБ і наших аудиторів, до нього потягнуться інші, адже вони бачать, що партнер, очевидно, хороший, надійний. Саме це перекоонує інвесторів укладати кошти в бізнес. А українські компанії, зі свого боку, готові підтягуватися до певних критеріїв, якщо в їх фінансуванні фігуруватиме ЄІБ.

У. Т.: Від України інвесторів окрім війни відлякує повільний темп реформ. Коли зустрічаєтесь з нашими високопосадовцями, наскільки вони виявляють волю до структурних перетворень?

– Іноді достатньо промовити кілька ключових слів на зустрічі, скажімо, із президентом, міністром закордонних справ чи фінансів, сказати, що маємо таку й таку проблему із процесом ухвалення рішень у вашому відомстві, як вони відразу кажуть: «Мені відомо, про що ви говорите». Тому, гадаю, розуміння проблеми в політичних лідерів та наших бізнес-

партнерів є. А ми можемо тільки заохочувати їх реально поліпшувати ситуацію. Адміністративні процеси в Україні ще не досягли того високого рівня, який ми б хотіли бачити. Ще моя порада партнерам у ЄС: ми, зрештою, державний банк із 28 країнами-членами серед акціонерів; найкраще, що можна зробити, аби допомогти Україні, – це підтримати її керівництво у реорганізації та реструктуризації адміністративних процесів, їх спрощенні й забезпеченні чіткого верховенства права. Таким чином, процеси тут будуть не лише ефективнішими, а й надійнішими з юридичного погляду. Адже коли боїться корупції на кожному кроці, тоді бажаної свободи в бізнесі немає.

У. Т.: Де бачите конкурентні переваги України зараз, навіть попри війну?

– Ви двічі згадали війну, і можу сказати тільки, що вона постійно в нас на думці. Коли говоримо про Україну, то бачимо страждання людей. Хоча в Західній Європі часом не повною мірою усвідомлюють,

ЯКЩО ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ МОДЕРНІЗУВАТИ, ВОНА МОЖЕ ПОТУЖНО КОНКУРУВАТИ У СВІТІ

які страждання переживають українці.

Що стосується конкурентних переваг, то ваша країна має висококваліфіковану робочу силу й великий досвід у промисловості. Якщо українську велику промисловість модернізувати, вона може потужно конкурувати у світі. За радянських часів промисловість УРСР зосереджувалася на галузях, які вже не в авангарді, тому саме в цьому напрямку потрібні величезні зусилля. З підтримкою західних компаній та країн, мені здається, модернізувати Україну, зробити її економіку конкурентоспроможною можна буде за десяток років.

Якщо Україна зможе стати історією економічного успіху, це буде помітно у світовому масштабі. ■

Ніхто нас не зливає

Автор:
Анна Корбут

На мосту через Даугаву стояли два підтягнуті молодики. «Парочку російських винищувачів сюди – і всі ці кораблики змете», – сказав один другому. Російською. Похихотіли. Ще трохи порозглядали катерки з туристами, потіпилися сонцем після кількох днів ризької мжички й пішли у своїх справах. Навряд чи вони говорили б це так само безпечно, якби над ними, мостом і катерками справді висіли винищувачі РФ, а не Ст. 5 Статуту НАТО. Ліворуч від того місця, в Національній бібліотеці Латвії, тривав останній день саміту Східного партнерства: туди з'їхалися лідери майже всіх членів ЄС і шести країн – учасниць програми. Якби хтось розповів прибалтам, де ті будуть за 25 років, на початку 1990-х, коли вони обирали вектор розвитку (між східною реінтеграцією, адже тоді Єльцин нібито хотів поставити Росію на шлях демократичних перетворень та ринкової економіки, нейтралітетом, який, утім, не врятував їх від окупації, та входженням до європейської спільноти, в якій маячила перспектива матеріальних благ і свободи, але яка не виявляла особливого бажання приєднувати бідні країни, що тільки-но вирвалися з радянської системи), жителі трьох держав швидше назвали б це утопією. Але чітко вирішили, що повернуться туди, де належить, і житимуть нормально, а не животитимуть, роблячи з цього культ і національне надбання.

Сьогодні утопічною може видаватися європейська перспектива для України. Наш випадок складніший. Росія нині сильніша й більше впливає на світову думку. Після кризи євро, євро-скепсису та купи інших власних проблем, а ще самобичування через московську пропаганду європейська спільнота не бажає розширюватись, особливо коли інтегрувати треба величезну, бідну й невпорядковану країну.

Але це абсолютно не вирок. Особливо відтоді, коли через відмову Януковича підписати Угоду про асоціацію українці збунтувалися й ані він, ані слабка опози-

ція, ані компромісні рішення за посередництва західних партнерів не змусили нас відступити від нашого природного інтересу й права. На ризькому саміті проявилася одна цікава тенденція: європейські лідери вирішили, що не можуть застосовувати уніфікований підхід до всіх країн Східного партнерства, адже в кожній є своя внутрішньо- й зовнішньополітична специфіка, до якої треба пристосовуватися, щоб зробити реалізацію програми ефективною. Може, на рівні декларацій це й звучить оптимістично, але на практиці буде як із Януковичем: формальні заяви про співпрацю і прогрес від західних посадовців та місцевих диктаторів, окремі грантові проекти, що їх ті ж такі диктатори за першої-ліпшої нагоди назвуть «агентами іноземного впливу» у нашвидкоруч склепаному законі, а паралельно – переслідування будь-якого всередині країни, хто може творити якусь реальну перспективу демократії, змінювати мислення. «Особливий підхід» стосується Білорусі, Вірменії та Азербайджану. Звісно, він залишає відкриті канали комунікації та мікроскопічні можливості для просування трансформацій у тамтешніх суспільствах. Це важливо у довгостроковій перспективі. Водночас бачимо черговий компроміс щодо демократії, свободи і прагнення змінитися. Над-

фрази про підтримку України, але тут-таки запевняли, що Східне партнерство – це не розширення ЄС і не проти Москви. «Чому Росія має бути залучена до, скажімо, переговорів про імплементацію угод про ЗВТ? Не залучаємо ж ми Китай до обговорення наших торгових відносин з Індією, – каже Джуді Демпсі з аналітичного Центру Карнегі – Європа. – Країни, з якими ми їх підписали, або незалежні, або ні. Крапка». За словами Еки Ткешелашвілі, колишнього міністра закордонних справ Грузії, очевидно, що ЄС більше не хоче проводити політично символічні саміти, котрі сприйматимуться як «віхи» й від котрих – особливо у країнах Східного партнерства – очікуватимуть гучних рішень чи кроків. Нагомисть вони мають більше бути частиною загальної динаміки наближення країн Східного партнерства до Брюсселя. «Це зрозуміло, бо всі знають, які зараз геополітичні проблеми... – каже Ткешелашвілі. – Але такий підхід недооцінює розчарування і страх у суспільствах цих країн, коли ЄС перебуває щодо них у стані невизначеності. Для їхніх політичних еліт і суспільств навіть декларативне визнання європейських прагнень та перспективи членства важить дуже багато. Нам потрібна консолідація навколо ідеї, що ми європейські демократії і належимо до європейської родини. Більші відкритість і чіткість Євросоюзу в тому, на що він завжди вказує між рядків (маєте бажання – можете стати частиною євроспільноти), здатні куди ліпше допомогти країнам, які цього прагнуть». У такому ключі говорили польські та балтійські лідери: все залежить від домашньої роботи, яка може зайняти чимало часу, але ніхто не здатен забрати в Україні, Грузії чи Молдові європейську перспективу, якщо вони її хочуть.

Відтак вектор для українців не можуть обирати ані росіяни, ані західноєвропейці. Це зроблять – тобто вже зробили – тільки українці. А за той час, доки стукатимемо в європейські двері, маємо стати такими, щоб не залишити їм приводів не відчинити нам. ■

ВЕКТОР ДЛЯ УКРАЇНИ НЕ МОЖУТЬ ОБИРАТИ АНІ РОСІЯНИ, АНІ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙЦІ. ЦЕ ВЖЕ ЗРОБИЛИ ТІЛЬКИ УКРАЇНЦІ

звичайно тішить те, що до Молдови, Грузії та, нарешті, України ніяких «особливих підходів» не треба. Може, хіба що до визначення й розподілення допомоги їм чи до підтримки боротьби з корупцією та контролю за використанням міжнародних коштів. Але не до фундаментального вибору й вектору.

Негативний момент – різниця в риториці. На саміті західноєвропейські лідери кидали загальні

Sinn Féin – ми самі!

Ірландці відстояли свою незалежність, покладаючись виключно на власні сили й допомогу діаспори

Автор:
Ігор Лосєв

Sinn Féin (Шинн Фейн) – це назва політичного крила Ірландської республіканської армії, політична партія борців за незалежність Ірландії. З ірландської мови Sinn Féin перекладається «Ми самі».

Ірландці самостійно вибрали незалежність своєї країни, вступивши у відчайдушну боротьбу з мілітарною потугою Великої Британії. Хоча була й велика допомога ірландської діаспори. Варто нагадати, що в США їх живе у кілька разів більше, ніж в Ірландії. Поміж американських ірландців були сенатори, конгресмени, політики, мільярдери, але головне зробили самі жителі колишньої першої британської колонії. Проте від пропозицій зарубіжних ірландців також ніхто не відмовився.

Порошенко і його команда та політичні союзники справляють враження колективного Горбачова. Колись цей діяч мав шалений успіх у світі, де натхненні маси скандували «Горбі, Горбі!». А в СРСР він був предметом анекдотів, глузувань і сарказму

Якщо придивитися до особливостей виникнення Держави Ізраїль, то ми побачимо, що й там спостерігалася велика допомога могутньої світової єврейської діаспори (над усе США, Британії, Франції) і великих держав, що були морально вражені Голокостом. Але вирішили справу насамперед єврейські партизани, які гинули в боях проти британських окупаційних військ у Палестині та араб-

ських формувань, єврейські національні лідери, які сміливо брали на себе відповідальність за долю свого народу, розуміючи, що все вирішується (за величезної важливості реакції зовнішнього світу) на просторах Ерец-Ізраїль. Якби справу було програно там, світ Ізраїлю не допоміг би...

Коли жителі північноамериканських колоній розпочали війну за незалежність, їм допомагали Франція, Іспанія, Росія, але все залежало від героїзму й мілітарного вміння американських фермерів, городян та їхніх генералів.

Отже, в усіх цих випадках на першому місці був внутрішній чинник, а зовнішній виявився лише допоміжним, не вирішальним. Колись Леся Українка вельми промовисто розповідала про перспективи того, хто визволиться сам, і того, хто буде визволений кимось ззовні, без

власної участі. Здається, чинна влада України діє за другим варіантом Лесиних передбачень...

Замість того щоб максимально мобілізувати внутрішні резерви України, Порошенко, Яценюк, Турчинов, Гройсман зробили головну ставку на «Захід, який нам допоможе...»

Але західні уявлення про успіх у припиненні нинішньої російсько-української війни не завжди збігаються з українськими. Для Заходу це може бути й замороження конфлікту із визнанням російських псевдодержав «ДНР-ЛНР», такого собі сучасного московського «Маньчжоу-Го»... Навіть якщо внаслідок усіх цих переговорів від країни залишиться 70% території, для Заходу це не буде трагедією, це буде трагедією для України.

Дивна політика нинішньої української верхівки, цілком капітулянтська, з елементами зовнішнього управління з боку західних союзників, неефективна, часом провальна, пояснюється тим, що Порошенко і К° не вірять в Україну, бояться її народу (зокрема й особливо третього Майдану) і мають на те підстави, будучи частиною антинародної олігархічної системи, боротися з якою вони не хочуть, що й продемонстрували доволі переконливо протягом року після приходу до влади.

Тому вони намагаються не залучати маси до політичних процесів, тримати їх на відстані від них. А оскільки в ситуації війни і кризи в економіці без мас нічого не зробиш, лишається тільки сподіватися на допомогу й активну участь в українських справах Обами, Меркель, Кемерона та Олланда. Через відсутність потужної опори всередині країни вони шукають її за кордоном і змушені погоджуватися на будь-які умови.

Порошенко і його команда та політичні союзники справляють враження колективного Горбачова. Колись цей діяч мав шалений успіх у світі, де натхненні маси скандували «Горбі, Горбі!». А в СРСР він був предметом анекдотів, глузувань і сарказму.

Наші можновладці ніяк не хочуть збагнути, що авторитет політика на світовій арені на 90% залежить від його реального авторитету всередині власної країни. Чинна влада України також

не розуміє деяких, здавалося б, елементарних речей. Наприклад, можна нескінченно просити зброю в західних союзників, але важко їм пояснити, чому країна, що входить до десятки найбільших світових експортерів зброї, не здатна забезпечити нею власну армію. Щось тут не те... Може, досить озброювати шейхів Перської затоки? Час уже подбати про українське військо. Якщо Україна неспроможна очистити свої Міністерство оборони, Генштаб, МВС, СБУ від російської агентури, саботажників, хабарників, корупціонерів, шкідників, то хіба це проблема американського ФБР? Чи, може, США, Британія, Франція, Німеччина повинні позбавити команду Порошенка від усякого шкідливого мотлоху?

Як казав Фрідріх Ніцше: «Допоможи собі сам, і тоді кожен тобі допоможе». Україна в особі Порошенка, Яценюка і К° вперто не бажає собі допомагати. Тут можна навести цілий мартиролог невиконаних реформ, нездійснених перетворень, неухвалених кадрових рішень тощо.

Звідси доволі холодійська поведінка наших достойників перед західними союзниками, бо треба нею приховувати власну неспроможність.

Так, ми повинні уважно, лояльно й поштиво вислуховувати західні поради і нотації (що часто не мають геть нічого спільного з нашими реаліями), приємно усміхатися партнерам, але, не боячись скандалу, робити своє. Зрештою, все вирішує кінцевий результат, а переможця таки ж справді не судять... Зате переможеним горе, як висловлювався один ворог Риму і вождь племені галлів.

Ну хто б стравав Порошенка, якби під час російської атаки в Дебальцевому він завдав удару на інших ділянках фронту, звільнив кілька міст Донбасу, які на той момент практично нікому було утримувати? У крайньому разі послався б на ексцес виконавця, на гарячкуватість своїх генералів. Позиція бездоганного шкільного відмінника не завжди є найпродуктивнішою. Не треба пнутися зі шкури, щоб здаватися перфекціоністами за рахунок втрати територій і суверенітету.

Виграти цю війну за незалежність України зможе тільки сама Україна. Шинн Фейн! ❏

К Н И Г А Р Н Я

1–6 червня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):

1 червня, 18:00 – «День народження поета – 100 років о. Яну Твардовському». Серед учасників:

Дзвінка Матіяш, Богдана Матіяш, Іван Малкович, Ева Фігель, Олена Степова.

2 червня, 18:00 – Європейський досвід. Філіпп де Лара з лекцією «Путінська Росія: неототалітаризм?».

3 червня, 18:00 – «Українська ідентичність, мова і культура після Майдану». Публічна лекція Юрія Шевчука, Колумбійський університет.

Львів (просп. Свободи, 7):

2 червня, 18:00 – презентація поетичної збірки Юлії Стахівської «Verde». Спільно з видавництвом «Смолоскип». Модератор Маріанна Кіяновська.

3 червня, 18:00 – презентація українського перекладу роману Тадеуша Конвіцького «Маленький Апокаліпсис». Спільно з видавництвом «Урбіно». Учасники: Анатолій Івченко, Божена Антоняк, Дмитро Білий.

5 червня, 18:00 – «Між автором і перекладачем»: зустріч з Іринуєю Славінською з нагоди презентації її книжки «Історії талановитих людей. Книга друга» та її перекладу книжки Умберто Еко і Жана-Клода Кар'єра «Не сподівайтеся позбутися книжок».

Спільно з видавництвом «Брайт Букс» та Видавництвом Старого Лева. Модератор Григорій Семенчук.

6 червня, 18:00 – презентація книжки Василя Махна (Нью-Йорк) «Ровер». За участю автора. Модератор Андрій Дрозда.

Вінниця (вул. Соборна, 89):

4 червня, 18:00 – презентація книжки Людмили Таран «Прозорі жінки».

Інформаційний партнер

Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

А нам своє робить

Основна умова гіпотетичного отримання Києвом цукерки від Європи у вигляді безвізового режиму – виконання плану дій, прописаного єврочиновниками, що включає проведення реформ та знищення корупції. Україна мусить негайно стати нормальною європейською державою, і тоді двері, можливо, прочиняться.

Європа – це добре. Там гарно, там бувають знижки на Різдво й можна попити доброго пива. Але це, власне, і все, на що наразі варто сподіватися. Ну ще можна пошукати роботу нянькою, західні пенсіонери потребують часті зміни памперсів, а вулиці європейських міст сумують за українськими двірниками. Тільки це не новина. Українці і з візовим режимом чудово дають собі раду, просочуючись, мов тала вода, крізь кордони. А от чогось суттєвішого Європа зовсім не потребує, хіба що спокою. Тільки наврояд чи вона готова платити за нього відчиненими дверима й допуском до своїх святих святих непередбачуваного народу зі сходу, якого вона так і не пізнала, не зрозуміла, бо й не прагнула.

Річний досвід реформаторства постмайданної влади, на жаль, виявив, або радше підтвердив, одну дуже прикру обставину: в нинішньому стані Україна не може реформуватися, хай навіть вилізе зі шкіри. Вона просто на це не здатна. Не в принципі, а за тих політичних і суспільних розкладів, у яких перебуває. У такий спосіб, як це заведено робити в цивілізованому світі. Досвід багатовікового поневолення й рабства дається знаки. І, хоч усе, що не вбиває, робить нас сильнішими, як твердив колись співвітчизник Ангели Меркель Фрідріх Ніцше, щоб не вбило, все-таки варто бути хоча б трохи обережнішими й шанобливіше до себе ставитись.

Реформи задля реформ не дадуть нічого доброго, це вже варто усвідомити. Проводити їх слід задля змін, обов'язково позитивних

**Автор:
Роман
Малко**

Революційні процеси, які сколихнули суспільство понад рік тому, мусять тривати, чиновники, якщо вони не погоджуються змінюватись, мають летіти в смітники, закон – запускатися в ручному режимі

і радикальних. Необхідна пересадка цілих органів, щоб організм держави запрацював як годинник. Не інакше. Реформи мають забезпечити нові правила гри, закласти нові підвалини співіснування суспільства і влади, навчити обидві сторони жити цивілізовано й так само цивілізовано вирішувати свої проблеми.

Запорука успіху будь-якої, навіть найбезнадійнішої, справи – це казати правду. Твереза оцінка ситуації допоможе більше, ніж безконечне самонавіювання. Реформувати Україну наразі немає кому, і це треба визнати. Ті, що взялися за цю невдячну роботу, аж ніяк не здатні її завершити. Вони не стануть каталізатором перетворень у принципі, бо це проти їхньої природи. Чиновник, який усе життя існував завдяки хабарам чи відкатам, стане самогубцем, якщо раптом від них відмовиться. Він не перекриє собі кисень за жодних обставин, адже це означало б певну смерть. Те саме стосується й олігархів.

Можна плекати ілюзії, ніби, збудувавши бізнес, заробивши мільярди на розподілі державних ресурсів, вони раптом візьмуть і відмовляться від своєї дійної корови, бо хтось там, вибачте за цинізм, загинув на Майдані, відстоюючи якісь свої марення про справедливість і щасливе життя. Але з якого дива?

Доручити олігархам і старим битим чиновникам, які їх обслуговують, реформувати країну й побороти корупцію, – це з тієї самої серії, що сказати вовкові пасти овець. Ні американцям, ні європейцям цього не зрозуміти. Вони багато що відчують інтуїтивно, чимало знають, але їхні аналітичні служби не здатні досягнути всю широчінь постсовкової душі. Здавалось би, лише сім десятиліть простояла стіна на кордоні, а наскільки вражаюче різними ми стали, наскільки іншими... І нічого дивного, що українців там ніхто особливо не чекає, не розуміє і не довіряє їм. Європа не хоче нікому бути за няньку. Їй власних

проблем задосить. Вона не впрошуватиме українців щось робити й не бігатиме із прутиком, заганяючи їх, нечемних, у свою пісочницю. Навіщо їй це? Хоча вона й не скаже «відчепіться», бо надто вихована. Тож іноді просто розводитиме руками. «Ми вам пропонуємо, ми чекаємо, ми готові допомогти, але рішення за вами. Це ж вам потрібно»...

Основна проблема наших не-успіхів у нас самих. Ми надто сильно хочемо бути чи бодай здаватися чемними та слухняними, не бажаючи хоч якось жертвувати своїми усталеним способом існування. Ми згодні реформуватися, але якось так, щоб нічого не змінилося. Щоб і вовки ситі, і вівці цілі. І не дай Боже хтось зазірне зривати нас у нещирості. Треба ухвалити нові закони – будь ласка, потрібна реформа МВС – немає проблем, треба люстрацію – із задоволенням. Тільки-от чи дасть це якусь видиму користь, на жаль, нікого не цікавить. Можна змінювати закони, які й так не діятимуть, можна проводити люстрацію, але буде знайдено тисячу й один спосіб її обійти, можна перейменувати міліцію на поліцію, тільки кадри залишаться ті самі. Такі собі зміни заради показухи. І європейцям цього ніколи не зрозуміти.

Там за кордоном, який ми так прагнемо перегинати без віз, звикли до всього ставитися прагматично і просто. Хто скоїв злочин – повинен сидіти. Як мінімум його намагатимуться знайти і притягнути до відповідальності. А тому спробуй поясни європейцю, чому за рік часу імена тих, хто стріляв у мирних людей на Майдані, навіть не названі, чому заявок на арешт підозрюваних у злочинних чиновників-утікачів так і не підтверджено. Усе це важко розглумачити людям, які виростили там, де верховенствує закон. Де, вирішуючи суперечку, ходять до суду й він завжди приймає чесне рішення. Де урядовець після оприлюднення компромату подає у відставку і забирається геть. Де немає потреби нікого кидати в сміттєву урну, бо механізми очищення влади працюють автоматично, де не потрібно ламати паркани незаконних забудов, бо їх там ніхто не зводить, де легше заплатити штраф, аніж давати хабар, бо собі дорожче. Власне,

це навіть неможливо пояснити, та й не треба.

Бо як довести європейцю, котрий звик сплачувати податки й делегувати управління державою своїм чиновникам, навіщо всім миром купувати солдатам шкарпетки, коли це повинна робити держава. Навіщо створювати добровольчі загони й чому агресора мають стримувати студенти, професори та вчорашні айтішники, яким гроші на амуніцію змушені збирати батьки, сусіди й друзі. Усе це для нього нонсенс. Він звик жити за чіткими правилами, яких дотримуються.

У нас усе не так. Ніщо наразі не працює і навряд чи запрацює найближчим часом. Перехідний період... А тому гра за європейськими правилами, яку згаляли українські олігархи в особі влади, – це не що інше, як пастка, з котрої треба негайно вибиратися. Усе начебто в межах закону, все ніби правильно, як книжка пише, а результат протилежний. Оптичний обман, який віддаляє від реальності. Чекати, доки влада зробить милість і проведе реформи, – собі на шкоду. Сподіватися, що чиновник змілосердиться й виправиться, – божевілля. А вірити, ніби суд колись прийме нормальне законне рішення, – взагалі фантастика. Українські суди не надаються для чесного правосуддя, а отже, на них безглуздо сподіватися. Закони не працюють, і, хоч скільки їх ухвалою, нічого не зміниться. Система буксує та перетравлює всі добрі наміри, роблячи з них фарс, тому довіряти їй не слід ані на йоту, бо є ризик, що все закінчиться нічим. Рано чи пізно країна знову зануриться в безнадію та розчарування, і наш ворог тоді нарешті заплодує від щастя, бо це, власне, те, чого він добивається.

Такого не можна допустити в жодному разі. Лише пряма дія і прямий тиск суспільства зрушать країну з місця. І байдуже, хто що подумає про нас там, на Заході. Революційні процеси, які сколихнули суспільство понад рік тому, мусять тривати, чиновники, якщо вони не погоджуються змінюватися, мають летіти в смітники, закон – запускати в ручному режимі і т. ін. І жодних компромісів. Жодних. Якщо комусь і надалі хочеться махлювати, гратися в наперстки, хай робить це деінде. В українців більше

немає на це часу, усе й так надто далеко зайшло.

Звичайно, адепти справедливості відразу засичать про недопустимість досягнення світлої мети сумнівними методами. Не можна, мовляв, вимагати дотримання закону, самому його порушуючи. І, безумовно, вони матимуть рацію. Ось тільки лукавити їм теж ніхто не дозволяв. Якщо правильні схеми не працюють, а процес вимагає негайної реанімації, тоді чекати, що скаже найчесніший Печерський суд чи коли врешті покається безнадійний корупціонер, – це теж негуманно. 40 млн простих смертних українців можуть до того часу не дожити.

Звісно, кидуючи чиновників у смітники, ми залишатимемося дикунами в очах цивілізованого світу, але це не повинно знеохочувати. Дикунами ми для них бу-

ЛИШЕ ПРЯМА ДІЯ І ПРЯМИЙ ТИСК СУСПІЛЬСТВА ЗРУШАТЬ КРАЇНУ З МІСЦЯ. І БАЙДУЖЕ, ХТО ЩО ПОДУМАЄ ПРО НАС ТАМ, НА ЗАХОДІ

демо в будь-якому разі. Навіть коли зрештою дозріли до декомунізації і на законодавчому (!) рівні заборонили людиноненавистницький більшовизм, вони вбачають, що цьому мала передувати широка громадська дискусія, ну майже російське «етожнашісторія». Тільки європейські радники забули, що свого часу в них не панькалися, коли йшлося про «естетичну спадщину» Третього Рейху чи колоніальну сегрегацію.

Звісно, до думок Європи варто прислухатися, з нею варто радитися і переймати досвід. Як не крути, аби вирватися із замкнутого кола братніх обіймів «руського міра», ми таки мусимо повернутися до своїх європейських родичів. Нам не обійтися без їхньої підтримки. Але ігнорувати очевидне й здоровий глузд усе ж не варто, бо порятунок потоплюючих – це така справа їх самих. І якщо навіть за успішно проведеною операцією з утилізації корупціонерів українці отримають глибоку стурбованість своїх друзів, це принаймні буде краще, аніж якби вони не дістали взагалі нічого й втратили навіть те, що мають, – власну державу. ■

U.TYZHDEN@UKR.NET
ЗВЕРНІТЬСЯ НА ЦЬОЙ СТОРІНЦІ

Допомога у дефіциті

ЄС вимагає від України більше дій, українці потребують від європейців більше грошей

Автор:
Любомир Шавалюк

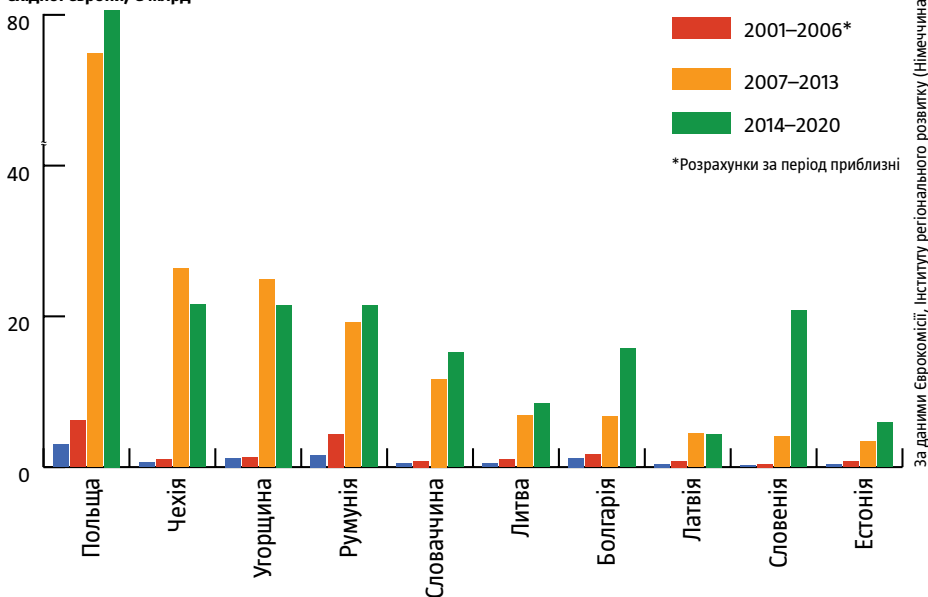
22 травня на саміті Східного партнерства в Ризі Україна та ЄС підписали угоду, котрою запустили третю програму макрофінансової допомоги, за якою українці отримають €1,8 млрд. Перспектива надходження від Європи чергових мільярдів (щоправда, про них було відомо ще наприкінці минулого року) вкотре змушує замислитися, чи відповідає масштаб європейської допомоги тим викликам, які сьогодні стоять перед Україною. Мабуть, переважна частина наших громадян вважає, що ЄС робить занадто мало для нас і повинен багатократно збільшити свої зусилля. Європейці думають інакше, нас не розуміють і при цьому по-своєму мають рацію.

Глибинні причини непорозуміння між Україною та Європою полягають у різниці між філософіями обох сторін. Для європейців гроші – це людська праця, затрачені час та зусилля, активні дії. Тобто якщо вони виділяють комусь фінансову допомогу, то очікують, що на ті кошти наймуть людей (організують проекти), які виконують певну роботу для розвитку держави, суспільства, економіки. Для українських чиновників та державних діячів донедавна гроші були здебільшого засобом самозбагачення й забезпечення «безбідної старості», бездіяльним скарбом, який лежить десь на банківському рахунку та заспокоює розладнану психіку. Євромайдан став відправною точкою змін у свідомості лідерів і поступово приводить у державну машину дедалі більше тих, хто має інше, більш подібне до європейського ставлення до грошей. Однак чимало людей зі старим світоглядом і досі лишаються біля керма, чи то пак корита.

Почім вступ до ЄС?

Обсяги фінансування, яке Євросоюз виділяв державам – кандидатам на членство, були значно меншими, ніж рівень теперішньої допомоги Україні. Навіть після вступу до ЄС деякі східноєвропейські країни в абсолютному вимірі отримували менше, ніж українці

Обсяги допомоги від ЄС країнам Східної Європи, € млрд

Дехто з них непогано опанував реформаторську риторику й намагається зберегти свої позиції у владі. У Євросоюзі про це добре знають, тому справедливо остерігаються давати Україні великі гроші, жорстко контролюють їх використання та вимагають конкретних, послідовних і рішучих дій взамін.

У Європі пам'ятають, як раніше кожна кредитна програма МВФ, яку розпочинала Україна, завершувалася після першого траншу, бо наша держава не виконувала й десятої частини взятих на себе зобов'язань. Як усі розмови колишніх керівників про реформи ніколи не доходили до дій, а псевдореформи Януковича 2010–2011 років на ділі запустили прямо протилежні процеси. Як наші урядовці та чиновники спочатку носили потенційних донорів на руках, а після виділення грошей ховали голову в пісок або безслідно зни-

кали. Тож європейських чиновників можна зрозуміти: тепер вони крок за кроком намагаються перевірити, чи справді в Українській державі відбуваються довгоочікувані зміни, такі необхідні для тіснішої співпраці, й хто поіменно є носієм нових цінностей.

Звинувачувати європейців у бездіяльності не можна, бо вони навчені минулим, історією відносин між Україною та ЄС, іншими донорами. Але й сьогоднішня свідчить на їхню користь. Наша держава вже виконала дві програми макрофінансової допомоги, за якими ми отримали від об'єднаної Європи €1,61 млрд протягом 2014-го – початку 2015-го. Третя відкриває перед нами доступ до €1,8 млрд. За словами віце-президента Єврокомісії Валдіса Домбровскіса, це найбільша в історії сума, яку ЄС виділяв у вигляді макрофінансової допомоги країні, котра не є його

членом, що, треба визнати, уже досить помітний сигнал, яким Європа виявляє свою готовність до поглиблення співпраці. Він корелює з численними вербальними меседжами, які регулярно отримує Україна. Місяць тому в Києві відбулася конференція донорів, де виступали чиновники ледь не кожної провідної країни Євросоюзу. Усі вони, ніби змовившись, казали, що ЄС готовий розширювати програми співпраці, надавати більше фінансування, але тільки після конкретних кроків української влади, лише в обмін на реформи. Тому нарікати нам немає на що. Просто потрібно проводити реформи, а фінансування допадеться.

Тільки в межах програми макрофінансової допомоги протягом 2014–2016 років Україні надійде від ЄС майже €3,5 млрд. Це величезна сума порівняно з тими, які були надані країнам Східної Європи, що нині є членами ЄС, через інструменти допомоги перед вступом (IPA, серед яких програми PHARE, ISPA, SAPARD та CARDS). Польща з 1990-го по 2000-й отримала від об'єднаної Європи менше, ніж Україна в межах трьох програм макрофінансової допомоги (див. «Почім вступ до ЄС?»). Якщо врахувати ще понад €1,5 млрд, які надійдуть до кінця 2020-го у вигляді грантів на розвиток, не кажучи вже про фінансування від ЄБРР та ЄІБ (до €8 млрд, разом із кредитами та грантами ЄС – до €13 млрд), то наша держава одержить від європейців кошти, зрівняні з тими, на які деякі члени ЄС зі Східної Європи могли розраховувати аж після вступу, у 2007–2013 роках (що правда, в абсолютних показниках, а не в пропорції до ВВП або чисельності населення).

А що ж європейці отримують натомість? Зволікання з реформами, саботаж чиновників, олігархів та інших зацікавлених у ньому й фактично жодних гарантій. Візьмімо хоча б Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Із 28 країн – членів Євросоюзу на кінець травня 18 повністю ратифікували її, ще 6 – частково. Тобто час минає, європейська бюрократія працює, але в тому, що позитивний результат врешті-решт буде, можна не сумніватися. Водночас, за розрахунками апарату Національної ради реформ, опу-

блікованими на reforms.in.ua, на початок квітня (свіжіших даних немає) українська сторона виконала 3% зобов'язань, взятих на себе в межах Угоди по асоціацію, ще 16% у процесі виконання. Тобто в нашому випадку може статися таке, що час минув (його фактично втрачено), а результату немає, принаймні так зазвичай було дотепер.

Європейці не мають жодних гарантій, що Порошенко та Яценюк не наступлять на граблі імені Ющенко – Тимошенко (попри експліцитні заяви українських політиків, що цього не станеться). ЄС не має впевненості в тому, що в результаті можливих дострокових парламентських виборів а-ля 2006–2007-го до влади не прийдуть популісти, які на обох торішніх перегонах дістали чималу підтримку населення, чи що не реваншують представники попереднього режиму. У такому разі всі капіталовкладення Євросоюзу в Україну просто виявилися б марними, їх довелося б списати, не отримавши результату. Єдиною гарантією для ЄС, можливо, є самі українці, які під час Революції гідності чітко заявили про свої прагнення (хоча значне падіння рівня життя за минулих півтора року помітно вдарило по їхніх переконаннях і змусило засумніватися), а також купка представників громадянського суспільства, які вміють і хочуть працювати по-новому й, ідучи на роботу в органи влади, намагаються трансформувати державу зсередини. З огляду на це європейці роблять для нас навіть забагато.

Звичайно, сьогодні Україні найбільше необхідні саме живі гроші, адже тільки цього року уряд має погасити понад \$10 млрд кредитів, а на 2015–2017-ий дефіцит зовнішнього фінансування становить близько \$40 млрд. Натомість Євросоюзові від нас потрібні дії, реформи, трансформація системи, активний розвиток країни. Європейців дивує, як можна просити гроші, не маючи проєктів щодо їх використання. Можливо, ЄС готовий виділити більше фінансування, але ефективних механізмів його освоєння в Україні немає. Фінансувати інфраструктуру? Але принципи державно-приватного партнерства погано працюють, а Укравтодор – бездонна яма,

яка поглинає гроші, але не забезпечує якісних доріг. Стимулювати малий та середній бізнес? Але чи є в тому сенс, якщо завтра нагрянуть податківці й заберуть ці гроші без зайвих слів. Такі приклади всоуди. А поки українці за європейські гранти напрацьовуватимуть механізми цивілізованого освоєння коштів, відбуватиметься притирання двох надорганізацій: України та Європейського Союзу. Лише після його завершення настане момент, коли те, що пропонує одна сторона, повністю відповідатиме потребам і запитам іншої.

Зайвим підтвердженням готовності європейців допомагати нам є той факт, що в Україні зараз працює чимало радників зі Східної Європи, які свого часу успішно провели реформи, перебуваючи в урядах своїх країн, Латвії, Литви, Естонії, Польщі,

ЗВИНУВАЧУВАТИ ЄВРОПЕЙЦІВ У БЕЗДІЯЛЬНОСТІ НЕ МОЖНА, БО ВОНИ НАВЧЕНІ ІСТОРІЄЮ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС, ІНШИМИ ДОНОРАМИ

Словаччини, Болгарії, а також Грузії. Якби вони розуміли, що тут немає з ким працювати, що фактично було за Януковича, то не відвідували б нашу країну так часто. Якби вони не відчували, що настав момент для трансформації України, то не докладали б зусиль намарне. А при цьому дехто з них наполегливо агітують чиновників ЄС за кардинальне збільшення обсягів наданої Україні фінансової допомоги.

У підсумку виходить, що європейці поводяться з українською владою так, як батьки, котрі вчать дитину ходити. Вони її відпускають, підтримуючи лише в моменти падінь, хвалячи й винагороджуючи «праником» тільки після певної кількості зроблених кроків. Це може бути не надто помітно середньостатистичному громадянину. Але не сумніваймося, що з такими наставниками Українська держава «навчиться ходити», тобто виконувати свої функції ефективно, на регулярній основі та з турботою про українців. ■

Хто перед ким має вибачитися?

Усе, що тішить Росію, має бути благом для України – великою мірою саме такого підходу хоче від українців західна думка

Автор:
Едвард Лукас,
Велика Британія

Вибачення як валюта в міжнародних відносинах. Колишні окуповані народи Східної Європи досі чекають від Росії того, що могли б вважати належним вибаченням за свої страждання і втрати у радянську добу. Росія вважає ці вимоги надуманими. СРСР в останні роки свого існування відкрікся від пакту Молотова – Ріббентропа. Росія теж страждала за комунізму й не розуміє, чому викремлюють її, коли іншим країнам теж є за що вибачитися.

Справді, Росія вірить, що Захід має вибачитися перед нею. Ми зумовили «геополітичну катастрофу» (за словами Владіміра Путіна) розпаду Радянського Союзу через маніпуляції цінами на нафту, запуск гонки озброєнь і фінансування попередників «Аль-Каїди» – афганських моджахедів. Тоді ми нав'язали Росії принизливі економічні реформи, на яких нажилися західні аферисти й спекулянти. А потім скористалися її ослабленням і розширили НАТО, паралельно фінансуючи вічно невдоволених і нав'язливих бунтівників під личиною «підтримки громадянського суспільства» – і все це в надії підсадити в Кремль піддагливе прозахідне керівництво.

Такі аргументи, м'яко кажучи, не зовсім правильні. Але суто як мисленнєвий експеримент цікаво уявити, як аналогічна риторика звучала б стосовно, скажімо, Польщі. У такій риторичі офіційна Варшава визнала б, що нарікання на радянське вторгнення 17 вересня 1939 року були перебільшенням: насправді то була необхідна реакція на неспроможність Франції та Британії зупинити Гітлера. Поляки мали б перестати говорити про катинський розстріл і Варшавське повстання. Натомість дякували б Радянському Союзу за його внесок спершу у визволення, а тоді в індустріалізацію Польщі. Вони особливо вибачилися б за вступ до НАТО після розпаду радянської імперії і за розпалювання антиросійських настроїв у ЄС та НАТО. А ще погодилися б, що національна безпека їхньої країни опиняється під загрозою в

разі конфронтації з Росією, але виграє від співпраці з нею. Інакше кажучи, усе, що тішить РФ, вважалось б благом для Польщі.

Такий підхід із погляду поляків абсурдний і відразливий. Але власне цього великою мірою західна думка хоче від України. Досить українцям торочити світові про сталінізм, натомість їм варто прийняти той факт, що з огляду на їхню історію зв'язки з Росією для України необхідні та неминучі. Вони мають також визнати, що ніколи не вступлять до НАТО, та й до ЄС теж навряд чи. Замість того щоб ганятися за сонячними зайчиками із Заходу, їм варто зосередитися на розрядці конфлікту з РФ, для чого потрібно змиритися з особливою роллю Кремля у своїй внутрішній політиці. Одним словом, досить українцям втягувати решту світу в непотрібний і небезпечний конфлікт.

Такий підхід, звісно, не враховує страхітливої ролі Росії в початку та розпалюванні конфлікту і жертв українців: вони єдині, хто за розширення ЄС платив власним життям. Це орієнталістський, неоколоніальний погляд

**ПОКИ ЗАХІД КАРТАЄ СЕБЕ
ЗА ВИГАДАНІ ПОМИЛКИ,
КРЕМЛЬ ВИГРАЄ**

на схід Європи, який цілком виправдано засудили б, якби йшлося про Африку, Латинську Америку чи Азію. Але розігрується він на глибо-

кому переконанні Заходу в тому, що справедливність важливіша за правду. Якщо Росія ображена на Захід, значить, напевне, хоча б частка провини останнього в тому є.

Отже, за власну безрозсудну невдячність мають вибачитися не лише українці (а ще поляки, фіни, естонці, латвійці, литовці, чехи, словаки, угорці та інші). Захід теж має вибачитися за під'юджування і потурання їм. Особливо серйозною помилкою було розширення НАТО, яке односторонньо – на жаль, але цілком зрозуміло – спровокувало Росію на протидію.

Схоже на сатиру? На жаль, ні. Це сценарій. Що страшнішою видається конфронтація з РФ, то активніше західні діячі з гарячими серцями і м'якою волею шукають вихід. І поки ми картаємо себе за вигадані помилки, Кремль виграє. ■

Східне партнерство: далі буде?

Нещодавній ризький саміт був цілком прогнотозаним. Ми почули від багатьох людей, що вони не вірять у європейську солідарність через розкол ЄС і брак політичної волі у справі України та Грузії, однак це не кінець світу. Мушу сказати, й аж ніяк не кінець Східного партнерства. Натомість це новий етап історичного іспиту для України на терплячість, силу волі та рішучість.

Кілька років тому я обговорював Східне партнерство з польськими колегами в Гданську. Один із них був переконаний, що згадана програма – це не більше ніж компромісний варіант, який допустила Німеччина після грузинсько-російської війни 2008 року. Насправді щодо пострадянських республік ЄС не мав ніякої політики. А беззмисловна, хоч і гарна та прониклива риторика не може замінити ефективну стратегію.

Практично від початку програма «Східне партнерство» була дивною сумішшю суперечливих, ба навіть несумісних елементів. Наприклад, для Азербайджану відносини зі США набагато важливіші за відносини з ЄС; Вірменія завжди намагалася маневрувати між високими ставками в орієнтованій на Росію зовнішній політиці та ЄС, США, навіть Іраном як противагами такої одновекторності; Білорусь майстерно застосовує у відносинах із ЄС метод батога і пряника, то зближаючись, то віддаляючись від РФ.

Варто чітко прояснити: від початку Східне партнерство сприймали серйозно лише три країни, які з усіх сил намагалися дотягнутися до визначених ЄС стандартів. Це Грузія, Молдова та Україна. І свою позицію вони досі не змінили. Було б цілком справедливо продовжувати програму заради них. На відміну від Азербайджану, Вірменії та Білорусі, які користаються зі Східного партнерства для маневрування і внутрішніх та регіональних ігор, Грузія, Молдова й Україна, здається, зробили свій історичний вибір на користь ЄС.

Вочевидь, вільнюський саміт Східного партнерства 2013-го був перспективнішим та ефективнішим порівняно з ризьким. Хоч би як ми намагалися нині втішити й підбадьорити себе та друзів із сусідніх країн, цьогорічний саміт насправді засвідчив, що європейська політика щодо Грузії, Молдови та України вимагає обов'язкових змін і реформ. Для вирішення цієї проблеми добре було б пригадати минулий досвід Литви у відносинах із ЄС. Після повернення незалежності Литви 11 березня 1990-го лідери навіть не сподівалися, що її, як і дві інші балтійські країни, невдовзі приймуть до європейської родини. Звісно, литовці надіялися дотягтися колись до такого рівня, але ніхто не вірив, що це станеться в найближчому майбут-

ньому. По-перше, ми добре розуміли, що нам далеко до політичних і соціальних стандартів Заходу за економічними показниками, соціальним добробутом, дотриманням прав людини, прозорістю тощо. Хоча ніхто не сумнівався в демократичності політики Литви, вільних і справді демократичних виборах, чіткому поділу влади, потрібні були переконливі докази того, що країна розвивається і назад вороття немає. Щоб усвідомити усе це, нам знадобився час.

Ми знали, що довесна Литва була більш-менш інтегрована до західної торгівлі й економіки, чого не скажеш про сферу безпеки. Ми також знали: США і більшість демократичних держав завжди вважали, що країни Балтії були окуповані й анексовані СРСР. Шоправда, вони це бачили радше в душі сумного фаталізму, щось на кшталт: «Так, ми, звісно, знаємо, як це було жахливо, але що ж вдієш?». Окрім того, європейські можновладці весь час надсилали сигнали, мовляв, балтійці мають переконатися, що їм варто зіграти в цю, вочевидь, нелегку й невеселу гру.

Якби на початку 1990-х хтось сказав мені, що років через десять Литва стане повноцінним членом ЄС і НАТО, я сприйняв би таку людину за божевільну. Усе, на що ми сподівалися, – це мати світло в кінці тунелю – те саме, чого прагне Україна, щоб жити й діяти. Однак усе сталося набагато раніше, ніж сподівалася більшість литовців і балтійців загалом. І не варто списувати це на якесь диво. Річ у тому, що весь політичний клас країни об'єднався навколо великої мети. Коли й було якесь диво в історії вступу Литви до ЄС і НАТО, то воно полягало в повній солідарності щодо його необхідності. Литовські політики відклали всі непорозуміння та конфлікти навколо суперечливих інтерпретацій минулого й намагання визначити, хто був справжнім патріотом у країні за радянського панування.

А головне в цій заплутаній історії те, що колишній лідер Комуністичної партії Литви і тодішній президент країни Альгірдас Бразаускас сприймав ці стратегічні плани із таким самим ентузіазмом, як і герой боротьби за незалежність, що заклав підвалини сучасної Литви, Вітаутас Ландсбергіс. Власне цього має домогтися український політичний клас: беззаперечної підтримки реформ у державі, хоч би якими болісними та складними вони були, а також абсолютного єднання політиків у питанні сутності існування України: її майбутньої безпеки та процвітання в ЄС (і, можливо, у НАТО).

Заходу не потрібно розбиратися зі своїм ставленням до України та Росії. Реальні умови й факти на місці – це найдієвіші методи переконання себе та інших. ■

Автор:
**Леонідас
Донкіс,
Литва**

**ЯКБИ НА ПОЧАТКУ 1990-Х
ХТОСЬ СКАЗАВ МЕНІ, ЩО
РОКІВ ЧЕРЕЗ ДЕСЯТЬ ЛИТВА
СТАНЕ ПОВНОЦІННИМ
ЧЛЕНОМ ЄС І НАТО,
Я СПРИЙНЯВ БИ ТАКУ
ЛЮДИНУ ЗА БОЖЕВІЛЬНУ**

Внутрішні неповерненці: Донбас

Тиждень продовжує цикл матеріалів про внутрішньо переміщених осіб на основі ґрунтового наукового дослідження, проведеного кафедрою соціології Українського католицького університету за сприяння Посольства Великої Британії в Україні та Української миротворчої школи. Сьогодні мова піде про переселенців із Донбасу, більшість яких і становить моторошну цифру 1,3 млн осіб – саме в стільки оцінює кількість внутрішніх біженців ООН.

ЧОМУ ЇХАЛИ

Дослідження було проведене в п'яти найбільших містах-мільйонниках, де й сконцентрована переважна кількість переселенців. Це Дніпропетровськ, Харків, Одеса, Київ та Львів. Мова про тих, хто самостійно прийняв рішення поїхати та хто поїхав у березні – квітні й травні – липні 2014 року. Централізовано евакуйовані восени – взимку 2014–2015-го мешканці окупованих територій до вибірки не увійшли. Науковці провели 46 глибинних інтерв'ю з внутрішньо переміщеними особами з Донбасу, на основі чого й зроблено наведені нижче висновки.

Якщо переселенці з Кримського півострова виїжджали передовсім через «витискання» (погана атмосфера, відсутність перспектив, агресія, доноси, негативне ставлення, погрози відібрати бізнес тощо), то у випадку з окупованими територіями на Сході України дослідники УКУ цілком закономірно виявили одну домінуючу причину: пряму загрозу життю.

Від самого початку подій на Донбасі проросійські елементи стали чинити фізичне насильство

**Автор:
Богдан
Буткевич**

над опонентами, спираючись на маргіналів, стравляючи різні групи населення, штучно загострюючи поділ на «своїх» і «чужих». Власне, їхньою метою було провокування якнайбільшої агресії для розв'язання війни.

Однак тішить, що на першому етапі не спрацювали виставлені в інтернеті «списки» проукраїнськи налаштованих мешканців Донбасу. Це дало змогу абсолютній більшості їх відносно безперешкодно виїхати. Очевидно, що адреси оприлюднювалися для того, щоб спровокувати проросійськи налаштованих на погроми. Однак того не сталося. Не зіграла і «єврейська карта»: попри появу прокламацій та звернень антисемітського штибу, це не вилилося в переслідування єврейського населення Донбасу. Що вкотре доводить

**ПЕРЕСЕЛЕНЦІ З ДОНБАСУ
Й ДАЛІ ЖИВУТЬ У СИТУАЦІЇ
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ:
Ї НЕ МОЖУТЬ ПОВЕРНУТИСЯ
Й ВОДНОЧАС НЕ ГОТОВІ
ОСТАТОЧНО ВІДМОВИТИСЯ
ВІД ІДЕЇ МОЖЛИВОГО
ПОВЕРНЕННЯ**

Продовження.
Початок у
попередньому
номері

штучний, віртуальний характер конфлікту на Сході. Вагомою мотивацією до переселення була й наявність дітей.

ЯК І КУДИ ЇХАЛИ

На відміну від кримчан, які почали їхати буквально з перших днів російської навали, чітко усвідомлюючи, що коїться, у донбасівців, навпаки, спостерігалася практика відкладання переїзду.

Люди ніяк не хотіли вірити в те, що місце їхнього постійного проживання стало небезпечним для життя.

Майже для всіх опитаних ситуація видавалася абсурдною, такою, що не триватиме довго. Тому й виїзд за межі окупованої території сприймався як тимчасовий. Початок активної фази бойових дій збігся з наближенням літніх відпусток. Респонденти переважно до останнього намагалися зберегти свій звичний світ. Тому, попри реальну загрозу життю, відїзд вони відклали до офіційної відпустки. Більшість тих, хто переселився в цей час, не робили серйозних кроків стосовно продажу чи здавання в оренду житла, звільнення з роботи. Збиралися як у відпустку, не брали осінніх чи зимових речей, не кажучи вже про інше майно.

Люди намагалися зберегти свої робочі місця. Процес звільнення для більшості почався дистанційно у зв'язку з перепідпорядкуванням низки установ та підприємств «ДНР» чи «ЛНР» і супроводжувався проблемами з документацією. У трохи кращій

ситуації виявилися ті, хто працював на підприємствах, офіційно евакуйованих з окупованої території. Однак переважна частина установ і підприємств пережила «роздвоєння», поставивши людей перед нелегким вибором.

Не менш важливою відмінністю кримчан від переселенців із Донбасу стало те, що останні рідко їхали з патріотичних міркувань. Натомість домінував мотив виживання, тому значущими факторами були наявність родичів, друзів, колег, товаришів по службі, які могли б надати на початковому етапі неоплачуване місце проживання та допомогти з первинною інтеграцією, наявність роботи чи перспектива її знайти. До того ж часто обиралися вже знайоме для людини місце.

Важливим мотивом для багатьох був вибір місця неподалік зони АТО. Адже багато хто думав незабаром повернутися і хотів підтримувати контакти з родичами, які залишилися на окупованій території. Та й, за словами опитаних, перебування поряд із місцем свого постійного проживання дає надію на доступ до

власного майна, створює відчуття близькості до домівки, куди можна буде повернутися будь-якої миті.

У територіальному плані чималу роль відігравали стереотипи й страхи. Люди, які виявилися сприйнятливими до російської пропаганди, не хотіли обирати Львів як місце переїзду, сприймаючи його як осереддя «Правого сектору» та «бандерівців». З тієї самої причини частина мешканців регіону взагалі відмовляється покидати домівки.

ЯК АДАПТУЮТЬСЯ

Варто розрізнити переселенців у складі організованого колективу (підприємство, установа, релігійна громада, регулярні війська) й тих, хто їхав самостійно. Адже перші здебільшого отримують допомогу з житлом та місцем роботи, відповідно швидше пристосовуються до нових умов. Тоді як другі – це люди, які найчастіше тікали, тому саме в них і виникає найбільше проблем.

До запровадження фінансової допомоги переміщеним особам більшість людей воліли не реєструватися та не здобувати

Більшість переселенців з Криму мали можливість зібрати бодай найнеобхідніші речі. З Донбасу мирні мешканці часто тікали під обстрілами й «у чому були»

статусу переселенця, знову ж таки на відміну від кримчан. Офіційним поясненням були самостійність, здатність вирішити свої проблеми самотужки. Приховані мотиви – страх і брак довіри через незнання, як ті списки будуть використані та з якою метою.

Важке фінансове становище і введення матеріальної допомоги, а також розуміння того, що довідка переселенця перетворюється фактично на єдиний чинний документ, який забезпечує певні можливості в місці переселення, змусили багатьох згодом зареєструватися.

Майже всі опитані підтверджують наявність чуток про сутички та неприємні ситуації у спілкуванні між місцевими мешканцями й переселенцями, але в більшості випадків вони не були ані учасниками, ані свідками. Та й узагалі не хочуть про це говорити.

Переселенці мовчать, бо бажать швидше злитися із середовищем, не відчувати своєї інакшості, заради чого готові придушити в собі гідність, пожертвувати власним світоглядом, системою цінностей. Але це не означає, що вони відмовляються від усього того назавжди. Це ситуація «затриманої дії», як певною мірою сталося після розпаду Радянського Союзу, коли частина населення не сприйняла змін, але й не заявляла про це. Однак у певний момент тими витісненими настроями змогли скористатися політтехнологи для організації проросійських мітингів, які значною мірою адресувалися не стільки Росії як сучасній державі, скільки Росії, що отожднюється із СРСР.

Разом із тим переселенці мовчать, бо бояться висловлювати власну думку, відстоювати свої права, тому що не почуваються повноцінними громадянами, відчують залежність від політичних рішень, від сприйняття їх спільнотою й хочуть уникнути напруження в процесі адаптації. Усе це може спрацювати в майбутньому. Як тільки люди освоюються на нових місцях, вони заявлять про своє право на голос. І цей голос може бути несподіваним. Процес адаптації ускладнюється й через загострене сприйняття навколишньої дійсності самим переселенцем, який схильний перебільшувати реакції на

U.TYZHDEN@UKR.NET
ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

себе та свої дії, приймати нейтральні твердження за оціночні тощо.

Чимало переселенців потерпає від розірваних родинних зв'язків. По-перше, відмовляються переїздити старші родичі, бо усвідомлюють недостатність допомоги від держави й не хочуть переобтяжувати рідних, які й самі ледве виживають. По-друге, залишають когось із членів сім'ї охороняти майно, бо бояться мародерів і того, що квартири буде віддано комусь іншому. По-третє, сімейна «жертвовність» часто присутня і в прийнятті рішення на користь молоді/дітей, бо не вистачає грошей, щоб виїхати всім. При цьому йдеться не лише про наявність коштів на момент виїзду, а й про перспективи життя на новому місці. По-четверте, є практика повернення окремих членів родини, переважно молодих та середнього віку чоловіків, на окуповані території у пошуках роботи в розрахунок на колишні зв'язки та допомогу знайомих. Такі рішення нерідко приймаються після марних пошуків роботи в місцях переселення, хоча й ця стратегія зрештою виявляється неуспішною. Якщо людина повернулася на окуповану територію, це ще не означає, що в неї сепаратистські погляди.

ЯК ВИЖИВАЮТЬ

У процесі пошуків житла практично всі переселенці зіткнулися з негативним ставленням до себе. Варто зауважити, що небажання надавати цим людям житло пов'язане не лише зі стереотипами власників стосовно «донецькості» орендарів, а й із їхньою потенційною неплатоспроможністю. Ті, для кого здавання в оренду житла є основним заробітком, не хочуть проблем із оплатою. До того ж значна частина «квартирного бізнесу» є нелегальною. Тому поселення переміщеної особи, яка мусить реєструватися, створює додатковий клопіт. Таким чином, вибір у більшості випадків цілком раціонально робиться на користь людей, із якими господарі квартир не матимуть цих складнощів.

Ще однією проблемою є працевлаштування. Тут виникають труднощі у зв'язку не тільки з донецьким походженням, а й із ві-

ком. Зрозуміло, що молодих і недосвідчених чи літніх людей нікуди не беруть. А щодо походження, то ці перешкоди, як і у випадку з житлом, пов'язані як зі стереотипами стосовно мешканців Донбасу, так і з цілком раціональними міркуваннями. Переселенці через їхній невизначений соціальний статус сприймаються як нестабільні працівники, котрі можуть будь-якої миті в разі припинення воєнних дій на Сході повернутися назад. Мають місце і відмови в працевлаштуванні, і бажання роботодавців скористатися ситуацією: взяти переселенця нелегально й платити нижчу заробітну плату. Однак нерідко через стрес ці люди не здатні відразу взятися за роботу навіть за її наявності.

Ускладнюють працевлаштування й суттєва відмінність у структурі зайнятості, специфічна кваліфікація вихідців із Донбасу, діяльність яких переважно була орієнтована на промисловість. Проблемою для переселенців є не лише брак роботи, а й розмір оплати. Один працюючий здебільшого не може забезпечити собі необхідний для життя мінімум. Родини виявляються більш-менш життєздатними, коли дохід приносять двоє. Тоді одна зарплата йде на оренду житла, друга – на харчування. Переселенці-одинаки (переважно молоді) нерідко утворюють групи з об'єднаними фінансами.

Молодь простіше сприймає переселення, розглядає свій нинішній стан як нову можливість, певний виклик, здебільшого не думає про повернення, орієнтована на самореалізацію на цьому місці. Тоді як старше покоління сумує за домівкою, мріє про повернення. Різниця часто пов'язана не тільки з віком, а й зі ставленням до житла, майна. Для літніх людей це те, що вони наживали роками, йдучи на самообмеження, тому становить значну цінність. Молоді ж здебільшого розуміють, що у їхньому статусі суттєво нічого не змінюється. Якби вони вирішили відокремитися від батьків, то так само мусили б винаймати житло, бо заробити на власне сьогодні практично неможливо. Винаймання квартири в іншому місті (особливо в Києві), з одного боку,

За офіційними даними, в Україні налічується 1,3 млн переселенців. Реальної цифри не може назвати ніхто

несе ризики, а з другого – відкриває можливості.

Через непевні подальші перспективи окупованих територій переселенці з Донбасу й далі живуть у ситуації невизначеності: не можуть повернутися й водночас не готові остаточно відмовитися від ідеї можливого повернення. Більшість із них і досі не мають чіткої картини того, що сталося. Спільного бачення ситуації на Сході у свідомості переселенців не існує. Тракування того, що відбулося, кардинально різняться та важко складається в єдину схему, залежить від джерел інформації та власного досвіду. Але здебільшого вони розглядають ситуацію як штучну, привнесу ззовні (варіанти: з Америки, Європи, Києва, Росії), а місцеве керівництво – як несправжнє, залежне, декоративне й таке, що не має стосунку до місцевих людей, їхніх поглядів та очікувань.

Чималий негативний досвід у переселенців саме з державними органами влади. Передусім вони вказують на проблему зі швидкістю вирішення бюро-

кратичних питань, небажання виходити за межі встановлених схем у ситуаціях із втратою або неможливістю надати певні документи, негативні відгуки та коментарі посадових осіб на їхню адресу (особливо в Києві). Однак оцінка державних структур та їхньої діяльності пов'язана з очікуваннями людей. Респонденти демонструють високий рівень очікувань допомоги від держави, вважаючи це її прямим обов'язком. Водночас допомогу волонтерів, громадських організацій, небайдужих людей оцінюють дуже високо.

Інтенсивність контактів із людьми/структурами, що надають допомогу, залежить від матеріального становища переміщених осіб: частина з них не потребують допомоги й навіть самі робили внески у волонтерські організації. Усі опитані знають про їхню діяльність, усі на певному етапі отримували від них пропозиції про надання допомоги. У цьому питанні вони не виявляють надмірної вимогливості.

Ще одним специфічним моментом є те, що внутрішньо пере-

міщені особи інтенсивно включалися в допомогу людям, які залишилися на окупованих територіях, однак практично ніхто з них не підтримував матеріально українську армію. Такі дії свідчать про латентне засудження як самого збройного конфлікту на Донбасі, так і всіх учасників воєнних дій, що не артикулюється, але проявляється на рівні практики.

Наступним моментом, що потребує уваги, є оцінка респондентами свого матеріального статусу після переселення. З одного боку, вони визнають, що фактично втратили все і змушені на новому місці починати практично з нуля, будучи залежними як від державних рішень про допомогу, так і від волонтерських організацій. А з другого – намагаються оцінити свій новий статус як цілком прийнятний, «нормальний». В умовах погіршення економічної ситуації в Україні загалом внутрішньо переміщені особи відчують, що державна допомога руйнує нехай хиткий, але баланс у питаннях справедливого розподілу ресурсів, яких не ви-

стачає на всіх. Відповідно починають відчувати провину за те, що потребують допомоги. Кажуть, що в країні зараз усі переживають складні часи, тож допомога потрібна всім (що може ґрунтуватися на бажанні не привертати до себе надмірної уваги, не спровокувати проти себе негативної реакції незадоволених людей).

Ще одна проблема – фізичне та психічне здоров'я. Респонденти характеризують свій психічний стан як поганий, говорять про суїцидальні настрої, зумовлені відчуттям непотрібності, обмеження їхніх громадянських прав. Окупація частини території та реакція на цю ситуацію Української держави змусили цих людей переосмислити феномен громадянства. Внутрішньо переміщені особи, що відчували себе обмеженими в правах, акцентують на українському громадянстві, що є і проявом бажання поновити свій статус, і претензією до держави, яка не виконує своїх обов'язків щодо захисту власних громадян. Більшість мешканців регіону відчували, що лишилися сам на сам із проблемою і не вписані в загальнодержавний контекст, а проблеми Донбасу не сприймаються як загальнодержавні.

Важливо, що донбасівці, на відміну від кримчан, демонструють небажання вступати в контакт із представниками власного ж регіону, бо не хочуть травмувати себе поновленням дискусій навколо війни. Вони переважно схильні замикатися на родинному колі, значною мірою обме-

ПЕРЕСЕЛЕНЦІ З ДОНБАСУ НЕ ДЕМОНСТРУЮТЬ БАЖАННЯ ВСТУПАТИ В КОНТАКТ ІЗ ПРЕДСТАВНИКАМИ ВЛАСНОГО Ж РЕГІОНУ, БО НЕ ХОЧУТЬ ТРАВМУВАТИ СЕБЕ ПОНОВЛЕННЯМ ДИСКУСІЙ НАВКОЛО ВІЙНИ

жувати контакти з навколишнім світом. Більшість опитаних демонструють песимістичне бачення майбутнього регіону. Території розглядаються як втрачені, що навряд чи стануть українськими. ■

Як я продав квартиру в Донецьку

До минулого четверга я був донецчанином. І за духом, і за пропискою. Тепер донецької реєстрації більше немає: квартиру в блокадному місті мені вдалося дивом продати.

Там я провів усе життя – понад три десятки років – і прожив би, певно, ще дуже довго, якби улюблений Донецьк, де з дитинства знаю кожну травинку, в якийсь момент не став непридатним для життя. Можна довго розмірковувати про те, як і чому це вийшло, але то вже тема іншої статті. Сам я схильний ставитися до всіх подій як до стихійного лиха на кшталт урагану або виверження Везувію. Якщо вже воно сталося, залишається тільки змиритися і шукати новий дім. Нічого не вдієш.

Я зрозумів, що доведеться їхати з міста, ще після того як з'явилися перші блокпости на дорогах, а у водіїв стали відбирати автомобілі. Досить багато читав про історію югославських воєн, знаю, що таке «революція бовванів», тож усвідомлював, що настане за цим. Але спочатку була надія, що конфлікт виявиться недовгим і незабаром з'явиться можливість повернутися додому.

На жаль, нинішні події показують, що Донецьк наразі не придатний для повноцінного життя і не буде придатний ще багато років. Навряд чи можна говорити про те, що в місто, де вся влада зосереджена в руках збройних бандформувань, хтось серйозно вирішить вкладати гроші. Все вказує на те, що воно деградує і деградуватиме подібно до якоїсь африканської держави, де владу здобувають та утримують за допомогою багнетів. А це означає, що повертатися туди немає сенсу.

Майно я вивіз ще минулої весни, коли це було можливо, до міста, де люди воліють заробляти працюю, а не грабунками. До нинішнього літа постало питання і щодо продажу квартири в блокадному Донецьку. Що робити з по-

Автор:
Володимир
Донецький

Малюнки:
Микита Тітов

мешканням фактично в сірій зоні, де не діють жодні закони? Як учинити, якщо збути житло дуже потрібно, але немає можливості навіть приїхати до Донецька? Які потрібні документи? Певно, з такими запитаннями зіткнулися вже тисячі земляків. Сподіваюся, мій досвід буде їм корисний.

Багатох дивує сам факт, що продаж квартири в Донецьку нині можливий. Мовляв, хто взагалі може щось купити в місті, де точиться війна? Насправді ринок нерухомості в столиці Донбасу досить активний. Якщо ви просто відкриєте сайт оголошень OLX, то побачите: щодня там з'являються десятки нових пропозицій. Існує і попит. Але будьте готові до того, що віддати нерухомість вам доведеться набагато дешевше за її ринкову вартість. Тим, хто мріє збути житло за цінами 2013 року, доведеться чекати довго. Може, й вічність. А от поступливим у ціні мучитися в пошуках покупців не доведеться.

Я продав свою двокімнатну квартиру досить швидко, бо знижував ціну, доки стали дзвонити покупці. Довелося погодитися на 50% довоєнної суми, але в моїй ситуації це було прийнятно. Питаннями продажу займалися ріелтори одного з донецьких агентств нерухомості. Без їхньої допомоги навряд чи щось вийшло б, оскільки приїжджати на місце і збирати необхідні довідки я не планував.

Скажу відразу, що практично вся процедура продажу житла відбулася незаконно, якщо говорити про нормативну базу України. Але чи можлива якась законність у принципі, якщо мова про місто, де знищені всі держустанови, а правила диктують люди зі зброєю? Навряд. З допомогою ріелторів вдалося отримати довідки в донецьких комунальних службах про відсутність боргів перед ними, потрібні для продажу житла, та інші необхідні в таких випадках папірці. Роздобути їх без сприяння працівників

агентства дуже складно і клопітно, але воно вирішує такі питання досить швидко, тому проблем не виникло.

Справжнім каменем спотикання стала прописка. Щоб продати квартиру, довелося повернути цілу спецоперацію, пов'язану з цим радянським пережитком. Ось той момент, коли розумієш, що твоя країна досі живе у кам'яному віці. Тоді як прогресивний світ давно вже використовує замість паспортів ID-картки, в Україні досі в ходу картонні книжечки, куди повненькі тітоньки з кондових кабінетів періодично ставлять штампи синім чорнилом. Про такий винахід, як інтернет, у цих апартаментах не чули. Розкажи німцю – не повірить.

Щоб продати квартиру, вам потрібно не тільки з неї виписатися, а ще й кудись прописатися. Виписатись у нікуди вам не дадуть, особливо якщо ви прописані разом із неповнолітньою дитиною. Але куди прописатися, якщо ви хочете продати одну квартиру, щоб купити іншу? Що, як у вас є тільки орендоване житло, а власного ще немає? Відповіді на це запитання кабінетних паразитів не цікавлять. Вирішується воно тільки за допомогою корупції, в якій, звичайно ж, зацікавлені всі представники великого бюрократичного прошарку. Зрозуміло, ідіотські правила створюються лише для того, щоб порушувати їх і платити за це гроші.

Обійти безглуздий совковий механізм прописки, який досі діє в Україні, вам допоможуть спеціальні люди, що за кілька тисяч гривень упродовж двох годин випишуть вас із вашої квартири й пропишуть на «ліву» адресу, де ви значитиметесь, доки пропишетесь остаточно. Наївний той, хто думає, ніби інститут прописки або якась там опікунська рада перешкодить квартирним шахраям позбавити помешкання неповнолітніх або інвалідів. Як я переконався на власному досвіді, при нагоді справу повернуть за лічені години.

Щоб виписати всіх членів сім'ї з нашої квартири і прописати їх за новою, липовою адресою, мені довелося приїхати в одне з містечок фактично на лінії фронту. Туди ж таки мали прибути й покупці з Донецька для укладення угоди. Ви-

писувати і прописувати належало чотирьох людей: мене, дружину, маму та однорічну дитину. Складнощі додавало те, що мама останніми роками майже постійно проживає за кордоном, але зрештою корупція допомогла й тут. З усієї родини під час процедури штампування паспорта був присутній лише я. Решті з'явитися було не треба, вистачило тільки паспортів та хрустких купюр. На лінії фронту, під снарядами, українські закони давно вже ефемерне поняття.

Прописали нас у розбитому «Градами» приватному будинку в селищі, яке регулярно потерпало від обстрілів. Імовірно, господарі вирішили дістати хоч якусь вигоду зі свого нещастя. Запозитливий юрист, що повернув усю аферу із пропискою, зі сміхом розповів, що в будинку зареєстровано вже кілька десятків людей. Такий фокус зазвичай необхідний тим, хто проживає в зоні АТО, але хоче отримувати пенсії від українського уряду.

Після того як у паспортах з'явилися свіжі печатки, залишилася остання формальність: підписати договір купівлі-продажу. Так уже вийшло, що того дня ми порушили закон абсолютно в усьому. Навіть покупець приїхав із Донецька укладати угоду без спецперепустки. Чекати його довелося кілька днів, тож я заплатив 2 тис. грн одному знайомому офіцерові. Він провіз донецчан у машині через усі українські блокпости, а військові у відповідь тільки віддавали їм честь.

Нарешті операція пройшла успішно і я отримав свої долари. Договір купівлі-продажу підписали в місцевого нотаріуса. Квартира, вистраждана батьками в далекому СРСР, перетворилася на не вельми товсту пачку купюр. На цьому останній міст, що сполучав мене з рідним, але несподівано чужим містом, був спалений. І мій подвиг за бажанням може повторити кожен, хто також планує покинути Донецьк назавжди.

P. S. Імена учасників угоди, назви населених пунктів та вулиць навмисно не наводжу, а своє справжнє ім'я приховую під псевдонімом, щоб позбавити людей, які брали участь у цій «спецоперації», неприємностей. Вони не винні, що бюрократична машина в нашій країні працює так жадливо. ■

Інший фронт

Захід повинен більше допомагати українській економіці

На початку 1990-х, коли розпад Радянського Союзу змінив карту Східної Європи, дві країни виділялися своїми розмірами й потенціалом. Одна з них – Польща з населенням 38 млн, друга – Україна із 52 млн. Сказати, котрій із них судився більший успіх, на той час було важко: ВВП Польщі на особу не перевищував показників сусідки, а економіка була обтяжена боргами і швидко втрачала обсяги. Сьогодні порівнювати їх просто недоречно. За I квартал економіка України загубила майже 18% у річному обрахунку. Поляки втричі заможніші за українців.

Частково ці розбіжності стали неприємним наслідком геополітики. Росія змірилася з тим, що Польща ввійшла в орбіту Заходу, а коли Україна спробувала торік наблизитися до Європейського Союзу, Росія захопила Крим і не припиняє вторгнення на Донбасі. Європа могла спокушати Варшаву стимулом вступу до ЄС; для Києва повне членство у найкращому разі віддалена перспектива. Але важливу роль відіграла й політика реформ. Захід допоміг Польщі перетворитися на зразок економічного успіху. Якщо зараз він хоче простягнути руку допомоги Україні і протистояти руйнівній тактиці Росії, йому потрібні навички з тієї першої рятувальної операції.

Один із уроків, вивчених на прикладі Польщі, – необхідність реструктуризації боргу. Зменшення відношення боргу до ВВП у 1990 році до 56% у 1993-му вберегло її економіку від розвалу через погашення зобов'язань. Український уряд зараз саме обговорює із кредиторами питання обмеження виплат за позиками: певна пропорція боргу до ВВП є однією з умов отримання фінансування від МВФ. Замість відтермінування погашення заборгованості України

ВВП на особу, тис. \$

Паритет купівельної спроможності

За даними Economist

мають дозволити списати більшу частину основної суми боргу перед приватними кредиторами так, щоб не ставити під загрозу зовнішнє фінансування.

Крім того, польський приклад указує на потребу щедрого фінансування. Захід не шкодував коштів, щоб поставити Польщу на рейки модернізації. Від 1990 до 2000 року лише Китай, Індія та Єгипет отримували більше іноземної допомоги. В Україні поки що єдиним великим джерелом фінансування є МВФ. За його словами, Києву слід мати близько \$40 млрд допомоги у формі списання заборгованості й позик; насправді потреби ще більші.

Проте сприяння, запропоноване наразі зовнішнім світом, абсолютно недостатнє. Америка могла б дати значно більше за обіцяні кредитні гарантії на \$2 млрд без особливого ризику для власних платників податків. Європейці виявилися ще скупішими. До середини травня ЄС виділив €1,6 млрд (\$1,8 млрд) економічної допомоги. Це жалюгідно мало. А ще це означає втрачені можливості: щорічні інвестиції обсягом \$6 млрд здатні допомогти Україні ослабити тиск Росії та зробити її майже незалежною від російського газу до 2030 року. Найбільше здивувала вимога ЄС у жовтні, щоб український уряд сплатив Газпромові \$3 млрд

спірної заборгованості за імпортом газу. Тож у фінансовому плані клуб, до якого хоче вступити Україна, поки що завдав більше шкоди, ніж допоміг.

Як і в Польщі, фінансування має бути прив'язане до тривалих структурних реформ. Український уряд уже запроваджує деякі позитивні зміни. Дедалі важче стає ухилитися від сплати податків. Щоб покращити фінансовий стан Нафтогазу, державного газового монополіста, вчетверо підвищуються тарифи на блакитне паливо для населення. Це заощадило державні кошти: у I кварталі 2015-го Україна мала бюджетний профіцит.

Але зробити належить значно більше. Станції, які Нафтогаз використовує для вимірювання об'єму прокачаного газу, містяться на території Росії. Це означає, що ніхто не може з певністю сказати, скільки саме палива надходить в Україну, а отже, відкриваються величезні можливості його незаконного відбору і продажу. Непрозора юридична система в Україні відлякує бізнес і опирається змінам. Апарат корупції залишається недоторканим. А оздоровлення державних фінансів не повинне відбуватися за рахунок охорони здоров'я та освіти, фінансування на які було урізане.

БОЙОВИЙ ПЛАН

Паралелі між Україною та Польщею можна проводити не в усьому. У 1990-х роках остання не тільки не втратила території через окупацію, а й не страждала від економічного шантажу Росії. Захід не може вливати в Україну гроші без ліку, не ставлячи жодних умов. І так само він не може ізолювати країну, в якій силою відібрано індустріальну базу, 2 млн мешканців стали біженцями, а економічна доля дуже залежить від махінацій Кремля. Україні необхідно запропонувати солідний пакет гуманітарної допомоги на додачу до фінансування реформ. Від початку кризи ЄС та його держави-члени надали Україні такої допомоги лише на €139 млн. У 2011 році Європейська комісія виділила більше фермерам, чий продаж салату постраждав від вибуху зараження кишковою паличкою... ■

Один із уроків, вивчених на прикладі Польщі, – необхідність реструктуризації боргу. Зменшення відношення боргу до ВВП в цій країні від

83%

у 1990 році до

56%

у 1993-му вберегло її економіку від розвалу через погашення зобов'язань

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Донецький джихад французьких радикалів

Партія «Національний фронт» у Франції не лише отримує кредити від російських банків. Вона надсилає своїх емісарів до Донецька роздавати подарунки в сиротинці, відвідувати поранених у лікарні, а після повернення розповідати жахи про звірства українських військових. Правіші за «Нацфронт» дрібні угруповання хизуються прямою участю в конфлікті зі зброєю в руках на боці «ДНР». Французька Феміда поки що утримується від арештів тих, хто вербує охочих воювати за Росію на українських землях. Хоча в Міністерстві внутрішніх справ Франції **Тиждень** запевнило, що оперативну інформацію про поплічників російських окупантів системно збирають.

«За мир в Україні» – під таким гаслом французькі прихильники сепаратистів організовують свої мітинги і проводять інформаційні кампанії. У найкращих традиціях радянської пропаганди події ідентифікуються за протилежною ознакою. Нападник маскується під жертву «хунти», самопроголошена влада – під «законних виразників інтересів населення»... «Українці виморюють газом пацієнтів госпіталю», – повідомляє на сайті значно правішої за «Національний фронт» радикальної структури Блок ідентичності Ален Франі, один із керівників цієї організації.

Месьє Франі навідався до Донецька на річницю «ДНР» в супроводі давнього спічрайтера Марін Ле Пен Емманюеля Леруа. Спільна ініціатива під жалісною назвою «Допомога дітям Донбасу» має сайт і фінансування «коштом приватних пожертв». Саме Леруа за посередництва дружини-росіянки познайомив Ле Пен з очільником російської Думи Сергєєм Нарішкіним та іншими кремлівськими діячами. В унісон із близьким до Путіна ідеологом Александром Дугінім Леруа просуває панарійську ідеологію з акцентом на російській складовій та доктрину однополярного світу. Аудиторія Блоку ідентичності на відміну від «Націо-

Автор:
Алла
Лазарева,
Париж

Емманюель Леруа – давній спічрайтер Марін Ле Пен. Він навідувався до Донецька на річницю «ДНР» разом із Аленом Франі, одним із керівників правішої за «Національний фронт» радикальної структури Блок ідентичності

нального фронту» є обмеженою. Структура залишається позасистемною, без представників у місцевій та республіканській владі. Тут критикують Марін Ле Пен за «надмірний лібералізм», але підтримують у питанні співпраці з Путіним. «Більшість активістів блоку засліплені антиамериканськими настроями», – пояснив **Тижню** чиновник Міністерства внутрішніх справ Франції, який досліджує найманство французьких громадян та їхню індивідуальну участь у збройних конфліктах планети.

«Французьких бойовиків, якщо так можна сказати, на Донбасі не більше десяти, – стверджує він. – Кістяк групи становлять члени невеликої радикальної організації «Континентальна єдність», яка відверто вербує молодих французів на цю неоголошену війну. Найнебезпечніший у групі – серб із французьким громадянством Ніколя Перовіч, який має досвід Афганістану. Нещодавно в структурі стався розкол. Перовіча та його соратника Віктора-Альфонсо Лента викликали в «дисциплінарне відрадження» до Москви, згідно з нашою інформацією, за надмірно брутальне поводження з камадами. Решта французів на службі «ДНР» виконує допоміжні роботи в загонах сепаратистів. Цих хлопців залучають до охорони, але не більше. Ми їх усіх дуже добре знаємо, ретельно відстежуємо і сподіваємося, що колись віддамо під суд».

Наша розмова відбувається в одному з непримітних кафе у небагатому передмісті Парижа. Мій візаві наголошує, що керівництво його відомства «не захоує до спілкування з журналістами». Для українського медіа зроблено виняток без узгодження з начальством та за умови збереження анонімності. Причина – «обурення відмовою офіційного Парижа допомогти Києву зброєю та незгода із млявими санкціями проти Росії».

Співбесідник наголошує, що на Донбас вирушили не лише

крайні праві, а й ліві. «Кілька найманців-французів, за поглядами націонал-більшовики, починали як комуністи, а нині визначають себе націоналістами, але специфічного плану, – уточнює він. – Є невелика група таких у Криму. Всі ці люди, очевидно, мають фінансову підтримку з Росії. Так само, як і їхні ідеологи: колишній комуніст, а згодом близький соратник Марін Ле Пен Ален Сораль, котрий сьогодні позиціонує себе як «націонал-соціаліст», або ж історик Крістіан Буше, чий син Гійом щосили лобіює поставку кораблів Mistral до Росії»...

Чому донбаських найманців досі не прирівняли до учасників ісламістського джихаду? Представник силових структур у ході розмови погоджується, що на правовому рівні ситуація зіставна. Але поки що не на політичному. «До ісламського фанатизму та його небезпек Франція звикла, а війна в Україні для нашого політичного класу нове явище, – висловив він думку. – Усвідомлення прийде, але згодом. Сподіваюся, не запізно».

Уже прощаючись, візаві наголошує, що в колах французьких правих аж ніяк не всі симпатизують режимові Путіна. «Еліти продажні, й ніхто не хоче зачіпати Ле Пен із російським фінансуванням, бо й соціалісти, й помірковані праві не раз отримували гроші з Катару, від арабських керманічів та з Африки, – уточнює він. – Але на рівні бази серед простих виборців настрої інші. Багато хто симпатизує Україні, а дехто й допомагає, анонімно. Ця симпатія до українців, які борються за свою свободу, – єдине пояснення, чому я сьогодні порушив посадові інструкції».

P.S. Коли верстався номер, стало відомо, що 26 травня співпраця французького «Національного фронту» із Кремлем була скріплена черговим візитом Марін Ле Пен до Москви. Очільниця крайніх правих відмовилася спілкуватися на цю тему з журналістами й навіть не дозволила себе фотографувати. Часопис Le Figaro, послаючись на власні джерела, стверджує, що Марін зустрілася за зачиненими дверима із Сергєєм Нарішкіним. Схоже, йшлося про дев'ятимільйонну позику, яку отримав у російських банків «Нацфронт». ■

Суспільство політиків

Президент Асоціації державних канцлерів Швейцарської Конфедерації Петер Грюненфельдер та член виконавчого комітету Центру компетентності в державному управлінні Університету Берна професор Рето Штайнер в інтерв'ю **Тижню** розповіли про швейцарську децентралізацію влади й довіру як базову засаду державного управління

Спілкувалася
Ганна Трегуб

У. Т.: Які ключові аспекти швейцарської державної служби, на вашу думку, роблять її ефективною?

Петер Грюненфельдер: Швейцарія є країною з одним із найвужчих секторів державного управління завдяки федералізму. На протидію централізації владні повноваження було передано місцевому врядуванню. Регіональна влада, яка керує кантонами, теж має певні ресурси і може ухвалювати та імплементувати рішення. Також треба згадати про податкову реформу, яку ми провели 10–15 років тому, і про забезпечення прозорості цін на ті чи інші публічні послуги. Це своєрідне швейцарське ноу-хау, яке забезпечило високий рівень суспільної орієнтації.

Швейцарський держслужбовець перебуває на посаді для людей і заради людей. Це дуже дивний імідж, бо зазвичай владна піраміда побудована таким чином, що нагорі перебувають уряд і парламент, далі чиновництво національного, регіонального та локального рівнів, а потім вже громадяни. У швейцарському варіанті все навпаки. Владна піраміда має такий вигляд: нагорі громадяни, далі місцеве врядування, потім регіональне керівництво і внизу національний уряд. Демократичний устрій країни вилився в те, що найважливіші для життя Швейцарії рішення громадяни ухвалюють безпосередньо, а не через уряд чи парламент. Ми маємо право на референдум та правові ініціативи, тому швейцарці постійно залучені до процесу прийняття рішень.

Рето Штайнер: Додам, що не останню роль навіть для держав-

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАКЕН

ного управління відіграє демократія. Влада перебуває в руках людей, а це означає, що більшість законів мають бути вдосконалені самими людьми. У Швейцарії діють право і практика референдумів, коли громадяни збирають підписи, щоб змінити або внести поправки до того чи іншого закону. Така практика справді зосереджує владні повноваження в руках членів суспільства. Також це означає, що чиновники весь час повинні пам'ятати про кілька речей, зокрема про те, що роблять і для кого. Вони працюють не для себе самих, але для задоволення потреб громадян.

Знаю, прозвучить дивно, але у Швейцарії величезна кількість політиків. Лишень кілька країн світу перевершують нас у цьому. Кожен із чотирьох швейцарців є офіційно обраним членом локальної міської ради або міської

комісії. Вони дістають владні повноваження на кілька років, а після закінчення своєї каденції ніби кудись зникають. Так чи інакше більшість швейцарців займаються політичною діяльністю парт-тайм: хтось, наприклад, є членом комісії, яка контролює школи або будівельні роботи в муніципалітеті. Я розумію, що для багатьох країн це звучить дико, бо постає питання, що мати велику кількість політиків, мабуть, страшенно дорого. Але ні, переважна частина наших чиновників отримує за роботу кілька франків, але вони мають змогу встановити тісні зв'язки у суспільстві й на державній службі. Між суспільством і держслужбовцями у Швейцарії немає провалля, бо політиків-багатів у нас лише кілька, натомість є міцний зв'язок між тими, хто є політиками, і тими, хто повертається до лав простих громадян після закінчення каденції. Це допомагає поглибити довіру всередині суспільства.

Університет Берна, де я працюю, провів дослідження в кантонах, запитавши людей про рівень їхньої довіри до місцевих рад. У Швейцарії її рівень найвищий, далі йдуть скандинавські країни і ще кілька держав.

У. Т.: Як тісно швейцарська державна служба співпрацює з приватним бізнесом, залучає приватних субпідрядників? Чи є аутсорсинг тих чи інших функцій у публічному адмініструванні поширеною в Швейцарії практикою?

П. Г.: Аутсорсинг ніколи не був пріоритетом під час реформування швейцарської державної служби. Річ у тім, що у Швейцарії держсектор був і є дуже вузькою сферою. Його співпраця з приватними компаніями відбувається за чіткими урядовими стан-

дартами, які її регулюють. Зокрема, йдеться про прозорість, конкретні мету та методи. Здебільшого вона зводиться до проведення приватних експертиз. Держслужба, буває, потребує приватних експертів, але знову ж таки держслужбовці згідно із законом зобов'язані проводити публічні тендери за стандартами СОТ, тобто відкрито подавати оголошення про необхідність виконання певних робіт. Ідеться про те, що в приватній компанії купують знання.

Р. Ш.: У Швейцарії весь час відбуваються публічні дискусії щодо того, хто має виконувати те чи інше завдання: приватні структури чи держава. Зазвичай їх виконання делегують державним інституціям. Державно-приватне партнерство не є дуже актуальною темою, як в інших країнах, зокрема Америки й Африки. Ідеться про держави, де уряд дуже слабкий, щоб надавати публічні послуги, або де суспільство скептично ставиться до якості тих сервісів, які надає держава, і переконане, що приватні установи роблять це на вищому рівні.

У. Т.: Чи може децентралізація, на ваш погляд, бути ефективною за нинішнього рівня корупції в Україні? Є побоювання, що місцева влада дістане фактично більше свободи для всіляких обгородок, оскільки міліція і суди на місцях також корумповані.

Р. Ш.: Ви маєте запобігати корупції, а якщо вже злочин скоєно, карати винних. Боротися за корупцією допомагає прозорість. Якщо йдеться про надання публічних послуг, то громадяни повинні знати, коли конкретно їм очікувати відповіді на своє звернення до владних інституцій, яким чином ухвалюються ті чи інші рішення. Наприклад, щоб спорудити будинок у Швейцарії, потрібно дістати дозвіл. Механізм надання такого дозволу є прозорим, тому застосовується корупційну складову важче. Кожен громадянин може запитати, як саме і чому винесено позитивне чи негативне рішення щодо будівництва в конкретній локації.

Мета, відповідальність, компетентність разом узяті – ось що найважливіше. На місцях повинні чітко усвідомлювати свої завдання і повноваження, а також мати право вирішувати, яким чином

фінансуватимуться проекти, як ефективно використати виділені гроші. Важливо зробити владу відповідальною за власні дії. Якщо є такий трикутник, тоді децентралізація дуже ефективна.

Я член групи незалежних експертів Європейської хартії місцевого самоврядування при Раді Європи. Там дійшли висновку, що децентралізація є найефективнішим способом надання публічних послуг. Таким чином забезпечуються умови наближення до потреб громадян, можливість реального політичного впливу, а також підзвітність, коли громадяни самі контролюють чиновників. Люди на місцях знають, хто саме надає їм послуги, і це допомагає запобігти бюрократії та корупції.

П. Г.: Децентралізація відбувається лише з наданням автономії. Високий рівень прозорості забезпечується прямими контактами людей, що можливо на місцевому рівні. Підзвітність, прозорість – це те, що вимагає зміни культури та способу мислення. Нам легко казати, бо у Швейцарії цей процес відбувся сотні років тому. В останні 10–15 років ми провели комплексні реформи, але йшлося про еволюційний процес, а не раптову революцію. Дайте автономію владі на місцях, зробіть прозорим використання грошей громади – ось що потрібно для результату.

У. Т.: Як у Швейцарії ставляться до лобювання приватних інтересів у різних інстанціях державної влади: від федеративного уряду до муніципалітету? Чи вдалося у вашій країні домогтися того, щоб лобізм не супроводжувався роздачею хабарів чиновникам і гроном корупційних злочинів?

Р. Ш.: Лобізм також може призвести до корупції. Усі лобісти мають прозоро заявити про те, на кого працюють. Якщо ви хочете дістати доступ до будівлі швейцарського парламенту й ви лобіст, то маєте задекларувати, інтереси конкретно якого бізнесу відстоюєте, хто його власник, де саме містяться потужності тощо.

Якщо ж злочин таки скоєно, потрібні закон і порядок. Ідеться про нульову толерантність до корупції. І якщо хтось дозволив собі такі діяння, він має залишити свою посаду. Задля моніторингу цих злочинів потрібна дієва сис-

БІОГРАФІЧНА НОТА

Петер Грюненфельдер – президент Асоціації державних канцлерів Швейцарської Конфедерації, генеральний секретар Швейцарського товариства адміністративних наук (SGVV). Випускник Університету Санкт-Галлена, доктор економічних наук. З 1996 по 2001 рік обіймав низку управлінських посад у Берні та в місті й кантоні Цюрих. Нині держканцлер кантону Аргау.

Рето Штайнер – професор, з 2002 року – член виконавчого комітету Центру компетентності в державному управлінні Університету Цюриху. З 2012-го – запрошений науковий співробітник до Школи публічної політики ім. Лі Куан Ю Національного університету Сінгапуру (NUS) і Департаменту політики та державного управління Університету Гонконгу. Має багаторічний досвід консалтингу швейцарських державних установ, зокрема Федеральної ради, Агенції з розвитку та співробітництва, Федеральної канцелярії тощо. З 2013-го – представник від Швейцарії у групі незалежних експертів Європейської хартії місцевого самоврядування при Раді Європи. Був членом верхньої палати парламенту кантону Берн.

тема контролю. І ось тут виникає проблема, бо надмірний контроль руйнує довіру, а слабкий допускає корупцію. У Швейцарії дуже маленькі контролюючі офіси, вони надзвичайно мобільні, оперативно з'являються в тій чи іншій державній інституції та уповноважені перевіряти всі рахунки, всі справи.

Важливо дослухатися до думок різних груп у суспільстві й урахувати їх. Наприклад, якщо йдеться про запровадження нового виду оподаткування, треба знати, що з цього приводу думають платники податків, компанії та інші зацікавлені сторони. І з такого погляду лобізм не є чимось поганим. Але проблема в тому, що певні зацікавлені сторони мають більше право голосу, ніж інші. Такого не можна допускати. Якщо хтось пропонує новий закон, то згідно зі швейцарським законодавством має бути прозорим те, хто може реагувати на появу такої правової ініціативи. Зазвичай йдеться про кожен кантон, великі політичні партії, специфічні асоціації, зокрема природоохоронні та бізнесові. Усі названі групи є відкритими й упродовж трьох місяців повинні надіслати свої відгуки, які збираються до купи та публікуються. Тільки після цього парламент приймає фінальний варіант законопроекту й ухвалює або не ухвалює новий закон. Кожен крок лобювання є прозорим.

П. Г.: Також у цих питаннях допомагає пряма демократія, тому що діяльність держслужбовців відкрита для людей, принаймні на місцевому рівні. Скажімо, місцева рада хоче звести нову школу. Для цього громадяни – платники податків повинні в процесі публічних дебатів дійти консенсусу щодо її вартості. Якщо вартість будівництва завищено, мають право запитати, чому воно таке дороге, чому на це витрачено задекларовану суму. Пряма демократія полягає в тому, що кожен знає: на введення згаданої школи спрямовано кошти зі сплачених ним податків. Також чимало грошей ми витратили на електронне урядування. Власне, найгарячішою корупційною темою є отримання дозволів на будівництво. Зараз багато коштів вкладаємо в нові методи, щоб інвестор, маючи доступ до електронного урядування, бачив, на якій стадії перебуває розгляд його заяви. ■

Погляд із півночі

Шотландські націоналісти обмірковують наступну спробу здобуття незалежності

Прибічники ідеї незалежності з Шотландської національної партії (ШНП) впродовж усієї останньої виборчої кампанії в Сполученому Королівстві обіцяли перетрусити Вестмінстер. Це їм вдалося: політсила здобула 56 із 59 відведених для Шотландії мандатів. За кілька днів роботи нового скликання Палати громад її представники встигли колонізувати улюблений бар депутатів-лейбористів, порушити заборону фотографуватися в сесійній залі і, як щирі егалітаристи, відмовитися користуватися частиною тераси з видом на Темзу, відведеної лише для членів парламенту («Тепер на інших терасах ні для кого місця немає!» – поскаржився хтось із персоналу). Попри поразку на вересневому референдумі про вихід зі складу Великої Британії,

в Шотландії, партія дуже популярна: її депутати переважають у тамтешній адміністрації, що дістала розширені повноваження після децентралізації, а кожен 50-й дорослий шотландець – член ШНП.

Але зараз ШНП опинилась у нелегкому становищі. Загалом у партії погоджуються, що Шотландія колись вийде зі складу Сполученого Королівства. Але членів ШНП і стратегів лякає питання: коли? «Найгірше, що може трапитися, – це новий референдум, де проголосують проти самостійності», – застерігає один активіст і додає, що для успішного здобуття Шотландією статусу незалежної держави виборці повинні забезпечити переконливу перемогу: не 51% голосів «за», а 60% чи 70%. Нині з'являються два табори: в од-

ному хочуть негайного проведення плебісциту, а в другому – вичекати момент.

До останнього належить більшість у вищому ешелоні партії (зокрема, можливо, й лідера ШНП та перший міністр Шотландії Нікола Старджен). На думку цих людей, політсила повинна впродовж наступних років зміцнити свої позиції, а потім уже просити мандат на новий референдум під час виборів до шотландського парламенту у 2020 році. Їхнє гасло – обережність, адже вони добре пам'ятають, як під час кампанії перед торішнім плебісцитом переконували шотландців, що шанс вийти зі Сполученого Королівства випадає «раз на покоління». Шотландські виборці (55% із яких відмовилися від такої можливості) цього не забули. Коли Старджен на теледебатах у Глазго минулого мі-

сяця не захотіла відмовитися від нового референдуму, аудиторія несхвально загуділа.

До терплячості схилиють і демографічні фактори. Найдужче прагнуть незалежності молодші шотландці. Якщо це явище не пов'язане з віком покоління (і погляди молоді згодом не стануть консервативнішими), слід чекати, що з роками електорат поступово схилитиметься до виходу із союзу.

А ШНП може підштовхувати Шотландію до незалежності крок за кроком. Уже заплановано новий етап децентралізації. Після обіцянок юніоністів розширити автономію під час торішньої кампанії проти виходу Шотландії зі Сполученого Королівства прем'єр-міністр Девід Кемерон доручив шотландському перові лорду Сміту розробити деталі. Його пропозиції (зокрема, про право Шотландії самостійно визначати ставки й діапазон податку на доходи, збір із повітряних пасажирських перевезень та деякі соціальні виплати) консервативний уряд Кемерона пропише в законі ще до кінця року, і за рівнем самоуправління Шотландія дорівнюється до субнаціональних адміністративних одиниць таких федеральних держав, як Швейцарія і Канада. Старджен хоче піти ще далі: вона використовує нову міць своєї партії у Вестмінстері, щоб домогтися контролю, наприклад, над корпоративними податками й національним страхуванням (яке сплачують службовці та працевластці) й таким чином зміцнити фінанси Шотландії. Її партія заявляє, що це навіть може відкрити шлях до повної фіскальної автономії, хоча й розпливчасто застерігає, що на таке знадобиться, не виключено, «не один рік».

Інші в її партії вважають, що це відволікає від основного, й хочуть, щоб ШНП домагалася дозволу провести новий референдум під час виборів до парламенту Шотландії наступного року. До крила нетерплячих входять «ветерани», які довгі роки чекали нагоди зробити Шотландію незалежною, а також нові члени, котрих привабили до політсили напружені

й захопиви торішні електоральні перегони. Судячи із триумфальної риторики після загальних виборів Алекса Салмонда, попередника пані Старджен, він теж належить до цієї групи.

Цей табір побоюється, що дальша децентралізація ослабить партію, бо нейтралізує заяви про зв'язані Вестмінстером руки (такий прийом дає їй змогу поєднувати ліву риторику з центристською діяльністю в Единбурзі) і спонукає її до непопулярних кроків: урізання витрат бюджету або підвищення податків, коли припиниться фінансування з Лондона. «Усі тягарі незалежності, але жодних переваг», – каже Робін Макалпайн, один із лідерів незалежницької лінії.

Крім того, керівництво ШНП мусить годити своїм численним рядовим членам. «Тут відчувається сила», – сказав один із прибічників на щорічній партійній конференції в листопаді, додавши, що її випромінюють не «знервовані» партфункціонери на сцені, а тритисячний натовп. Щоб постійно задовольняти сподівання активістів (зокрема, й на кінець режиму економії та вивільнення з чіпких об'ємів Лондона), наступні кілька років доведеться важко попрацювати. Можливо, розумніше було б негайно провести новий референдум на хвилі цієї бурхливої енергії, поки вона не спала.

І, нарешті, зараз ШНП досягла впевненої переваги над лейбористами, які десятиліттями заправляли в шотландській політиці. Незвична захищати мандати, які вона так давно сприймала як належне, шотландська лейбористська машина вийшла з ладу напередодні виборів. «Справи наші дуже й дуже кепські», – сказав один із керівників виборчої кампанії. Ледве переживши востанок довіри, 16 травня лідер лейбористів Шотландії Джим Мерфі подав у відставку. У ШНП зараз з'явилася сильна спокуса домогатися незалежності, поки основна юніоністська партія Шотландії переживає кризу.

Чи зважиться на це Старджен? Розриваючись між праг-

ненням вичікувати й бажанням перейти в рішучий наступ, вона, очевидно, обере компромісний варіант і пообіцяє провести референдум, якщо Британія захоче покинути ЄС (Кемерон пообіцяв організувати голосування із цього питання до кінця 2017 року). Інакше до обговорення незалежності повернуться лише ближче до наступних виборів у шотландський парламент – 2020 року.

Місцева опозиція мусить швидко повернути собі форму. Після дезертирства деяких членів і втрати поваги в очах виборців через безхребетність, а також репутації ширми для сил із Лондона лейбористи Шотландії повинні мерщій порвати з вестмінстерською Лейбористською партією і оживити свою занепалу виборчу інфраструктуру. Ті її члени, які загубили свої місця в парламенті на виборах цього місяця, не повинні балотуватися наступного року до шотландського парламенту; натомість політсили потрібні нові, голодні кандидати, з бажанням та вмінням протистояти ШНП.

У ширшому плані юніоністи повинні почати приготування до наступного шотландського референдуму. Дедалі більше схоже на те, що єдино можливий вихід для Сполученого Королівства у майбутньому – це федералізм: окремі адміністрації для Англії, Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії.

Торік у вересні шотландці проголосували проти виходу зі складу Сполученого Королівства. Але на цьогорічних парламентських виборах

56 із 59 відведених Шотландії мандатів у британському парламенті вони забезпечили представникам ШНП, яка ратує за ширшу автономію і незалежність

ДЕДАЛІ БІЛЬШЕ СХОЖЕ НА ТЕ, ЩО ЄДИНО МОЖЛИВИЙ ВИХІД ДЛЯ СПЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА У МАЙБУТНЬОМУ – ЦЕ ФЕДЕРАЛІЗМ

Шотландці тримаються дещо лівіших поглядів, ніж англійці, і прагнуть самоврядування. Англійців обурюють гроші, які дістаються шотландцям зі спільного центрального бюджету, і вплив шотландських депутатів у Вестмінстері. Юніоністи повинні відповідно змінити форму Сполученого Королівства, інакше ШНП просто покладе йому край. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Естафетна паличка «вельможних, але ласкавих чужоземців»

Автор:
Володимир
Панченко

Червень 1961 року. Класик советської літератури Ілля Еренбург відповідає на переданий йому редакцією журналу «Новый мир» лист учителя з Ростовської області Миколи Кошарнівського. Відповідає сухо: «Никак не могу согласиться ни с Вашей оценкой обмена писем между Паустовским и Рильским, ни с Вашим мнением о Пастернаке. Вобоих случаях, мне кажется, Вы попросту плохо осведомлены...»

Що саме писав учитель Кошарнівський Іллі Еренбургу, про що він був «плохо осведомлен», невідомо. Проте здогадатися все ж можна.

Микола Григорович Кошарнівський був людиною неординарною: живучи в селі Покровському Ростовської області, він активно пропагував українську культуру, листувався з багатьма літераторами СРСР, колекціонував книги й отримані від знаменитостей листи (тепер вони зберігаються в Інституті літератури НАНУ). Микола Бажан, який був одним із кореспондентів Кошарнівського, не раз дякував йому за «культуртрегерство», як-от у листі від 20 березня 1964 року: «Я хочу Вам сказати, як глибоко зворушує мене Ваша ненастанна турбота про гордість нашого народу, про славу нашої поезії – про негасне слово Тараса. Клянюсь Вам за це. Я передав усі вірзички, які Ви мені надіслали, до Музею Шевченка, щоб там збереглися ці свідчення всенародної пошани до великого поета України...»

Микола Кошарнівський, отже, був українцем, який і поза Україною не розгубив своїх патріотичних почуттів. Можемо не сумніватися, що, прочитавши в московській «Литературной газете» «Открытое письмо К. Г. Паустов-

скому» Максима Рильського (20 жовтня 1960 року), а потім «Ответ М. Т. Рильскому» Константина Паустовского (3 листопада 1960-го), він став на бік Рильського. І саме це не сподобалося Іллі Еренбургу й викликало його незгоду із сільським учителем.

«ПЕРЕПЛУТАТИ САДОВСЬКОГО ІЗ САКСАГАНСЬКИМ – ВСЕ ОДНО, ЩО ПЕРЕПЛУТАТИ КАЧАЛОВА ІЗ МОСКВІНИМ...»

Але про що, власне, у тій суперечці Рильського та Паустовського йшлося? Що змусило Максима Тадейовича до відкритої дискусії зі своїм приятелем, з яким колись разом мандрували дніпровськими крутосхилами й рибалили?

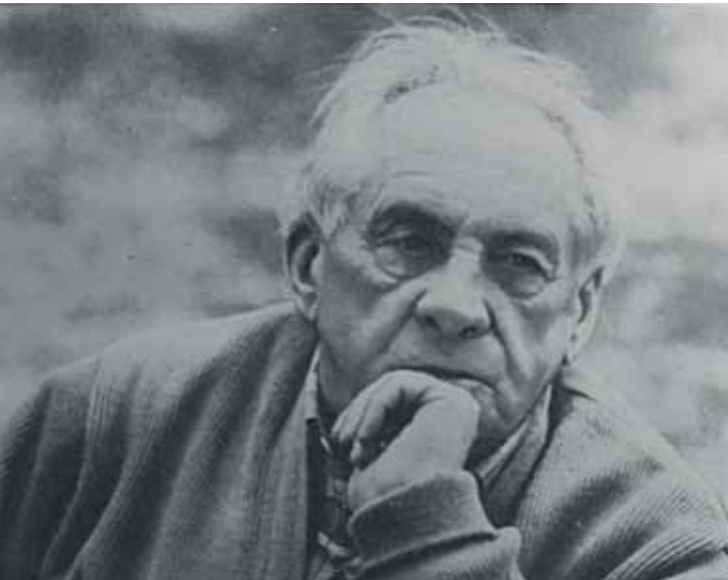
Зачепила, навіть образила Рильського мемуарна повість Паустовского «Начало неведомого века», в якій йшлося про Київ 1917–1919 років. Константин Паустовський, який кілька разів приїздив із Москви до матері й сестри (вони мешкали на хуторі Копань біля Чорнобиля), був свідком того, що тоді відбувалося в місті. Пізньої осені 1918 року, за гетьмана Скоропадського, він якийсь час працював коректором у редакції «Киевской мысли», «единственной более или менее порядочной газеты». А коли війська Директорії оточили Київ, «гражданина Российской Советской Федерации» Паустовского (так він себе тоді називав) навіть мобілізували до гетьманського війська! Проте повоювати з «петлюрівцями» майбутній автор «Повісті про життя» не встиг: час Павла Скоропадського стрімко завершувався.

І гетьманців, і Директорію Паустовський змалював у карикатурному ключі, не стримуючи сар-

казму. Максима Рильського особливо вразив абзац, що його він назвав «чудовищным»: «Гайдамаки с длинными синевато-черными чубами – оселдцами – на бритых головах (чубы эти свешивались из-под папах) напоминали мне детство и украинский театр Саксаганского. Там почти в каждой пьесе такие же гайдамаки с подведенными синькой глазами залихватски откалывали гопака: «Гоп, куме, не журысь, туды-сюды повернись!»».

Сарказм Паустовского ставав тотальним: реальні гайдамаки Петлюри й гайдамаки сценічні зливалися в один гурт; неприязнь автора до одних переходила в іронію щодо інших; український театр зі сторінок повісті «Начало неведомого века» поставав як провінційно-«гопакове» дійство, тож Максим Тадейович не стримався і кинувся захищати й Панаса Саксаганського, й театр загалом.

«Саксаганский вместе со своими соратниками Кропивницким, Садовским, Заньковецкой, Карпенко-Карым яростно боролся и публично выступал против «гопака» и «горилки», которые культивировали безграмотные «малороссийские» антрепренеры типа Суходольского и Колесниченка, боролся и выступал за реалистический театр, являясь одним из его основателей», – переконував Рильський, радячи Паустовському більше довіряти бодай «Большой Советской Энциклопедии». Він наче повертався в часи своєї юності, коли критик Микола Євшан зі сторінок київського модерністського журналу «Українська хата» (в якому друкувався й Рильський-гімназист) так само емоційно, по-донкіхотськи обстоював новий український театр, зорієн-

тований на досвід європейських драматургів і режисерів, вільний від старосвітської мелодраматичної «малоросійщини».

Тепер, пишучи відкритого листа Паустовському, Рильський «трошив, ламав стереотипи»: він не хотів, щоб про український театр (зокрема театр Саксаганського) писали упереджено, зверхньо, примітивно. «Саксаганський блистательно исполнил роль Франца Моора в «Разбойниках» Шиллера; в 1925 году осуществил в украинском театре эпохальную постановку шекспировского «Отелло», – нагадував академік Рильський. А далі гостро дорікав опонентів і за плутанину у фактах, і за тон, у якому іронії та «вельможної» поблажливості виявилось значно більше, ніж природної для мемуариста сентиментальності.

Долучалася навіть – куди подінешся від «ригвалів» перших постсталінських літ? – «важка артилерія» офіційних оцінок «петлюрівщини»: «И этого-то великого артиста и замечательного передового общественного деятеля (Саксаганського. – В.П.) валите Вы в одну кучу с оголтелыми петлюровскими молодчиками! Замечу, кстаті, что во времена Вашего (и моего) детства и отрочества в Киеве не было постоянного театра Саксаганского, а был театр его брата Миколы Карповича Садовского, тоже замечательного актера и режиссера. Перепутать Садовского с Саксаганским – все равно, что перепутать Качалова с

Москвиным. Что касается исторических пьес, которые видели Вы в «театре Саксаганского», то, вероятно, это были такие драмы, как «Савва Чалый», «Гандзя», «Бондаривна» Карпенко-Карого, «Богдан Хмельницкий» Старицкого... Неужели так-таки ничего, кроме гопака, Вы не заметили в этих пьесах?».

«Дряпнуло» Максима Рильського й оте *«Гоп, куме, не журись, туды-сюды повернись!»*: «...мы видим здесь то правописание, которым заставляла печатать украинские книги царская цензура». Російська транскрипція українських слів нагадала йому одного тургенєвського героя, «озлобленного Пигасова, изобретателя пресловутого *«грае, грае, воропае»*. Свого часу Пігасовим обурювався Пантелеймон Куліш; ім'я Пігасова давно стало одіозним, оскільки символізувало «великоросійську» зневагу до «малоросійської» культури. Тепер виходило, що й Паустовській несподівано «вписався» в пігасовський ряд...

Не погодився Рильський і з тим, що художник Микола Пимоненко – банальний «воспеватель Украины», як його саркастично назвав Паустовській. Пейзажі Пимоненка викликали в автора повісті «Начало неведомого века» асоціацію... з Україною Симона Петлюри! Мовляв, головний отаман «пытался создать какую-то нереальную сладкую Украину», саме ось таку, як на полотнах Пимоненка...

Максима Рильського (на фото ліворуч) і Константіна Паустовського в 1960 році розсварило «українське питання»

Стривайте, але ж і Микола Бажан у 1927 році заявляв: «...я ненавижу УНР, що з хуторянства логічно витікає...» Та й загалом, пафос неприйняття заскорузлої, самовдоволеної провінційщини був знаком доби...

Константін Паустовській писав начебто про те саме; він також проти солодкавого хуторянства... І все-таки, і все-таки... Бажан бунтував *«ізсередини»* української культури, його поезія була частиною цієї культури, як і творчість Георгія Нарбута, Олександра Довженка, Миколи Зерова... Паустовській же дивився збоку, і Рильський мав підстави вважати, що іншої, окрім «старо-

ЗАЧЕПИЛА, НАВІТЬ ОБРАЗИЛА РИЛЬСЬКОГО МЕМУАРНА ПОВІСТЬ ПАУСТОВСЬКОГО «НАЧАЛО НЕВЕДОМОГО ВЕКА», В ЯКІЙ ІШЛОСЯ ПРО КИЇВ 1917–1919 РОКІВ

світської», української культури його колишній приятель не помічає. Чи, може, й не бажає помічати...

Ну і, звичайно, Максиму Тадейовичу прикрі були «не очень осмотрительные мысли об украинском языке». На тон «озлобленного Пигасова» Паустовській, звісно, тут не збивався, навпаки, він із захопленням писав про «блестящий, действительно жемчужный, как зубы задорных молодцев, острый, поющий, ▶

народний язык України», проте мову українських друкованих видань 1918–1919 року вважав «тяжеловесной и полной заимствований из соседних языков». «Петлюра привез с собой так называемый галицийский язык», – резюмував мемуарист. (І що змінилося відтоді? Зовсім іще недавно симоненки, табачники й колесніченки заявляли те саме: українську мову треба негайно очистити від галицьких нашарувань!) Рильський не погоджувався: «Позволю себе заметить, что на «тяжеловесном галицийском языке» (разумеется, лингвистика такого языка не знает) писали, в силу исторических обстоятельств, Иван Франко и Василь Стефаник. Что же касается украинского языка вообще, то вольно автору «Повести о жизни» знать только язык «задорных молодежи» – очевидно, киевских молочниц – и оставлять без внимания, что это язык великого народа, язык чудесной литературы. [...] Зачем же Вы позволили себе, основываясь исключительно на зыбких воспоминаниях детства и «туманной юности», высказывания о деятелях украинской культуры и о языке украинского народа, которые иначе, как оскорбление, не могут быть восприняты?».

Паустовського відкритий лист Рильського ошелешив. У листі-відповіді він дивувався й ображався («даже не хотел отвечать...»); знову згадував свої дитячі враження від української мови й українських вистав; переконував, що він зовсім не вважає Саксаганського «духовным отцом петлюровцев», а український театр любив і любить, як і живопис Михайла Деревса, який йому більше до душі, ніж картини Миколи Пимоненка... Свої сум'яття, викликані читанням Рильського, Паустовській завершував на гордонепоступливий щодо Максима Рильського і примирливий щодо України ноті: «Вы решили поссорить меня с украинским читателем. Мне почему-то кажется, что это Вам не удастся. Я же надеюсь, что в будущем напишу о пленительной и великой стране – Украине и ее народе со всей силой, на какую способен».

Написати про Україну Константину Паустовському більше не судилося. Що ж до його повісті

Микола Зеров (на фото ліворуч): «До українського мистецтва Д. Еренбург підходить звисока...», 1919 рік

«Начало неведомого века», то корективи у ній автор таки зробив: у зібранні творів у восьми томах (т. 4, 1968) Саксаганський і Пимоненко вже не згадуються. Усе інше – залишилося.

Відкритий же лист Максима Рильського не передруковувався ніколи...

«ВЕЛЬМОЖНИЙ, АЛЕ ЛАСКАВИЙ ЧУЖОЗЕМЕЦЬ...»

Історія з полемікою Рильського й Паустовського, про яку Іллі Еренбургу нагадав лист учителя Кошарнівського, мала воскресити в його пам'яті один давній епізод із власного життя.

А було так: у грудневому числі журналу «Книгаря» за 1919 рік у різку полеміку з Іллею Еренбургом вступив Микола Зеров, редактор «Книгаря», учитель 2-ї Української гімназії імені Кирило-Методіївського братства, якого в Києві знали як критика-бібліолога й перекладача римської поезії. Зеров відреагував на статтю Еренбурга «Об украинском искусстве», вміщену в газеті «Киевская жизнь» (№ 16. – 3 листопада 1919 року).

У Києві тоді вже хазайнували денікінці. Ілля Еренбург – учорашній «советский служащий!» – іще якийсь час залишався в місті. Серед його статей, що дру-

кувалися в «Киевской жизни», траплялись і такі, в яких він в'їдливо писав про більшовиків. Особливо дісталось Анатолію Луначарському: Еренбург назвав його «главным льстецом «его величества пролетариата» («Киевская жизнь». – № 1. – 14 вересня 1919 року). Ішлося про те, що пролетаріат для Луначарського (як і для «совнаркому» загалом) – лише ширма, лише «декоративный властелин, именем которого правит придворная камарилья».

Оце так! Еренбург блискуче відшмагав більшовиків, на службі яких буквально ще вчора перебував! (Якось мені потрапив до рук архівний документ, котрий свідчив, що з 1 квітня 1919 року Ілля Еренбург служив у Київському губернському відділі народної освіти, де був членом підвідділу мистецтв, та, власне, він і сам писав згодом у спогадах, що якийсь час, поки Київ був «червоним», займався «эстетическим воспитанием мофективных детей», себто дітей «морально дефективных». Парадоксально, проте «мофективными» могли видатися й манери самого Еренбурга, принаймні такому киянині, як Микола Зеров: «Я особисто Еренбурга не шаную – він жив у Києві року 1919-го і досить тут на-

мозолив усім очі своєю кокете-рією, підведеними очима і панночками, обіруч навислими», – писав Зеров в одному з листів пізнішого часу).

«Пролетарская культура» была изоляцией пролетариата от культуры», іронізував Еренбург. Більшовикам він дорікав за те, що вони «вместо знания дали слепоту злобы», тож тепер, коли запанували «розгром, темнота, разуверение, – надо все начинать сначала». Луначарського й Маяковського ловив на лукавстві: політичні декорації змінилися – і один тепер «снова пишет о балете Дягилева в какой-нибудь буржуазной газете», другий – «слагает придворные оды»...

І все було б нічого, якби й сам Ілля Еренбург не грішив – та ще й як! – лукавством і кон'юнктуриною...

Коли білогвардійці (улюбленці Міхаїла Булгакова і Дмитрія Табачніка) надто «захопилися» єврейськими погромами, Еренбург утік із Києва у Крим. Але перед тим він ще встиг висловитися зі сторінок «Киевской жизни» «об украинском искусстве».

Стаття Іллі Еренбурга з такою назвою сповнена єхидства та самовдоволеної грайливості. Микола Зеров не міг не зауважити цей тон «вельможного, але ласкавого чужоземця», який великодушно «дозволяє» українцям називати себе українцями, а не «малоросами» (мовляв, жителі Барселони воліють бути «каталонцями», а «негри на Кубі» – «брюнетами», ну то й що? Нехай собі!). У тому ж поблажливому, грайливо-саркастичному тоні писав Еренбург і про українських культурних діячів, яких він підозрював у «политическом авантюризме» або ж як мінімум у «слепоте сектанта из лозаннского кафе».

Політичний авантюризм – це, звісно, про державницькі амбіції українців. Про них Іллі Еренбургу говорити не хочеться; він береться «ревізувати» те, що «создано за последнее время украинцами в литературе и искусстве».

Українське літературно-мистецьке середовище Еренбург трохи знав, оскільки з осені 1918 року до своєї втечі в Крим десь у листопаді 1919-го він мешкав у

Києві. У його мемуарах «Люди. Годы. Жизнь» згадуються поети Павло Тичина й Михайль Семенко, відвідувачі підвалу на вулиці Миколаївській (нині Городецького), де розміщувався «ХЛАМ» – клуб художників, літераторів, акторів і музикантів. Еренбург бував у «Молодому театрі» Леся Курбаса. Проте в «Киевской жизни» написав, що театр цей «отравлен невзыскательным модернизмом и совершенно чужд национальному началу». Що ж до живопису, то лукавий любитель красного слівця Ілля Еренбург відзначив хіба що... «перекрашивание вывесок» «коновальцовскими малярами» у ті дні, коли в Київ прийшла Директорія!

Невисокої думки автор «Киевской жизни» був і щодо можливостей української мови: «украинский язык вырос и жил в деревне; пересаженный в кабинет философа или на улицу современного города, он поблек и зачах» (як це схоже на замилування Паустовського мовою «задорных молодиц», яка й мала б залишатися взірцем для українських друкованих видань, обтяжених, бачите, «галицийским языком»!).

І в такому ж дусі Еренбург оцінював усе, що створили «молодые украинцы»: їхні творчі результати, писав він, «скудны и бледны»...

А що ж Микола Зеров, який на все це реагував «тут і тепер»?

Вердикт київського «неокласика» виявився важливим не тільки стосовно конкретного епізоду 1919 року, тому процитую його широко: «Проти висновків д. Еренбурга говорить не будемо – охоче припускаємо, що в багатьох своїх присудах він має повну рацію – важливо для нас не *що*, а *як* він говорить. Висока типовість тих присудів і висновків – в їхньому тоні. До українського мистецтва д. Еренбург підходить звисока, як повноважний представник «русской музыки», «старшої і багатшої від своєї південної сестри», як високорозвинений «литературных дел мастер», як людина вищої культури, як вельможний, але ласкавий чужоземець, якого навіть «встающий образ Балмонта не лишает возможности наслаждаться многими строфами Олеса». Розуміється, при таких умовах поставити нове

українське мистецтво в зв'язок з його українським корінням, зрозуміти його в органічному процесі його росту д. Еренбург не має змоги. Як кожний представник общеруської культури з місцевих обивателів, він вважає себе компетентним вирікати авторитетні присуди українській культурі – без ґрунтовного ознайомлення з нею. І хоча малоросійського анекдоту про самопери він, спасибі йому, не оповідає, але дуже далеко від нього не odchодить.

Ні вдумливості, ні знання в нього не видко. Бо ж не можуть свідчити про вдумливість гумористичні словечка про «брюнетів» на острові Кубі, а про знання – такі фрази, як «самостийники приказали в двадцать четыре часа создать украинскую культуру...» І тут знову характерна рисочка. Як не хоче Еренбург одмежуватись од політики і політиканства, а проте, заговоривши про українське мистецтво, ніяк не може, щоб за кожним словом не згадати «коно-

«ДО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА ЕРЕНБУРГ ПІДХОДИТЬ ЗВИСОКА, ЯК ПОВНОВАЖНИЙ ПРЕДСТАВНИК «РУССКОЙ МУЗЫ»

вальцовских маляров» або нависних йому «самостийников», ніяк не може розглянути справу по суті. А тим часом, якби він стяг з себе «ветхого Адама» та підійшов до своєї теми з любов'ю та інтересом, він би, може, зрозумів всю легковажність свого генеральського тону і не взявся б виносити присуди про українське мистецтво лише на підставі власної естетичної культури»...

Ну і що, скажіть, застаріло в цьому зеровському резюме 1919 року? Що змінилось у повадках «вельможних, але ласкавих чужоземців» за багато років? Нічого: мовби естафетну паличку, передають вони один одному свій «генеральський тон», адресований Україні й українцям: Тургенєв – Еренбургу, Еренбург – Паустовському, Паустовській – Бикову (тому, який Дмитрій). І несть їм числа... ■

Французи починають і виграють

Дивний вибір братів Коен, або Навіщо їздити до Канн

Важко сказати, що сталося в надрах журі, як взаємодіяло керівництво фестивалю із суддівською командою, але брати Коен, котрі очолювали її цього року, примурилися розподілити призи найнезбагненнішим чином. Зауважмо, що нинішній Каннський фестиваль – перший після виходу на пенсію багаторічного могутнього його директора, постаті не просто знакової для світового кінематографа, а й долею для поворотів і тенденцій останнього, – Жюльєн Жакоба. Саме він свого часу «вивів у люди» Девіда Лінча, Ларса фон Трієра, Квентіна Тарантіно і тих-таки братів Коен.

НЕВИРАЗНА ВІДПОВІДЬ НА КАДРОВЕ ПИТАННЯ

Зоряний шлях багатьох нинішніх класиків починався на Лазуровому березі з легкої руки Жакоба. Будь-яке журі працювало в тісному зв'язку з ним, за всієї своєї самостійності маючи чітке розуміння політичної розстановки та усвідомлення власної ролі в спрямуванні тенденцій світового кінематографа. Не думаймо, ніби журі саме собою сидить за зачиненими дверми й ухвалює рішення, виходячи із власного уявлення про цінності того чи того кіноопусу. Головний суддя стає відомий іще взимку, і колишній каннський директор Жюльєн Жакоб до середини травня мав море часу та можливостей проводити роботу з керівником суддівської команди, разом із ним виявляючи тенденції, обговорюючи кожен фільм, прикидаючи можливості й потреби.

Нічого цього, слід гадати, більше не буде: новий директор фестивалю Тьєррі Фремо надав журі цілковиту свободу дій. Саме із цього брати Коен і не забули скористатися, нагородивши при-

Автор:
Катерина
Барабаш

стойний, але дуже традиційний фільм Жака Одіара «Діпан».

Діпан – це ім'я головного героя, тамільського повстанця зі Шрі-Ланки, котрий утік до Франції із фіктивною сім'єю, а згодом виявив, що на околицях Парижа гримлять війни, крутіші за шрі-ланкійські. Одіар – режисер потужного соціального заряду. Його «Пророк», удостоєний п'ять років тому Гран-прі, якому дісталися номінація на «Оскара» й усі мислимі «Сезари», – це драма про силу людського духу, здатного зміцнити в будь-яких обставинах. У 2009 році він був головним претендентом на «Золоту пальму», але його обійшла «Біла стрічка» Міхаеля Ханеке. Ніхто не сумнівався, що «Пророк» візьме «Оскара», однак він був випереджений сумнівною в усіх сенсах аргентинською кінострічкою «Таємниця в його очах». Тепер брати Коен немовби вирішили вибачитися перед маститим французьким режисером. І зробили ведмежу послугу всім відразу. Міжнародна преса вже назвала Одіара «вискочкою», геть

ніби в тебе на очах розіграли якусь карту, а ти можеш тільки вибудувати здогади. Фільм Одіара дуже характерний для спільної європейської тенденції. Європа, особливо Франція, дуже любить знімати про іммігрантів, беручи на себе більшу частину провини за їхнє невеселе існування. Вихідці з арабських, африканських країн, Індії, Пакистану, Шрі-Ланки нині в європейському кіно стають таким самим каталізатором почуття провини, як чорношкірі та В'єтнам в американському. Тож брати Коен, може, просто постібалися над європейцями з їхнім щоразу більшим комплексом провини.

ПІДТРИМАТИ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИКА

Можливо, невдоволення вибором журі виявилось б меншим, якби Одіар не був французом. Але цього року нескромність Канн щодо власного кіно стала притчею во язицех. Відомо, що на цьому фестивалі існує квота для вітчизняного кінематографа: не менш як чотири фільми у конкурсній програмі. Ну гаразд, що ж тепер – мають право. Але, по-перше, вибір французьких стрічок до конкурсної програми проводили, схоже, сліпоглухонімі. Або збоченці, що знаходять задоволення в поганому кіно. По-друге, вперше в історії Канн кількість отриманих французами нагород змусила навіть критиків із їхньої-таки країни заявити, що це непристойно. Принаймні два з конкурсних французьких фільмів – «Долина кохання» з Жераром Депардье та Ізабеллю Юппер і «Маргеріт і Жульєн» – були об'єктом її осоромлені. Цілком заслужено, до речі. Ще один – мелодрамка «Мій король» Майвенн – так і пройшов би непоміченим під мляві знизування плечима, якби приз за най-

ЦЬОГО РОКУ НЕСКРОМНІСТЬ КАНН ЩОДО ФРАНЦУЗЬКОГО КІНО СТАЛА ПРИТЧЕЮ ВО ЯЗИЦЕХ

незаслужено, до речі, а останній фестиваль – «найзбитковішим із погляду репутації за всю свою історію». Особливо жваві уми вже проголосили смерть «Каннського монстра».

Усе це, звісно, цілковита нісенітниця. Каннський фестиваль житиме, його репутації ніщо не загрожує, а Одіар зовсім не винен, що за не найкращий свій фільм отримав головну світову кінонагороду. Але, як кажуть, осад залишився. Відчуття таке,

кращу жіночу роль не відхопила Емманюель Берко, яка там зіграла. Зіграла, м'яко кажучи, без блиску. Але французенка, хай їй грець. Нагороду вона поділила з Руні Марою, що, оце вже точно, чудово виступила в парі з Кейт Бланшетт у стрічці Тодда Гейнса «Керол». Цьому фільмові багато хто пророкував «Золоту пальму», але після «Життя Аделі» знову давати «золото» кінотворів про лесбійок було б дивно. Понад те, «Керол» – бездоганний зразок стилю, але не більше. Копнеш глибше – а всередині нічого. Ну хіба що окрім справді видатної роботи Бланшетт, яка всіх переграла. Малюнок її гри детальний, скрупульозний, момен-тами навіть невловний, настільки акторка володіє нюансами, миттєво і плавно переходячи від одного настрою до іншого завдяки лишень порухові брови чи ледь помітній усмішці. Але слона чомусь вважали за краще не помітити. Принагідно скажемо, що фільм «З високо піднятою головою» Емманюель Берко, яка вдарилася в режисуру, став кінокартиною від-

криття нинішніх Канн. Усюди встигла його невтомна авторка.

За найкращу чоловічу роль теж відзначили француза – відомого актора Венсана Лендона, який зіграв головну роль у стрічці «Закон ринку», пристойній артхаусній драмі про поневіряння безробітного із хворою дитиною на руках та потребу морального вибору. Лендон справді чудовий актор, і тут він за допомогою мінімального лицедійського арсеналу створює вражаючий образ людини у вічних сумнівах та стражданнях. Цікавий факт: у цього кіномитця вроджений нервовий тик: смикається один бік обличчя. І тільки на знімальному майданчику перестає.

СТРАШНІ КАЗКИ

Дві солідні відзнаки – Гран-прі (друга за значущістю каннська нагорода) і Приз журі – дісталися «Синові Саула» угорця Ласло Немеша та «Лобстера» грека Йоргоса Лантімоса. Дві страшні казки: з минулого та майбутнього. Лантімоса після його яскравого дебюту («Ікло») оголосили зачинателем грецької

Одіар отримав головну світову кінонагороду за не найкращий свій фільм

«нової хвилі». «Хвиля» так і не нахлинула, але сам цей постановник зробився помітною фігурою на європейському кінофестивалі. Його антиутопія «Лобстер» із Коліном Фареллом у головній ролі малоє близьке майбутнє, коли в людей уже встигли змінитися стандарти стосунків. Діє правило: ти не повинен жити самотою. Залишаєшся один – тебе відправляють у спеціальний готель за містом на 45 днів, де ти повинен знайти собі пару, а не знайдеш – перетворять на тварину. На яку – вибирай сам. Тому лісами навколо готелю тиняються верблюди, павіани, павичі та інша живність. Герой, покинутий дружиною архітектор Девід, приїжджає туди із псом на повідку – насильницькою інкарнацією його рідного брата, котрий так і не знайшов собі пару. Сам Девід про всяк випадок просить перетворити його на лобстера: все-таки ці створіння живуть по сто років. У казковій антиутопії найстрашнішим виявляється новий диктат суспільства, вироблений за порівняно недовгий час, – диктат несвободи. І найгірше, що несвободу ▶

Дивіться трейлер фільму «Діпан» тут

забезпечує не держава – її на екрані не видно, а вже сформована слухняна свідомість кожної окремої людини і суспільства загалом.

У фільмі «Син Саула», повнометражному дебюті 40-річного угорця Немеша, всі стандарти взаємин уже закладені. Те, що діється на екрані, мовби невидимою ниткою пов'язане з «Лобстером», де людина майбутнього сама кує неволю на противагу персонажам стрічки Немеша, де головний герой намагається уврвати бодай децицію свободи у страшних умовах концтабору. Фільм про зондеркоманду Освенцима, про одного з її членів – єврея Саула, який раптом вирішує хай там що провести над одним із загиблих у таборі хлопчиків необхідний юдейський ритуал і поховати його по-людськи.

Режисерові вдалося зробити неможливе – відтворити жах «фабрики смерті», не показуючи ані крові, ані трупів, ані людей, що задихаються в газовій камері. Понад те, він немовби всіляко намагається нічого цього не бачити, як намагається відсторонитися від суті своєї жахної роботи й Саул. Камера показує нам героя майже весь час зі спини, з потилиці, ми можемо лише здогадуватися, чим займається ця людина, іноді бачимо краєм ока: ось, здається, він вивантажує трупи, які виїжджають із газової камери. Ось він разом з іншими членами зондеркоманди кидає лопатою попіл у річку. Зрозуміло, щоб це за попіл, але і Саул, і режисер, і всі ми ніби не знаємо, не хочемо говорити про це. Трагедія немовби постійно десь поруч, але її концентрація завдяки віртуозній камері сягає ста відсотків. Зауважмо, жах нагнітається немовби по дотичній, випадково: не хотів, а побачив. «Син Саула», певно, найяскравіший фільм конкурсу, нехай суперечливий, неоднозначний (багато хто назвав його надміру технічним, занадто експериментальним із погляду операторської майстерності, аби пробуджувати співчуття), але «Золота пал'яма» йому, а не нуднуватуму Одіарові була б прийнята на «ура».

Традиційне розшаркування перед азійським кінематографом цього року виразилось у прису-

Режисерові «Сина Саула» вдалося зробити неможливе – відтворити жах «фабрики смерті», не показуючи ані крові, ані трупів, ані людей, що задихаються в газовій камері

дженні призу за режисуру тайванцеві Гоу Сяосяню: він зняв чергову медитативно-кримінальну драму «Убивця» про жінку-кілера, котра закохалась, як водиться, у свою жертву. Стрічка знята в жанрі уся – специфічного китайського фільму-фентезі з акцентом на східних єдиноборствах. Цей різновид кіно навіть не ввійшов – удерся в моду після гучного фільму Енга Лі «Тигр підкрадається, дракон ховається». Згаданий жанр ревно люблять усі фестивалі, а Гоу Сяосянь їм до смаку особливо: він один уміє знімати бойові мистецтва так, що вони здаються плавною ходою самої Краси.

ПРО ТИХ, КОМУ НЕ ПОЩАСТИЛО

Два слова про аутсайдерів. Певна річ, як на будь-якому фестивалі, їх більшість, але відсутність декого з цих митців у списку переможців усе-таки засмутила.

Фестивальний рух, здається, знайшов свого Леонардо ДіКапріо в сенсі його давніх, але так і не сформованих стосунків з «Оскарром». Італієць Паоло Соррентіно, котрий представляє кожен свій новий фільм то в Каннах, то у Венеції, щоразу примудряється поїхати без жодної нагороди. Навіть «Оскар» за «Велику красу», і то в нього є. А визнання великим європейським кінофорумом як не було, так і немає. Ось і тепер: нова стрічка «Молодість», здавалось б, напрочуд хороша всім, особливо роботою акторів. Ба ні, знову пролетіла. На головні ролі у свою «Молодість» Соррентіно взяв 76-річного Гарві Кейтела, 82-річного Майкла Кейна і 77-річну Джейн Фонду. Юність тут присутня десь поруч як обов'язкова умова життя взагалі, як колишній стан душі, за яким журяться персонажі: знаменитий диригент на пенсії

Фред Беллінджер, його друг кінорежисер Майк Бойл та змучена неможливістю повернути славу кінозірка Брендан. Хи-мерне дотепне кіно з чудовими діалогами, відмінною візуальною фактурою, суперакторами... Ну чому, чому з ним так?! Може, все-таки Соррентіно – це Фелліні для бідних? «Велика краса» була поклоном феллінівському «Римові», «Юність» – осучаснені «8½», і хто знає: може, цей талановитий режисер і не помітив, як став у очах багатьох заручником усіх прийомів уславленого метра, а свого поки що не знайшов? Звичайно, бувають і дуже даровиті копіїсти, але «великий копіїсти» радше оксюморон.

Визнано за краще журі не помітити й незвичайної роботи італійця Маттео Гарроне «Казка казок». Це такий своєрідний сеанс чорної магії та її викриття: подивіться, дорогі глядачі, звідки вирости такі улюблені вами казочки Перро та братів Грімм. «Коли б ви знали, із якого сміття...» Ім'я того «сміття» – Джамбаттіста Базіле, це він у XVI столітті понавигував брутальних сюжетиків, що їх потім знамениті казкарі побризкали амброзією, заглушуючи запах крові, із брудних жорстоких правителів зробивши зворушливих королів, а з людожерів-убивць – різного калібру наймиліших шреків. Світ Гарроне населений розпусними володарями, що влаштували з палацу бордель і розгодували блоху двох розмірів кремезної людини, двома хтивими бабусями-сестричками, королевою, настільки одержимою мрією про дитину, що не поперхнувшись з'їдає сире серце підводного чудовиська (їй напроорокували, що, споживши оту величезну криваву гидоту, вона неодмінно завагітніє). Казка, вивернута навиворіт, що вдарила об землю й перетворилася на тоскную реальність, – оце і є «Казка казок» Маттео Гарроне. Від цього фільму пахне свіжим вітром і режисерською відвагою. Шкода, що його жодним чином не відзначили, ці аромати були аж ніяк не в усіх конкурсних стрічках.

СИНЕКУРА СИНЕФІЛА

А взагалі знаєте, що таке Канни сьогодні? Це черги, суцільні черги. Вони стали головним

Дивіться трейлер фільму «Син Саула» тут

жахіттям для учасників фестивалю. Щоб потрапити на фільм, треба прийти за годину до початку, простояти на вулиці за будь-якої погоди під пильним оком охоронців (кількість яких тут уже почала сягати поза мислими межі) 30 хв, потім іще 30 хв просидіти в залі. Причому година – це для осіб із доброю акредитацією, яка дає право першочергового проходу. Перепустки нижчого рангу перетворюють життя своїх власників на нескінченний жах, коли половина часу впродовж дня йде на стирчання в черзі-натовпі. Ці люди взагалі не мають ані найменшої гарантії, що, відстовбичивши отак півтори години, потраплять до зали.

Що вдієш, це Канни. Вони можуть собі дозволити й дозволяють. За останні кілька років фестиваль роздужав до розмірів надзвичайних: тепер, здається, тут акредитують, не включаючи фільтрів. Якщо раніше прохання про акредитацію могло наразитися на відмову без пояснення причин, то тепер, згідно з новою політикою, будь ласка, welcome, але будь готовий до ба-

гатогадинних черг без гарантії потрапити на потрібну тобі кінострічку. Відтак не те що на перегляд, а й просто до Палацу фестивалів так просто не проберешся. Чотири рівні захисту, натовп охоронців: один просто дивиться на акредитацію, другий її сканує, третій копірається у

**ЗА ОСТАННІ КІЛЬКА РОКІВ
ФЕСТИВАЛЬ РОЗДУВСЯ ДО
РОЗМІРІВ НАДЗВИЧАЙНИХ:
ТЕПЕР, ЗДАЄТЬСЯ, ТУТ
АКРЕДИТУЮТЬ, НЕ
ВКЛЮЧАЮЧИ ФІЛЬТРІВ**

твоїй сумці, четвертий орудує металолукачем навколо тіла. Черги, черги, юрби учасників, роззяв, сек'юриті – від певного часу натовп став фірмовим знаком цього фестивалю.

Лаєшся, плюєшся, проклинаєш керівництво кінофоруму. А потім раз – і повз тебе пройшов Вуді Аллен у вічній своїй червоній картатій ковбойці (ну не зовсім, звичайно, просто так профдефілював, а в оточенні охо-

рони, тоді як ти – за склом, як у реаліті-шоу, але все одно на відстані простягнутої руки). І якщо тобі вдасться протовпитися на прес-конференцію (а це означає немало-небагато – прийти за півтори години та в черзі постояти, отоді неодмінно потрапиш) та ще й поставити Вуді Алленові запитання, зустріти його стомлений-стомлений, мудрий старий погляд («відчепилися б усі від мене!») й, поки він відповідатиме, розглядати його ковбойку, гадаючи: «Минулого разу був у ній-таки або просто багато однакових має», отут тебе і проб'є. Ось вона, подумаєш, синекура синефіла. І першим, найпершим побачити його новий фільм – це теж синекура.

Повірте, їздити сюди, до Канн, потрібно заради цього, а не задля легендарних гламурних вечірок, яких тут мільйон щодня, але на які нормальну людину арканом не затягнути. Адже пом'ята сорочка Вуді Аллена – це таки синекура, і коштує вона сотні версачівських шат сліпучих одноденних зірок. ■

Дивіться трейлер
фільму «Убивця»
тут

Виставка
Національного музею
історії Латвії

Бурштин- ДОРОГОЦІННИЙ КАМІНЬ БАЛТІЙСЬКОГО МОРЯ

6 - 30 червня 2015 року

Музей історії міста Києва
Адреса: вул. Б.Хмельницького, 7
Телефон для довідок: 520 28 27

Генеральний інформаційний
партнер:

Тиждень

Поперед батька в пекло

Автор:
Лесь Терен

Наскільки довгожданий травень зачарував квітучою красою природи, настільки ж втомив супутньою святковою вакханалією з її нескінченним потоком гучної пропаганди. На щастя, вона вже добігла кінця. Як рапортують окупанти, святкування вдалося. І не біда, що останні двоє Героїв Радянського Союзу воєнних років, які ще живуть у Криму, не отримали (як тільки тепер виявилось) від тамтешньої влади навіть вітальних листівок. Не дивно, що про них забули: надто заклопотані були постановкою модного промо-шоу «Спасіба деду за паведу». «Деду», а не отим двом конкретним дідам із Сімферополя та Ялти. Вдався, як вважають кримські ватажки, й «останній акорд» багатоденного святкового фестивалю: заходи з приводу річниці депортації кримських татар 18 травня. Раніше ця дата ніколи не належала до ряду «майських», була наповнена іншими настроєм і змістом. Але цього разу кримський режим вирішив долучити до свого травневого пропагандистського мегамарафону і її.

Визначивши власний сценарій заходів, режим заборонив будь-які сторонні ініціативи. Кримськотатарські активісти, що звернулися до влади по дозвіл на проведення жалобного мітингу, дістали не лише офіційну відмову, а й персональні прокурорські попередження про суворі наслідки, які матиме порушення тієї заборони. Жодних мітингів, жодних масових зібрань, окрім молебнів у мечетях. Дозвіл саме мусульманських молебнів як єдиної легальної форми жалобних заходів є хитрим кроком: таким чином виключається участь у них немусульман, зокрема кримських українців, чий невеликий, але помітний групи раніше завжди супроводжували кримськотатарську жалобну ходу.

Єдиним масовим заходом, який санкціонували окупанти, стала акція «Запали в своєму серці вогник». Запалювання на міських майданах свічок на згадку про депортованих ще кілька років тому запровадили кримськотатарські молодіжні організації. (Аж дивно, чому саме ця форма здалася кримському режиму допустимою, адже акція під такою самою назвою того вечора проходила й у Києві.) Увечері 17 травня на стерильно зачищеній від сторонніх осіб та оточеній поліцією сімферопольській площі Леніна зібрали ретельно відібраних «представників громадськості» й окупантську верхівку. Розставивши свічки у формі кордонів Росії (включивши, звісно, й мікроскопічний Крим), довірені особи запалили вогники. У їх мерехтінні Аксєонов щось задоволено варнякав про «турботу» Росії про нацменшини, а тим часом нечисленні відвідувачі проігнорованого громадськістю заходу з подивом вдивлялися в незвичайну картину на площі. Виявляється, урядові масовики (поза сумнівом, «із лучших побуждений») вписали в палаючий контур РФ вогняну тамгу, тобто тризубий національний символ кримських татар. Затаврована, мов коров'яча

туша, палаючим перегорнутим тризубом Росія мала, м'яко кажучи, несподіваний, як для цього місця й часу, вигляд.

Наступного дня аксєоновська кліка продовжила показову гастроль, покликану продемонструвати «толерантність» кримського режиму. Вона виїхала на сільську залізничну станцію Сирень, що є своєрідним загальним символом депортації, та відкрила там меморіал депортованим. Називати це «меморіалом», утім, є перебільшенням: наразі то просто каменюка в полі на місці майбутньої споруди. Таких тимчасових «меморіалів» із викарбуваними на них обіцянками колись вшанувати пам'ять жертв комунізму по Криму протягом пострадянських років установлено вже зо два десятки. Наші попередні керманічі дуже полюбили цю малобюджетну підміну реальних кроків із відновлення справедливості, що значною мірою й призвело до того, що тепер ту недобру традицію влади успішно продовжує аксєоновська банда.

Поки в полі лунали «толерантні» промови, на вулицях Сімферополя «в'язали» людей. Невеличкий Автомайдан, прикрашений блакитними кримськотатарськими прапорами, намагався проїхати містом, але доїхав, як легко здогадатися, недалеко. Зупинивши колону, поліція повитягувала водіїв із машин, запхала до автозаків і повезла складати протоколи про порушення громадського порядку. Не менш оперативно поліцаї спрацювали вранці й на вже згадуваній площі Леніна: там схопили крихітну групу кримських татар, що теж мали необережність розгорнути свій прапор. Власне, сам стяг не є забороненим: він у непристойному сусідстві з російським аквафрешем ряснів на всіх офіційних псевдозаходах. Але ж річ не в прапорі, а в забороні будь-яких нерегламентованих акцій.

Свій захід цього дня провели й українці. Вони принесли «вінок» із колючого дроту до сімферопольської меморіальної дошки на честь Сталіна. Так, у кримській столиці є тепер і така, яку встановили цього травня тамтешні комуністи. У Криму за останній рік з'явилося дві пам'ятки на честь диктатора. Надто вже кортить скочити поперед батька в пекло! Загравання окупантів із монстрами минулого та заборона людям засуджувати їхні злочини якнайочевидніше це ілюструють. ■

Політична шизофренія

Не таємниця, що від початку збройного протистояння на Донбасі сторони конфлікту не раз вдавалися до кроків, спрямованих на врегулювання ситуації. І завжди на переговорах представники «Новоросії» озвучували безліч вимог. Від «ДНР» у цих процесах уже традиційно бере участь Денис Пушилін, який навіть серед самих адептів «руського міра» викликає дедалі більше неприязні й роздратування, намагаючись усидіти на двох стільцях між Києвом та Москвою.

Якщо відстежити історію його міркувань про те, якою має бути сама «республіка», то суперечливіші ідеї важко навіть уявити. Починаючи свій політичний шлях просторами «Новоросії», наприкінці травня 2014 року Пушилін заявляв: «...Якщо в період початку протистояння розглядалося питання про федералізацію, то нині мало в кого повернеться язик говорити про те, що Донецька народна республіка може бути у складі України, на будь-яких правах. Це вже неприйнятно для народу». Потім керівник «тимчасового уряду» і взагалі робив висновок, що входження «ДНР» до складу України може бути небезпечне для самого-таки українського народу і приховує в собі якусь «геополітичну пастку»: «Нас уже не цікавить питання федералізації в складі України. Тут іде величезна геополітична пастка... У разі підписання економічної частини Угоди з ЄС у нас утрачають сенс усі економічні зв'язки із країнами Митного союзу. Ось у якій пастці ми могли б опинитись, але тепер ми цього навмисно не допустимо».

Із початком мінських переговорів на тлі Захарченкових уявлень про реалізацію домовленостей позиція Пушиліна фактично зависла в повітрі між «ми незалежна республіка» й «українська сторона не погодилася з нами жодного пункту змін до Конституції». Відволікаючись від того факту, що таку суверенну й незалежну «державу», як «ДНР», взагалі не повинен цікавити основний закон чужої країни, Пушилін свідомо акцентував на провинах Києва у зриві досягнутих домовленостей, що їх самі «республіканці» бачили щодня інакше.

І ось нарешті «господін» Пушилін укотре «порадував» усіх шанувальників «руського міра», заявивши перед майбутнім травневим «мінським контактом» про чергову можливість входження «республік» (разом із «ЛНР» в особі свого колеги по «державотворчій» шизофренії Владислава Дейнего) у спільний політичний простір України. Зрозуміло, після цілої низки таких самих чергових умов:

1. Створення загонів місцевої міліції, які будуть підконтрольні виключно місцевій владі.
2. Офіційний статус російської мови.
3. Зміни в судовій системі, прокуратурі, місцевому самоврядуванню й територіально-адміністративному устрої України.

Інакше кажучи, представники «ДНР-ЛНР» бачать трансформацію української Конституції в її фактично цілковитому переписуванні, навмисно набиваючи «кишеню» вимог заздалегідь неприйнятними для Києва положеннями. Зрозуміло, такі заяви відкривають шлях для політичного лавірування, коли йдеться про те, що в цьому випадку «Донецька та Луганська народні республіки внесуть відповідні

Автор:
Станіслав
Васін

зміни й у свої конституції», що, однак, «не припинить і не перекреслить їхнього існування як повноцінних політичних проєктів».

Таку лінію політичного розламу в «Новоросії» закріплено й нещодавніми одкровеннями ще одного персонажа нових «республіканських» земель – Олега Царьова, який устиг необережно заявити, що «проєкт Новоросія закривається». Певна річ, сам він лише транслює думку кураторів із Москви, що тут-таки вкотре підтвердили місцеві та російські телеканали, які стали знову називати «республіки» «самопроголошеними». Після шквалу обурення в соціальних мережах та на місцевих «рускомірних» лавочках (нерідко лише за те, що «Новоросію» Царьов найменував проєктом) горе-політик змушений був дати ще одне інтерв'ю, в якому, продовжуючи лінію політичного маразму Пушиліна, заявив протилежне: «Новоросію неможливо закрити. Я мав на увазі, що закривається парламент Новоросії, оскільки створення об'єднаних республік та його – парламенту – робота не передбачені мінськими угодами».

І якщо українська сторона на такі заяви лише здивовано знижує плечима, то всередині самої «Новоросії» дедалі частіше можна бачити відверте роздратування такими півтонами й натяками на все ще можливе входження «республік» до складу України. Найчастіше нерозуміння трапляється серед найбільш ідейних прихильників «руського міра», особливо тих, хто тримає (або тримав) у руках зброю.

І якщо такі політичні «гіганти», як Пушилін та Царьов, готові сказати що завгодно, аби лишень усидіти на вже неабияк розхитаному «новоросійському» троні, то нещодавній розстріл Мозгового продемонстрував глибокий внутрішньополітичний розлам не тільки із зовнішнього, дипломатичного боку «республік», а й поміж їхніх польових командирів.

Хай там як, а після чергових заяв Пушиліна й Царьова увесь місцевий медіа-простір в особі сепаратистських та російських телеканалів кілька днів тиражував думку про ймовірний компроміс «Новоросії» з Україною: створення особливих районів Донецької та Луганської областей, що викликає в місцевого населення значно більшу неприязнь, аніж «плаваючі» соціальні виплати й ціни на хліб. Ані рядові «ополченці», ані ідейні прихильники «республік» не розуміють, за що вони проливають кров, якщо насамкінець «Новоросія» так і залишиться двома областями Донбасу в складі України.

Звісно, сам компроміс з огляду на нереальні вимоги бойовиків насправді малоімовірний, однак найдужче місцевих цінувальників «руського міра» дратує той факт, що такі ідеї взагалі злітають із вуст їхнього керівництва, котре має їх за дурнів. ■

Заощадливий аристократ

Lexus NX дає автовласникам змогу вбити двох зайців: мати престижне авто й водночас не витратити зайвого на пальне

Автор:
Олександр Пархоменко

Часто потенційні покупці авто з інтересом оглядають нову модель, очі загоряються від креативного дизайну, електронного «фаршу», його технічних можливостей, але при цьому часто виникають скептичні запитання: «А які затрати пального? А дизельний варіант не передбачено?». Якість Lexus має свою ціну, і людина більш-менш обізнана з реаліями авторинку, навряд чи здивується представленому в автосалоні прайсу, а от питання дальших витрат завжди непокоїть кожного. Розробники Lexus NX знайшли гідну відповідь на споживацький скепсис: ми не зраджуємо своїм «бензиновим» традиціям, однак готові запропонувати повнопривідний кросовер зі скромними (5,3 л на 100 км у змішаному циклі) затратами пального і двигуном об'ємом майже 2,5 л.

Секрет цієї несиметричної відповіді криється, звісно ж, у

двигуні. Lexus NX має під капотом гібридну систему – Lexus Hybrid Drive, тобто поруч із бензиновим «серцем» у NX два електродвигуни, які приходять на допомогу і в міських заторах, і під час швидкого пересування трасами, словом, надає свої кіловати там, де в інших авто йдеться про літри бензину, ціна на який уже давно засмучує кожного українського водія. Власник Lexus NX не

повинен заморочуватися над тим, коли авто перемикає свої «електричні» апетити на бензинові, головне лише правильно визначити режим експлуатації (Eco, Normal, Sport), а бортова електроніка сама визначить, як максимально ефективно розподілити навантаження, й самостійно обере максимально ощадливу комбінацію використання потужностей. Обережний водій може

дозволити собі розігнатися на самій електриці до 45 км/год, менш стриманий спокійно їхатиме в «безбензиновому» режимі до 50 км/год. Lexus Hybrid Drive – це не просто зручність для потенційних власників NX, а й істотна конкурентна перевага перед іншими авто цього класу, адже кидає виклик дизельним двигунам, які до недавня вважалися взірцем заощадливості.

Пальне – єдине, на чому заощаджує Lexus NX, за рештою ознак це авто має всі ознаки класу преміум, і тут уже не до компромісів. Якісні оздоблювальні матеріали в салоні, шкіра на сидіннях, простір для всіх присутніх – зазначені атрибути сприймаються як належне, адже це Lexus. Інша річ – електроніка, сумісність авто з гаджетами, адже всі сучасні розробники розуміють, що машина XXI століття тільки тоді сподобається водієві, коли максимально відповідатиме його побутовим звичкам: жодних компромісів із GPS, зручним використанням мобільного в дорозі бути не може. І в цьому сенсі NX готовий задовольнити будь-який вибагливий аристократичний смак: приємним сюрпризом стане тач-панель Lexus Remote

Touch Pad, зручна для користувачів, що звикли не лише до керма, а й до сучасних девайсів. Новина більше для пасажирів, ніж для водія: Lexus NX може мати бортовий WiFi-роутер, здатний роздавати сигнал на п'ять пристроїв одночасно. Для музичних гурманів у комплектації Lu хугу вмонтована акустична система Mark Levinson – окремий привід для гордоців у власника престижного авто, оснащеного за останнім словом техніки.

Аристократичною є і зовнішність Lexus NX як агресивнішої спортивної версії, так і ближчої до класики Luxury або Executive. Авто виділятиметься своєю оригінальністю й на стоянці серед авто представницького класу, і в самому автосалоні Lexus: машина є добре помітною навіть на тлі своїх «родичів». Звична розкіш преміум-бренда в новій моделі поєднує динаміку, нетиповий для цих машин вигин ліній, що робить автомобіль яскраво індивідуальним. Увечері NX можна впізнати здалеку: потужні світлодіодні фари й «підведені» стрілки LED швидко викажуть цю автівку навіть у щільному міському потоці. Коли мені довелося вночі повернути із траси на неосвітлену

заміську дорогу, перша думка яка промайнула: «І це я досі їхав із далеким світлом, сліплячи зустрічний транспорт?!» Як з'ясувалось, епіс fail не трапилося: було ввімкнене близьке світло, як і належало, просто фари NX у повній пітьмі здатні осяяти величезний простір, що неабияк додає водієві впевненості у власній безпеці й віри, що він устигне вчасно відреагувати на будь-який нічний «сюрприз»: випадкову перешкоду, звіра, що перебігає дорогу, нетверезого пішохода в темному одязі – все це можна помітити заздалегідь і вдало зманеврувати.

Інтер'єр традиційно на висоті: просторий, оздоблений, як належить машині цього класу, якісними матеріалами, панель приладів дещо аскетична, але зовсім не створює відчуття «бідності», адже в наш час зручність управління – це розумний бортовий комп'ютер, який легко керується за принципом смартфона. Є ще один вартий уваги «спецефект»: зміна кольору підсвітки під час переходу в спортивний режим, це й дизайнерське рішення, й попередження, щоб водій міг швидше налаштуватися на новий, інший рівень керування. ■

Характеристики

	NX Comfort	NX Business	NX Executive	NX F Sport	NX Luxury
Довжина, мм	4630	4630	4630	4630	4630
Ширина, мм	1870	1870	1870	1870	1870
Висота, мм	1645	1645	1645	1645	1645
Кліренс, мм	185	185	185	185	185
Об'єм двигуна, см ³	2494	2494	2494	2494	2494
Динаміка розгону від 0 до 100 км/год, с	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2
Розмір шин	R17	R17	R18	R18	R18
Об'єм багажника, л	475	475	475	475	475
Затрати пального, змішаний цикл, л/100 км	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3
Ціна, грн (станом на 20 травня 2015 року)	1 226 772	1 309 500	1 444 932	1 570 644	1 800 468

Знайомство по горизонталі

Автор:
Юрій
Макаров

Ядосі так і не був у «Межигір'ї», якось не склалося. Коли друзі з Автомайдану їздили пікетувати замок тоді ще чинного Дракули, лежав на дивані («диванна сотня») з температурою, а після того було, чесно кажучи, нецікаво: хіба я не бачив зразків їхнього смаку в інших місцях? Минулих вихідних друзі запрошували приєднатися. Повернулися задоволені: страуси, хонка, природне питання: «Ну й навщо це одному?». І раптом як рефрен: «Яка ж гарна в нас країна!». Тільки заради цього висновку варто було їхати.

Ну що ж, «Межигір'я» як збудник цікавості до подорожування батьківщиною – непоганий початок. Після цього за інерцією, якщо ви мешканець столиці, можна здійснити набіг на Переяслав-Хмельницький, Чернігів (дорогою неодмінно зазирнути до Козельця), Білої Церкви, Канева... – перераховую тільки ті точки на мапі, куди можна з'їздити туди й назад упродовж одного дня без виснаження, навіть із дітьми.

Подорожувати – це не лише весело й відносно дешево. Припустімо, для когось принципово важливо знати, що Коростень на Житомирщині впродовж одного дня був столицею України й тут було затверджено наш герб, а ще тут є пам'ятник Семену Козаку – останній твір зацькованого російського генія архітектури Константина Мельнікова. Неподалік в Овручі – давньоруський храм, який будував Петро Милоніг, а реставрував Алексей Шусев. А комусь достатньо милуватися неповторними польськими красвидами й не захаращувати свою пам'ять зайвою інформацією. Знайомство з рідним краєм, причому бажано не вимушене, під час відряджень, а добровільне й свідоме, без жодної іншої мети й підтексту, – необхідна частина процесу ідентифікації. Справді, тільки так ти до кінця можеш відчутися своєю належністю до країни, її фізичного простору, як кажуть, «через ноги».

Не знаю, чи вкладають якийсь додатковий сенс у свій звичний спосіб дозвілля французи, японці чи американці, але відомо, що в цих країнах показники внутрішнього туризму в кілька разів перевищують іноземний. У це важко повірити: натовп своїх, рідних туристів біля Реймського собору в кілька разів численніший за групи чужинців. Те саме біля храму в Кіото. Що ж до пасажиропотоку в Єллоустоуні, то він складається практично із самих американців. Навряд чи це якісь просунуті стратегії патріотичного виховання, просто люди звикли так жити, хоча я пе-

реконаний, що є кореляція між знанням своєї країни – фізичним, не з телевізора – й готовністю її захищати в разі загрози.

У нас ситуація протилежна: станом на позаминулий рік 36% українців ніколи не були за межами свого регіону, а в Донецькій та Луганській областях – понад 70%. Знову ж таки боюся поверхових висновків, наскільки ці цифри пов'язані з поведінкою під час іноземної агресії, але на рівні звичайного здорового глузду важко сперечатися: якщо ти не маєш власних вражень і досвіду спілкування в межах країни загалом, то й усвідомлюєш себе передусім працівником заводу чи шахти, а не громадянином держави.

Якби горлівських школярів свого часу возили на канікулах на екскурсії хоча б на Поділля, а єнакіївським металургам давали путівки на Прикарпаття, як це робилося за «старих добрих» радянських часів, може, вони не повелися б так легковажно на підбурювання проти кривоверхлих бандерівців. А вони таки повелися, хай там що кажуть про масову чи не масову підтримку прокремлівських маріонеток. Погодьмося, комуністичні політехнологи трохи зналися на керуванні масами й уміли прищеплювати свої догми в доступний спосіб, і не так дорого це коштувало порівняно з нинішніми люд-

ськими та матеріальними втратами від війни.

Проте є річ значно важливіша за споглядання відносно незнайомих пейзажів – це спілкування мешканців різних регіонів «по горизонталі», оминаючи центр. Одним із принципів позитивних досвідів обох Майданів була взаємодія представників

**ЗНАЙОМСТВО З РІДНИМ
КРАЄМ – НЕОБХІДНА
ЧАСТИНА ПРОЦЕСУ
ІДЕНТИФІКАЦІЇ.
ТІЛЬКИ ТАК ТИ ДО КІНЦЯ
МОЖЕШ ВІДЧУТИ СВОЮ
НАЛЕЖНІСТЬ ДО КРАЇНИ,
ЇЇ ФІЗИЧНОГО ПРОСТОРУ**

усіх областей, усіх етнічних груп, які тільки є в Україні. Саме такий прояв на побутовому рівні має те, що згодом у різних деклараціях називатиметься народженням політичної нації. У сенсі побудови суспільства саме цього критично бракує сьогодні українцям, причому однаковою мірою як із Заходу, так і зі Сходу та Півдня. Якщо не рахувати армії, яка завжди була «міксером», нині такі контакти знову-таки здійснюються навколо окремих завдань із забезпечення потреб фронту. За браком загальнонаціональних громадських рухів, справжніх незалежних профспілок, не кажучи про повноцінні політичні партії, Україні доведеться виробити власні ноу-хау, як нам налагодити зв'язки між співвітчизниками. Я хочу чути, що вони думають, не з телевізора. Я хочу знати, чого вони бажають, не зі звітів соціологів. А як? Залишається наразі один спосіб: поїхали! ■

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)[™]

САЙТ МЕРЕЖІ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42
вул. Льва Толстого, 1 тел.: (044) 383-61-49

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (094) 928-31-41

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

М. РІВНЕ

вул. Короленка, 2 тел. (094) 928-31-44

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

Якщо зібрався у мандрівку,
бери з собою **ТревелСімку!**

ЄДИНИЙ ТАРИФ
на дзвінки та СМС
в Україні

Діє у > **190** країнах

БЕЗКОШТОВНІ вхідні дзвінки у **140** країнах

ВІДСУТНЯ ПЛАТА за з'єднання та абонплата

ПАКЕТНІ ПРОПОЗИЦІЇ, що дозволяють заощаджувати
ще більше: дзвінки, СМС, GPRS-Інтернет

БЕЗКОШТОВНІ дзвінки зі Skype та Viber на ТревелСімку

ВСІ можливі варіанти поповнення: portmone.com **VISA** **MasterCard** **ІЗОХ** **ПриватБанк**

Інфолінія: (044) 223-8008 w.TravelSIM.ua

U.T.T. & C.S.C.